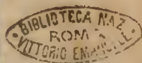

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
31 H
17

ACVTISSIMI

doctoris Theologi magiſtri Iacobi
Almain Senonenſis, clariſſima & ad-
modũ vtilis expoſitio circa deciſiões
quæſtionum. M. Guillermi Ockam,
ſuper poteſtate ſummi pontificis.

Pariſijs
Ex officina Claudij Cheuallonij ſub
Sole aureo in via ad diuum Iacobum.
1526. menſe Maio.

¶ Index alphabeticus materiarum in sequenti tractatulo cõtentarum.

¶ De litera. A.

¶ De litera. B.

¶ De litera. C.

¶De litera.D.

¶De Litera L.

¶De litera M.

¶De litera N.

¶De litera O.

¶Finis.

Recognita post impressionem.

Fo.xiiij.fa.i.linea.xviij.para,scribe papa.fo.xxx.fa.
i.linea quinta à fine ligatum,ligatū.fo.xxxviij.
fa.i.lin. xiiij.regina, regiam. fo.xlvij.fa.ij.
lin.vij.propcerea ,ꝓpterea.fo.lv.fa.ij.
linea. xvij.potesta, potestas.

Argus si sis,vix caue
ris vt nihil effu-
giat.

¶ CLARISSIMA ET ADMODVM vtilis acutissimi doctoris Theologi magistri Iacobi Almain Senonensis expositio circa questionum decisiones magistri Guillermi de Ockam super potestate summi pontificis.

¶ De diuisione potestatis in ecclesiasticã & secularem, & earum definitionibus. Cap. i.

AD PETITIONEM CVIVSDAM venerabilis viri iceptor has octo questiones de potestate summi pontificis edidit. Et primo queritur: Vtrum potestas suprema spiritualis, et potestas suprema secularis siue laica, intãtum ex natura rei distinguantur, quòd simul in eundẽ cadere non possint, hoc est quòd non possit vnus & idem homo illas duas potestates habere? Sed antequam materiam questionis aggrediamur: veniunt termini declarãdi. Primo videndum est quid sit potestas. Secundo eam diuidendo in spiritualem & temporalem. Vnde potestas in genere nihil aliud est quàm facultas quedam propinqua ad exercendã aliquam operationem in aliquo supposito. Exemplum: domificator habet potestatem domificandi, id est facultatem qua in propinquo potest exire in talem operationem. Ignis habet potestatem calefaciendi. Verum in proposito non capitur ita generaliter, sed pro potestate iurisdictionis. Et potestas iurisdictiõis est facultas propinqua dicendi ius, id est ferẽdi sentẽtiam etiã in inuitũ: vt dicit Marcilius de Padua in secundo suo tractans hanc materiã de origine potestatũ: quòd iudex proprie est ille qui habet facultatẽ propinquã ferendi sententiam: & potestatem precipiendi vt illa sentẽtia demandetur executioni: & potestatem ferendi pœnam contra non facientes vel repugnantes, & sic illa tria sunt in

iudice. Verbi gratia: iudex siue pręses habet potestatem dicendi ius inter personas altercantes: & ferendi sententiam inter illas. & dicto iure, habet pręcipere vt sententia ab eo lata demādetur executioni. hoc facto potest imponere pœnam secūdum exigentiam negocij non demandantibus suā sententiā executioni vel contradicentibus. Iam doctor præsupponit quòd sunt duę tales potestates: vna laica siue temporalis, & alia spiritualis siue ecclesiastica. Et primo videndum est de ecclesiastica tanquam de nobiliori. Potestas ecclesiastica iurisdictionis (vt dicit de Gersono) est potestas à Christo, apostolis, discipulis, & eorum legitimis successoribus supernaturaliter & specialiter tradita ad ędificationem ecclesię militantis, secundum leges euangelicas, pro consecutione fœlicitatis] æternæ. Primo ponitur potestas loco generis: & tangitur causa efficiens huius potestatis cum dicitur: A Christo. Nam ante aduentum Christi non erat potestas ecclesiastica coercitiua secundum multos: quanuis secundum aliquos in antiqua lege Moysi excommunicabāt. Tamen dico quòd illo modo excommunicari, erat extra synagogam ejci. Quicquid sit de hoc, non habebant talem potestatem ecclesiasticam sicut nunc habemus in lege gratię. Tangitur etiam causā materialis, & qui sunt habentes talem potestatem, in ista particula: Apostolis &c. Et causa formalis in isto verbo, Secundū leges euangelicas. quia qui sunt tali potestate pręditi, in dicendo ius debent vti legibus euangelicis, ecclesiasticis, & non ciuilibus. Vltimo tāgitur causa finalis, in vltima particula. Sed potestas laica siue secularis est potestas à populo ex successione hæreditaria vel ex electione alicui vel aliquibus tradita regulariter ad ædificationem communitatis quantum ad res ciuiles secundū leges ciuiles, p̄ cōsecutione habitationis pacificę. Primo tangitur causa efficiens & origo huius, scilicet à populo regulariter. Et licet aliquando deus specialiter dederit aliquibus hanc potestatem laicam, vt Sauli. i. Regum. x. & Dauidi ij. Regum. v. & aliquibus qui vtebantur ista potestate super Israel, vt patet Iudicum. i. tamen regulariter neminem deus instituit. ¶ Hac occasione quæritur: Vtrum talis potestas laica sit à deo? Et videtur quòd sic, ad Ro. iij. Omnis anima sublimioribus potestatibus subiecta sit. & sequitur in textu: Non est potestas nisi à deo. Ideo talis potestas lai-

ca eſt æque bene à deo ſicut poteſtas ſpiritualis.
¶Pro ſolutione dicit Durandus in primo de origine iuris, quòd poteſtas temporalis ſiue laica eſt à deo quantum ad debitum: ſed frequenter non eſt à deo quantum ad acquiſitionem & vſum. Primum probatur. nam ſecundũ dictamen rectum, debitum eſt talem poteſtatem eſſe. Naturaliter enim iudicant homines quòd oportet eos ſubdi alicui qui eis iudicium & ius ſiue iuſtitiam adminiſtret. ergo ſecundum iudicium rectum naturaliter nobis inſitum, debitum eſt talem poteſtatem regiam ſeu ſecularem eſſe. Ex ordinatione enim inſitum eſt nobis tale iudicium naturale: vt cõformiter ad ipſum viuamus: & hoc à deo. nam ſignatum eſt lumen vultus tui ſuper nos: hoc eſt, deus naturaliter nobis inſeruit lumen vltus ſui, hoc eſt vnum iudicium quo naturaliter iudicamus omnes politice adinuicem viuentes debere ſubiectos eſſe alicui vel aliquibus quibus incumbat ex officio, facere mutuam iuſtitiam. ergo quo ad debitum ipſa poteſtas ſecularis ſiue laica eſt ex ordinatione diuina. ſed non eſt à deo regulariter, ad iſtum ſenſum quòd alicui deus communicauerit iſtam iuriſdictionem laicam: quia nunquam alicui regulariter immediate deus communicauit hanc poteſtatem, nec dedit ſpeciale præceptum vt alicui communicaretur. Ideo nõ eſt à deo quantum ad iſtũ ſenſum. Et ſic tangitur prima differentia inter has duas poteſtates: quia eccleſiaſtica eſt immediate à Chriſto inſtituẽte: ſed laica quanuis à deo ſit ex ordinatione quantum ad debitum, nunquam tamen eſt à deo regulariter & immediate inſtituta. Et in primo ſenſu capit Paulus: Nõ eſt poteſtas niſi à deo &c. Secunda differentia. Poteſtas ſpiritualis fundatur in dono ſpirituali et ſupnaturali: alia vero non. igitur ex parte fundamenti differunt. ſpiritualis enim fundatur in charactere. Vtrũ in fide, difficultas eſt: ſed omnes cõcedũt illam fundari in charactere baptiſmali, hoc eſt in illo dono ſupernaturali & ſpirituali. ſed poteſtas laica non fundatur in illo: quia etiam ipſa eſt apud infideles. Ex hoc ſequitur quòd fuerunt baptizati apoſtoli ante cœnam: quia valde veriſimile eſt quòd inſtituti ſunt à Chriſto ſacerdotes ſicut nunc inſtituuntur. ſed modo non poſſunt inſtitui niſi prius fuerint baptizati. Igitur. Tertia differẽtia ſumitur ex fine immediato & propinquo ordinationis poteſtatis ec-

clesiasticę,vt ducantur homines mediante ipsa ad fœlicitatem æternam. sed finis alterius est vt ordinentur homines ad pacificam cohabitationem.et sic multipliciter differunt illę duę potestates:scilicet ex parte instituentis, fundamenti,& finis.

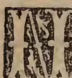
De multiplici potestate ecclesiastica.Cap.ii.

CONSEQVENTER videndum quotuplices sūt tales potestates eccl'iasticæ.De Aliaco post Ioānē de Parisijs assignat sex potestates eccl'iasticas īmediate à xpo traditas. Prima est ordinis:hoc est sacerdotalis potestas:et est essentialiter ipse character sacerdotalis.et talis fuit instituta à Christo:vt postea videbitur.Vnde regulariter dicitur quòd fuit instituta in cœna quando dixit apostolis:Hoc facite.hoc est accipite potestatē hoc faciendi,hoc est consecrandi.Armachanus dicit,quādo vocauit eos apostolos.Secunda est potestas administrandi sacramēta populo,& præcipue sacramentū pœnitentię. & regularius dicitur quòd fuit instituta in die quando insufflauit dicens: Accipite spiritū sanctum. & ad hanc spectat potestas baptizandi.Et licet oēs possint baptizare in casu necessitatis, soli tamē sacerdotes possunt ex officio.Tertia potestas est iurisdictionis:quā diffiniuim9 supra:& est in foro exteriori.i.potestas corrigendi & inferendi pœnā in contumaces etiā inuitos. & fuit tradita apostolis Matthęi.xviij.in istis verbis: Si peccauerit in te frater tuus.Et habetur tandē ibi:Sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.Similiter quęcūq; solueritis & ligaueritis &c.etiā ligamine excōmunicationis.Quarta est potestas instituendi ministros,distribuendi beneficia et dignitates ecclesiasticas.& quādo ista fuerit collata,& quibus,est difficultas.Dicit Ockā quòd fuit data Petro Ioan.i.Tu vocaberis cephas. quia ad caput spectat distribuere officia membris.Sed hoc non est verisimile:quia immediate subdit quòd cephas interpretatur Petrus.Sed opinio cōmunior & probabilior est quòd fuit collata per illud verbum:Pasce oues. nam ad officium pascendi non solum spectat quòd audiat cōfessiones & ministret sacramētum pœnitentię, sed etiam quòd possit alios instituere super determinatas regiones & populos ad eos pascendos & erudiendos in necessarijs ad salutem.

Ideo Petro fuit data potestas etiam instituẽdi ministros ad pascendum & instituendum & distribuendum cęteras dignitates ecclesiasticas, sicut episcopatus, curas &c. Quinta potestas est apostolatꝰ seu prędicationis: quod idem est. hanc contulit apostolis Christus Matthęi & Marci capitulis vltimis: Ite prędicate euangelium omni creaturę. Vltima potestas ecclesiastica quæ oritur ex supradictis, est potestas accipiẽdi & etiam exigendi à subditis temporalia ꝓ necessitatibus victus & vestitus, instituta à Christo quãdo dixit, Dignus est operarius mercede sua. ¶ Notandũ quod dicit Ockã in tertia parte dia. lib. ij. cap. iij. quòd duo sunt hominum genera. & hoc habetur ex beato Hieronymo in capitulo duo sunt. in decretis. Sunt enim homines spirituales, & laici. Item rerum quędam spirituales, & quędã temporales seu seculares. Res spiritualis, vt est euãgelium, doctrina sancta, sacramenta &c. Res pure seculares, vt sunt bona temporalia. Item peccatorum quoddam seculare, & quoddã spirituale. Quia in hac diffinitiõe quęritur ad quę peccata se extendat potestas illa: dicit Ockam quòd seculare peccatum est quod seclusa quacunque reuelatione diuina & in lege naturę stando esset peccatum. tale dicitur peccatum seculare: vt homicidium: quia secludendo quancũque legem diuinam, adhuc est peccatum. Sed peccatum spirituale est quod est de directo contra euangelium, quod nobis ex reuelatione diuina traditum est: vt peccata cõtra sacramenta commissa: sicut illa quę committuntur contra legem naturæ, vocantur secularia. Item negociorum quędam sunt spiritualia, & quędam temporalia. Exemplum primi, vt celebratio missarũ, exhibitio sacramẽti, coniũctio matrimonialis &c. Exemplum secundi, vt venditio, emptio, locatio. Item causarũ quędam spirituales, & quędam temporales seu seculares. Seculares quæ sunt de negocio seculari, vt de emptione, de furto &c. Spirituales seu ecclesiasticæ, quæ aguntur de re spirituali, vt de simonia, matrimonio &c. Itẽ iurisdictio quędã ecclesiastica, & quędam secularis. Item iudicum quidam ecclesiasticꝰ, & quidã secularis &c. Patet quid est potestas laica, & quid ecclesiastica, & de differentijs earum tam ex parte instituentis, quàm ex parte fundamẽti: quia vna est instituta immediatè à Christo, alia à populo. Et vna fundatur in prudentia &

In bonis naturalibus. Alia vero in bono spirituali & supernaturali, scilicet in charactere baptismali. Similiter ex parte finis differũt. Et sic patet triplex eorum differentia.

ℂ De fundamento potestatis spiritualis siue ecclesiasticę: in quo videlicet fundetur. Cap. iii.

VNC CONSEQVENTER MOVENdę sunt quæstiones. Et primo circa potestatem ecclesiasticam: vtrum fundetur in charitate, vel in fide, vel solum in charactere baptismali.

ℂ Pro solutione sit prima propositio. Potestas ecclesiastica non fundatur in charitate. oppositum huius fuit error pauperũ de Lugduno, Valdẽsium: quem postea reuocauit Ioan. Vicleffs, & vltimate condẽnatus cõtra Bohemos in concilio Basiliensi. Apparentia ꝓ ipsis erat quòd antequam Christus daret hanc potestatem Petro, pręmisit signum: scilicet, Diligis me? & signũ erat quòd antequam posset illã habere, requirebatur charitas: alias frustra quęsiuisset, Diligis me? Sed probatur oppositum: & sit probatio primæ propositionis: quia sequeretur quòd totus ordo ecclesiasticus esset incertus & instabilis. Patet primum: quia secundum hũc modum dicendi nullus auderet firmiter asserere se esse episcopum aut curatum &c. Patet, nullus est de cõmuni lege qui auderet firmiter asserere se esse in gratia: quia nescit homo vtrum odio aut amore dignus sit. ergo si requiritur de necessitate charitas tanquam fundamentum vt aliquis fungatur ista potestate ecclesiastica, nullus esset certus an haberet illam: quia de communi lege nullus est ita certus quin possit à gratia sępius etiam in die cadere. Ergo si eoipso ꝙ cadit, perdatur potestas ecclesiastica, esset multum incert9 &c. quod nemo habet concedere. Vltra dicebant Bohemi ꝙ potestas ecclesiastica non solum fundatur in gratia gratum faciente, sed in gratia prædestinationis. sed hoc est multo maius periculum quàm asserere quòd in gratia gratum faciente, vt imponit eis quidam doctor. Dicebant quòd gratia prędestinationis facit hominẽ esse membrum ecclesiæ, & non gratia gratum faciens. sed ad hoc sequeretur maior incertitudo: quia est magis incertum aliquem esse prędestinatum, quàm esse in gratia.

¶Secunda propositio, quã ego probabiliorẽ reputo, quia eius opposita non est damnata. Potestas ecclesiastica non fundatur in fide ex iure diuino. quãuis aliqui tenuerunt oppositum, vt Ockam, de turre cremata. Sed Gerson est eius opinionis quòd non necessario requiritur fides vt quis habeat hanc potestatem. Patet. quanuis non esset ita incertus ordo hierarchicus, tamen remaneret incertus adhuc. Patet, quia nullus potest certitudinaliter scire an habeat fidem infusam. Secundo. nullibi in euãgelio reperitur passus ad hoc. ergo nihil est asserẽdum circa hoc, nisi habeatur passus expressus. Sed apparentior ponitur ratio: & suppono quòd cõferre beneficia spectat ad forum publicũ ecclesiasticum. tunc accipio episcopum vel curatum simoniacũ mẽtalem. & vt apparentior sit ratio: capio papã hæreticũ mẽtalem qui habeat errorem in intellectu cum pertinacia in voluntate, ita quòd nullum sit signum exterius per quod possit conuinci ipsum esse hæreticum. secundum hanc opinionẽ non esset amplius papa. Patet. nullus potest fieri de nõ papa summus pontifex nisi altero istorũ triũ modorum: scilicet ꝙ eligatur ab ecclesia, vel à concilio gerente vices ecclesiæ, vel ab aliquibus gerentibus vices ecclesiæ vel consilij, puta à cardinalibus: vel nisi sit specialiter à Christo talis potestas papalis collata immediate. sed nullo istorum modorum talis efficeretur papa: ergo illatum verum. & non potest seipsum constituere papam. nec tenetur in illo casu in foro exteriori reuelare suum peccatũ: neque se diffamare. igitur iam ecclesia exponeretur magno periculo, scilicet quòd nullus esset papa. Ideò probabilius est ꝙ potestas ecclesiastica iure diuino nõ fũdatur in fide infusa. Dubitatio: An hæretici sint priuati ista potestate ecclesiastica eo ipso facto quo incidunt in hæresim, vel quando incipiunt manifestare suam hæresim? Et videtur quòd non perdant illam nisi quando incipiunt manifestare suam hæresim, per capitulum audiuimus. de hæreticis. dicitur quòd antequã incipiant prędicare suam heresim: adhuc si confinxerunt, eo ipso quòd incipiũt, neminem damnare possunt. Sequitur ex hoc quòd antequam manifestarent suam hæresim, poterant damnare, & vti tali potestate ecclesiastica. ¶Pro solutione huius dico quòd habentes hanc potestatem correctionis seu potestatem à Christo collatam, nõ solum ha-

bent potestatem instituendi pœnam pro peccatis præteritis, sed etiam instituere possunt contra peccata futura aliquos canones sententiæ latę:in quā incidunt transgressores sine aliqua alia sententia. Prima pars patet de se. Secunda ꝓbatur. multi sunt canones sententię latę:vt patet de percutiente clericum. ergo ecclesia habet hanc potestatē. Item notum est quòd non repetens rem suam certo tempore, talis res per authoritatem ecclesiæ, puta per pręscriptionem vel vsucapionem efficitur alterius. talia sunt iura canonica sententię latę quantum ad pręscriptiones vel vsucapiones secūdum leges: quæ aliquę sunt etiam sententię latæ. ergo habens potestatem ecclesiasticam potest edere canonem pro peccato futuro, ita quòd transgrediens incidit in pœnā illius canonis eo ipso facto quòd transgreditur. In capitulo quicunq;. de concubinarijs in pragmatica. eo ipso quòd notorij sunt concubinarij, priuantur fructu futuro beneficij per semestre, id est per sex menses. ergo sicut ecclesia potest aliquem probatum hęreticū destituere à suo beneficio per sententiam latam ab homine; ita potest edere canonē quòd quicūque incidet in hęresim manifestam:(quo facto cadet in illam) erit sua potestate ecclesiastica priuatus.

¶ Secūda propositio. Est multum apparens quòd ita ecclesia edidit canonem sententiæ latę quo ad priuationem beneficiorum & potestatis ecclesiasticę contra hæreticos. Patet sic. sunt expressi text9 ad hoc. iij. q. i. in ca. didicim9. Didicim9 omnes omnino schismaticos & hæreticos nullā habere potestatem ecclesiasticam. ergo est multum apparens & probabile quòd ecclesia ita instituerit canonem sententię latę quo ad priuationē omnis potestatis iuris ecclesię cōtra hęreticos: & causa est qa sunt in piculo maximo ouiū sibi cōmissarū. igitur. ¶ Tertia ꝓpositio. Iurisdictio ecc'iastica quęlibet fūdatur in charactere baptismali iure diuino: ita quòd nullus est capax illi9 nisi habeat characterē baptismalem. Ex hoc sequitur quòd non baptizatus non potest alia sacramenta recipere ecclesiastica. Ista tertia propositio non potest euidenter probari per sacras literas, neque per aliquod antecedens deductum ex illis: sed expresse est determinata per ecclesiam. de presby. non baptizato. cap. si quis. ibi dicitur quòd si non baptizatus videatur recepisse ordines, baptizetur, & postea reordinetur. ergo signū est

quòd character baptiſmalis de neceſſitate pſupponitur antequam aliquis recipiat hanc poteſtatē eccleſiaſticam. nam baptiſmus eſt omnium ſacramentorum ianua: & nullus efficitur membrum eccleſię niſi prius fuerit baptizatus. ergo in nullum talem nō baptizatum habet iuriſdictionem ſummus pontifex. ergo non poteſt talem ordinare quantumcūque attentet. vltra, non poteſt talem ordinare: ergo non eſt capax talis poteſtatis eccleſiaſticę.

❡ An poteſtas eccleſiaſtica ſit ęqualis in omnibus ſacerdotibus. Cap. iiii.

QVAERITVR cōſequēter vtrū in q̄libet ſacerdote ſit ęqualis poteſtas eccleſiaſtica: vel maior in vno quàm in alio. Et non quęritur vtrum ſit maior ſecundum inſtitutionem humanam, ſed ſecundum inſtitutionem Chriſti primariam & diuinam, hoc eſt vtrum ipſa poteſtas eccleſiaſtica ex primaria inſtitutione diuina ſit ęqualis in omnibus ſacerdotibus. ❡Pro ſolutione ſit prima propoſitio. Omnis poteſtas pure eccleſiaſtica eſt a ſolo Chriſto inſtituta. & in iſta parte tangitur ſecūda differentia inter has duas poteſtates. Pro cui9 declaratione ſupponitur illud quod habet Henricus in ſuo tractatu de poteſtate, quòd aliud eſt inſtituere poteſtatem, & aliud inſtituere aliquē in aliqua poteſtate tali. Vnde inſtituere poteſtatem eſt facere quòd in aliqua communitate ſit illa poteſtas ad regēdum talem communitatem. Sed inſtituere aliquem in tali poteſtate eſt alicui dare authoritatē vt in ſuppoſita illius communitatis illa poteſtate vtatur. Et inter iſta duo vnum poteſt eſſe ſine alio: & vnum eſt prius alio. Nam prius eſt inſtituta poteſtas quàm aliquis inſtituatur in illa: quia poteſt eſſe dato quòd nulli ſuppoſito detur, etſi nō tempore, ſaltem prius natura. ſed ſic eſt quòd Chriſtus potuit inſtituere ꝙ in cōmunitate Chriſtiana eſſet aliqua poteſtas qua poſſet aliquis alicui ſubdi; & arceri à malis: & qua peccantes poſſet punire, puta per excōmunicationem & cætera, antequam dederit alicui authoritatem vtendi tali poteſtate. Nam Matth. xviij. inſtituit authoritatem & poteſtatem excōmunicandi: Si peccauerit in te frater tuus &c. Sed pro tunc nulli ſuppoſito eccleſiæ dedit poteſtatem vtendi tali poteſtate, ſcilicet excōmunicādi: ſed ſo

lum Ioannis vltimo, quando dixit Petro: Pasce oues meas. ergo institutio talis potestatis præfuit antequã esset aliquis qui haberet authoritatem vtendi tali potestate. Similiter in ciuilibus potest institui potestas aliqua vel aliqđ genus cruciandi & puniẽdi malefactores anteq̃ sit aliquis habens potestatem & authoritatem vtendi tali potestate. ideo opinio cuiusdam doctoris videtur vera, ꝙ quanuis Christus nullũ instituisset papam, puta Petrum: nihilominus ecclesia potuisset aliquem instituere papam, & supremũ Hierarchã. Patet. Antequam Petrꝰ esset papa institutꝰ, authoritas papalis erat iam instituta. ergo per electionem potuisset fieri ꝙ aliquis habuisset potestatem vtendi tali potestate in subditos ecclesiæ, sicut nunc eligitur papa. Istis suppositis patet prima propositio, videlicet ꝙ potestas ecclesiastica est immediate à solo Christo instituta, imò instituibilis. Patet. non potest institui potestas ad regendum aliquam cõmunitatem nisi ab illa cõmunitate, vel à superiori illius cõmunitatis. quod probatur. Non potest aliquis obligari nisi per consensum suum, vel ex præcepto & voluntate superiorũ: quia non est nisi iste duplex modus obligandi. sed ista potestas ecclesiæ est ad regendam cõmunitatem Christianam. ergo non potest institui nisi à Christo superiori huius communitatis, vel à cõmunitate Christiana. & non potest assignari superior cõmunitatis christianę, nisi Christus vel papa. sed non potest institui à papa, nec à tali cõmunitate christiana. ergo solum ab ipso Christo. Quòd nõ à papa, patet. Prius natura est esse potestatem papalem, quàm sit papa. igitur. Similiter nullus potest se instituere in aliqua cõmunitate superiorem, ergo. Quòd non à tota cõmunitate, patet. Potestas aliquid includens quod superat & excedit omnem facultatem humanã, non potest institui à cõmunitate humana: sed potestas ecclesiastica aliquid includit omnẽ potestatem humanam excedẽs, scilicet posse pœnam relaxare in purgatorio, & aliquem excludere à suffragiis ecclesiæ, puta per excommunicationem. Similiter includit posse consecrare corpus Christi. quæ quidem excedunt omnẽ potestatem humanam. ergo minor vera. Hoc argumento vtuntur doctores ad probandum quòd ecclesia tota non potuisset instituere aliquod sacramentum: quia sacramentum aliquid includit, scilicet conferre gratiam: quod totam

potestatem humanam superat & transcendit. ergo nõ potest institui à potestate humana.

¶ Secunda propositio. Potestas ecclesiasticaest in singulis sacerdotibus æqualis. Patet. quilibet sacerdos quãlibet materiam consecrabilem consecrare potest: nec potest quicũque alter quãcunq; aliam constitutionem facere quin consecret: ergo quilibet tantam habet potestatem consecrandi sicut alter. Vnde non potest facere papa qꝫ si sacerdos attẽtet cõsecrare panem triticeum, quin consecret. similiter & vinum. ergo quantum ad consecrationem quilibet tantam habet potestatẽ super corpus Christi & sanguinẽ sicut aliꝰ.

¶ Tertia propositio. De secũda potestate ecclesiastica, scilicet administrandi sacramenta fidelibus, est controuersia inter doctores an in omnibus sit æqualis vel nõ: & hoc circa tria puncta. Primum est de administratione sacramenti pœnitentię, vtrum ex institutione Christi seclusa constitutione humana sit tanta potestas in quocũq; sacerdote sicut in quolibet alio. quod est quęrere vtrum simplex sacerdos habeat tantam potestatem quẽcunque fidelem absoluendi sacramentaliter sicut papa, seclusa constitutione humana. Secũdum punctum est: Vtrum ex institutione Christi quilibet sacerdos habeat potestatẽ administrãdi sacramẽtũ cõfirmationis. Tertiũ: vtrum quilibet sacerdos ex institutiõe Christi habeat authoritatẽ cõferẽdi sacros ordines, vel nõ. Quantũ ad primũ duplex est modus dicendi. Vnus quẽ recitãt cõmuniter doc. & quẽ tenet Armachanus & Durandus, qꝫ oẽs sacerdotes ex institutione prima Christi, seclusa constitutione & potestate humana, habent ęqualem potestatem vnumquemque fidelem absoluendi. Patet. concurrentibus omnibus quę sunt de necessitate sacramenti secundum institutionem Christi, est verum sacramentum: & disposito suscipiẽte, talis suscipit verum effectũ sacramẽti. sed ad sacramẽtũ pœnitẽtię necessaria sũt minister, materia, & forma. minister est quilibet sacerdos ex institutione Christi, quia cuilibet sacerdoti dictũ est Ioan. xx. Quorũ remiseritis &c. Materia, sunt peccata confessa. Forma, est ipsa absolutio verbalis, Absoluo te &c. Dispositio suscipientis est ipsa contritio. Tunc arguitur sic, secundum institutionem Christi quilibet sacerdos est minister: & accepit ptãtem conferẽdi hoc sacramentum: & peccata confessa sunt materia: er-

go quando ista tria cõcurrunt, verum est sacramẽtum pœnitentię. Secundo probatur, & multum apparenter. Quilibet sacerdos in extrema necessitate vnumquẽque dispositũ realiter de facto absoluit: ergo realiter & de facto vnũquẽque absoluendi habet authoritatem. Patet, quia si non haberet, in nullo casu absolueret: quia non datur sibi noua potestas propter nouum casum superuenientem. Item secundũ multos alios, nunquam fuit data iurisdictio nisi quando dictum est Petro: Pasce oues meas. & tamẽ erant sacerdotes. ergo quantum ad absolutionẽ sacramẽtalem quilibet quẽlibet habet potestatem absoluendi. Præterea vt dicit Durãdus, sacerdos reuelans confessionem punitur non solũ tanq̃ reuelans secretum, sed tanquam reuelans cõfessionem: etiã dato ꝙ reuelauerit cõfessionẽ non sui subditi, secundũ constitutionem ecclesiæ. Pręterea sit fortes qui ignoret constitutionem ꝙ quilibet tenetur suo proprio curato confiteri: & confiteatur alteri non suo. non ponens obicem recipit verũ sacramentum. ergo talis sacerdos ministrat sacramentum: ergo habet potestatem & authoritatem. Item sit fortes peccator credens platonem esse suũ curatum qui de facto non est. ex tali ignorantia cõfitetur illi platoni, & non ponit obicem. talis recipit verum sacramentũ, & rem sacramẽti. igitur plato illum realiter absoluit. & sic secundum hanc opinionem quilibet sacerdos ex institutione diuina & Christi habet tantam potestatem quantum ad illam iurisdictionẽ in foro interiori, sicut aliꝰ, et sicut papa: nec potest papa facere quin absoluat si attentet, dummodo alius non ponat obicem. ¶ Cõtra hoc arguitur sic. bene sequitur. Iste de facto qui confitetur alieno, & ignorat constitutionem de nõ confitendo alieno, est absolutus. ergo si postea perueniat ad ad eius notitiam quòd alter non erat eius curatus, nõ tenebitur amplius cõfiteri. Patet. nullꝰ qui confessus est sua peccata & est absolutꝰ ab illis absolutione sacramẽtali, tenetur amplius illa cõfiteri, nec potest de nouo obligari ad illa cõfitẽda. sed talis est absolutus sacramẽtaliter: ergo nõ potest iterum de nouo obligari ad illa confitenda. Patet. nõ est in potestate papę quòd fuerit realiter absolutus & sacramentaliter, & obligare eum denuo ad confitendum. & hæc est propositio Gerson. Nam in primis confiteri peccatum, est vnum ex grauissimis & difficillimis pręceptis legis nouę.

ſed eccleſia nõ poteſt obligare nos ad ea quæ ſunt difficilli-ma,puta ad ingreſſum religionis, & ad perpetuã cõtinẽti-am.Ergo ſi ſum iam confeſſus peccata mea,eccleſia nõ po teſt me obligare ad illa eadem confitenda. Sed conſequens propoſitionis prædictę videtur falſum:puta quòd talis qui confeſſus eſt per ignorantiam ſacerdoti quem credebat ſu-um curatum eſſe qui tamen non erat, non teneatur iterum illa peccata confiteri.Patet,quia quilibet ſemel in anno te-netur omnia ſua peccata confiteri ꝓprio ſacerdoti. Secũdo arguit Gerſon.Capio peccatorẽ adultum qui multa pecca ta commiſit ante baptiſmum. poſt baptiſmum eccleſia nõ poteſt eum obligare vt cõfiteatur illa ante baptiſmũ cõmiſ ſa.Ratio eſt, quia illa ſunt ſacramentaliter dimiſſa per ba-ptiſmum.Ergo ſimiliter dicendum eſt in caſu prędicto.Itẽ multi dicunt,vt Scotus in quarto,quòd peccata ſemel con-feſſa & abſoluta ſacramẽtaliter, non ſunt amplius materia confeſſionis: & ſi confiteantur iterum,non erit abſolutio ſa cramentalis,nec ſacramẽtum,nec aliquid operabitur in eo qui iterũ illa confitetur. hoc eſt, non conferet gratiam. Et eſt probabilior opinio quàm oppoſita. Et ego concedo cũ Gerſono quòd talis non tenebitur amplius confiteri ſua pec cata quæ fuerunt ſacramentaliter dimiſſa. Vnde dicit Ger-ſon in lectionibus ſuper Marcum quòd eccleſia non poteſt aliquem obligare ad confitendũ peccata à quibus eſt ſemel abſolutus ſacramẽtaliter. & pręcipue innititur iſti rationi: Nõ poteſt eccleſia imponere onus vltra quod impoſitum eſt à Chriſto,et ex difficillimis.ergo cum iam adimpletum eſt iuxta pręceptũ Chriſti,eccleſia non poteſt amplius obli gare ad iterum confitendum. & talis ſi commiſit aliquod peccatum à tempore pręſentis abſolutionis,confiteatur ꝓ-prio ſacerdoti. ¶ Prima igitur opinio eſt quòd poteſtas abſoluendi ſacramentaliter à peccatis,eſt in omnibus ſacer-dotibus æqualis: & ſi attentent abſoluere, abſoluunt: niſi confitens ponat obicem.nec poteſt facere papa quin abſol uant ſi attentent; quia non poteſt facere papa quòd poſitis neceſſarijs ad ſacramentum quin ſit ſacramentum illis tri-bus ſupradictis poſitis.ergo non poteſt facere quin ſuſcipi-ens recipiat gratiam. ¶ Secunda opinio eſt quòd ex inſti-tutione Chriſti eſt maior poteſtas eccleſiaſtica quãtum ad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentię in vno quàm in

alio. Hoc declarans Gerson cōsideratione quinta ait quòd antequā aliquis possit absolui ab altero, duplex requiritur subiectio: Vna spōtanea, qua quis se subijcit libere in tali foro secreto. Secunda subiectio est iuridica: quæ scilicet non est ex spontanea subiectione, sed ex authoritate superioris facta. ideo dicit ista opinio quòd antequā aliquis absoluat alterū: simpliciter si tentet, requiritur illa duplex subiectio, scilicet spontanea & iuridica. Vltra dicunt doct. quòd ex institutione Christi in nullius fuit potestate nisi in Petro, ita quòd Christus nullos homines vnquam subdidit alicui nisi Petro quando fecit eum curatū vniuersalis ecclesię illo verbo: Pasce oues meas. tunc Christus contulit potestatem iuridicam Petro: & cunctos christianos signatos charactere baptismali fecit subiectos Petro sub subiectiōe iuridica. Vltra dicūt quòd etiam est verisimile quòd ex institutione humana episcopat⁹ diuisi sunt à Petro, vel à successorib⁹ ei⁹, vel ab episcopis. Nā quòd sit vna cura hic, & alia alibi, nō instituit Christus: sed institutū est ab ipso cui collata est potestas à Petro vel à successore eius hoc instituēdi, & diuidēdi curas & episcopatus. nām alijs dedit authoritatem iuridicam, et quibusdam certum populum. Tunc dicunt quòd nullus dato quòd attentet absoluit nisi in illo sit illa duplex subiectio. & hęc opinio potest suaderi apparenter. Primo, si ex institutione Christi quilibet posset in quemlibet vti ista potestate clauis: sequitur quòd sicut papa non potest impedire quin degradatus & suspensus consecret si attentet, ita non poterit quin etiam absoluat & sacramētaliter in foro conscientię si tentet absoluere. antecedens patet, quia papa non potest immutare quod est ex institutione diuina. sed ex institutione diuina habet authoritatem cōsecrandi. Eodem modo si habeat potestatem absoluendi ex institutione diuina, absoluet. sed consequēs est falsum. quod patet: quia qui absoluitur ab excōmunicato, non est absolutus. in capitulo ad probandum: de sentētia & re iudi. Hoc argumentum facit de Palude: sed non est multum ad propositū, quia loquitur de sententia in foro exteriori. sed ꝓbatur apparentius per capitulum omnis vtriusqꝫ sexus. dicitur quòd si aliquis iusta de causa alieno voluerit confiteri sacerdoti, petat licentiā à proprio: aliàs non poterit absolui ab alio vel ligari. ergo si iste qui non est suus curatus, atten-

tet illum absoluere, non absoluet. Et quòd hoc sit de iure diuino, videlicet quòd nullus possit eligere confessorem sine licentia sui curati vel superioris, patet per capitulũ si episcopus. de pœnitētijs & remissionibus. lib. vi. vbi dicitur quòd nulla consuetudine introduci potest quòd aliquis posset eligere confessorem prętér licentiam superioris. tunc bene sequitur: nulla cõsuetudine introduci potest quòd aliquis posset eligere confessorẽ qui possit absoluere per liberã subiectionem: ergo quòd iste alteri nõ possit, est de iure diuino, quia contra quodlibet ius pure humanum aliqua consuetudo introduci potest. patet per prescriptionem: imò magis statur consuetudini quãdo est cõtra ius pure positiuum qđ nihil habet de iure diuino vel naturę admixtũ. Ex quo sequitur quòd in papa est maior potestas administrandi sacramentum pœnitentię quàm in quocunque alio, quia iure diuino. ergo quicunque se subijcit libere, absoluitur à papa, & non à quocunque alio. Ex quo sequitur secũdo quòd quicunque confitetur alteri non curato quem credit inuincibiliter esse suum curatum: licet absoluatur, propter ignorantiam nihilominus illa absolutio non est sacramentalis. Patet, ibi non est materia sacramenti pœnitentię quę requiritur iure diuino, scilicet subiectio illa iuridica. sed in tali casu est tantummodo subiectio prima, quæ non sufficit. igitur. Contra hanc opinionem sunt apparentiæ magnæ, quoniam secundum hanc opinionem sequitur quòd papa à nullo posset absolui sacramẽtaliter. Patet, quia non est alicui subiectus nisi prima subiectione, scilicet voluntaria, & non iuridica: quia papa non habet superiorem prętér deũ. ergo non est subiectus alicui ista secunda subiectione. ergo si requiritur ista duplex subiectio, papa non poterit sacramentaliter ab aliquo absolui. Item sacramẽtum pœnitentię institutum fuit Ioan. xx. Quorũ remiseritis. in die resurrectionis sero cum introiuit ianuis clausis. postea fuit dictum Petro Ioan. xxi. Pasce oues meas. Tũc arguitur sic. In illo tempore intermedio fuerũt plus quàm octo dies intermedij à tempore institutionis sacramenti pœnitentię antequã diceretur Petro: Pasce oues meas. In quo verbo fuit data illa subiectio iuridica. ergo simpliciter ex institutiõe diuina nõ requiritur ista secunda subiectio, sed solum prima. Quantum ad primum argumentum, sequitur quòd papa

à nullo &c.nego consequentiam: quia papa est vel potest esse peccator, ergo potest obligari vt confiteatur. ergo potest confiteri alicui sacerdoti: quia anteq̃ confessio sit sacramẽtalis, reqritur duplex subiectio de necessitate. dicit Durãdus in quarto di.xix.quòd est verũ in omnib9 alijs à papa: dans talem causam, quòd clauis ista quæ vocatur potestas iurisdictionis in foro pœnitentiali, quãtum est de se, est respectu omnium hominum & peccatorum. & est primũ eius dictum quòd in institutiõe illa, Quorũ remiseritis. nulla fuit facta exceptio. Dicit vltra quòd talis potestas clauis fuit facta Petro respectu aliorum à se, ita quòd nõ est inclusus in illa, neq; successores eius, quia nec Petrus nec ei9 successor potest seipm absoluere, igitur à quolibet sacerdote absolui potest. ideo ĩ illo nõ requiritur talis secũda subiectio iuridica. secus est de alijs q non possunt absolui sacramẽtaliter nisi sint subiecti ista duplici subiectione. Quantum ad secundum cum arguitur: sacramentum pœnitentię fuit institutum antequam diceretur Petro: Pasce oues. ergo in illo tempore intermedio confiteri potuit. & tunc nulla erat subiectio secunda. ergo talis non requiritur antequam quis possit hoc sacramentũ cõferre, et alius recipere. Dico quòd consequentia non valet, hoc sacramentum erat institutum antequam &c. ergo poterat conferri ab aliquo puro homine. nam Christus instituit sacramentum eucharistię antequam essent instituti ministri & sacerdotes. ideo non sequitur, est institutum, ergo potest conferri ab aliquo puro homine: quia stat quòd nondum sit institutus minister illius sacramenti. Alia difficultas circa hãc materiam: & arguitur multum apparenter. In extrema necessitate quilibet sacerdos quemlibet absoluit sacramentaliter etiam à quocunque peccato: & tamen non habet iuridicam authoritatem super personam illam, sed solum per liberam subiectionem. ergo illa iuridica authoritas non requiritur. Quantum ad hoc dico quòd habet authoritatem iuridicam ex commissione, quia authoritate ecclesiæ vel papę. Nam papa quẽlibet sacerdotẽ cõmittere potest vt quelibet absoluere possit. Alia difficultas quã tractat de paude in. iiij. Sortes est ĩ extrema necessitate vel in maximo periculo mortis. nullũ habet sacerdotem præter sacerdotem excommunicatum. Vtrum teneatur illi confiteri? Videtur quòd non: quia non

debet participare cum excommunicato, à fortiori nec cum illo in ſacramẽtis. Similiter videtur quòd talis ſacerdos excommunicatus non poteſt illum abſoluere: quia ſententia lata ab excõmunicato nulla eſt. Dicit de palude ꝙ tenetur confiteri illi, & poteſt illum abſoluere, quia illa neceſſitas ęquiparatur ignorantiæ, ideo excuſatur: & talis neceſſitas non habet legem. Nam participare cum excommunicato qui ignoratur excõmunicatus, non eſt peccatum. in capitulo ad probandum. de ſententia & re iudicata. ſi eſt publice excõmunicatus, ſententia eſt nulla. ergo per argumentũ à contrario ſenſu ſi eſt ſecrete, ſententia eſt bona. Item certum eſt ꝙ teneor participare cum excõmunicato in neceſſitate corporali. ergo à fortiori in ſpirituali & animę: vt ſi non poſſum ſacramentaliter ab alio abſolui, teneor petere abſolutionem ab excõmunicato. & dicit de Palude, quòd iſte excõmunicatus non poſſit, eſt ſolum de iure poſitiuo: ſed neceſſitas non ſubijcitur legi poſitiuę, quanuis ſemper ſubijciatur diuinæ. cum ergo neceſſitas non eſt ſubiecta legi poſitiuę: ergo poteſt contra rigorem iuris poſitiui, nõ autem contra intentionem. Ideo relinquitur ſatis probatum quòd ſecundum hanc opinionem omnes ſacerdotes ſunt impares quantum ad hanc ſecundam poteſtatem.

¶ Alia difficultas. Vtrum om̃es ſacerdotes ſint æquales in adminiſtratione ſacramenti confirmationis? Dicit Armachanus & Marcilius quòd omnes ſunt ęquales in collatione ſacramentorum, & quilibet poteſt de facto, quanuis nõ poſſit de iure. ſed opinio communior eſt quòd ſolus epiſcopus eſt miniſter huius ſacramenti confirmationis & ordinis. patet de conſuetudine capi. quanto.

¶ Quarta propoſitio. Quantum ad hanc materiam nõ omnes ſacerdotes ſunt æquales, puta quantum ad eccleſiaſticam poteſtatem iuridicam & publicam quæ reſpicit forum exterius, ad quam ſpectat peccata punire, cõferre beneficia, conſtitutiones edere, excommunicare, degradare, indulgentias conferre. Et quanuis iſta propoſitio non poſſit ex ſacris literis deduci, eſt tamen firmiter tenenda: ita quòd in vno eſt maior poteſtas quàm ĩ alijs. patet ſic: quia oppoſito dato ſequitur quòd ordo Hierarchicꝰ eſſet omnino inordinatus & cõfuſus, quia quãdo vnus ligaret, eſſet in poteſtate alterꝰ ſoluere. Item ſequitur quòd nullus preſ-

byter haberet potestatem super alterum quantum ad hãc potestatem coerctiuam, quia par in parem nullum habet imperium. vnde papa om̃es potest punire, & null9 ipsum. ergo sequitur quòd ex institutione Christi non omnes sunt omnino æquales. Item si episcopus attentet excommunicare non suum, talis non est excommunicatus. ergo nõ habet authoritatem diuinam à iure diuino. Item arguitur apparenter: Christus fuit sapientissimus, quia plenus sapientia: & quòd instituerit optimam politiam. sed optima politia debet regi regimine regali: vt dicit Aristoteles in politicis, hoc est quòd sit vnus qui in vnumquenque habeat authoritatem punitiuam, & nullus alius in eum. ergo verisimile est quòd in spiritualib9 Christus instituerit superiorem qui habeat quemlibet coercere, & nullum super eum. ideo vni scilicet Petro & successoribus eius data est vniuersalis potestas constituendi canones, & conferendi beneficia, dignitates ecclesiasticas, per totum vniuersum orbem: & nulli alteri. Ipse enim in vniuerso orbe habet præuentiones, & potestatem conferendi indulgentias plenarias in toto orbe: & nullus alter hoc facere potest. Hinc dicit Scotus quòd papa potest aliquem authoritate à Christo sibi collata excommunicare maiori excõmunicatione. & ratio sua est: quando est aliquis excommunicatus maiori excommunicatione, quilibet tenetur talem vitare. sed episcopus in diœcesi alterius non potest hoc prohibere, neque ligare maiori excommunicatione. ideo sequitur quòd est maior potestas secundum institutionem Christi in vno quàm in singulis: imo in vno est suprema, & in quibusdam alĳs est solum potestas inferior ad illam quæ est suprema, & talis vocatur potestas papalis: & est libera facultas propinqua vtendi potestate ecclesiastica in quemlibet Christianum. Ideo resolutorie dicendum est ad istam secundam quæstionem quòd quantum ad iurisdictionem quę respicit forum exterius, quòd non est in singulis sacerdotibus æqualis, sed est vna suprema, scilicet in ipso papa etiam ex institutione Christi, & non solum humana.

¶ An suprema potestas ecclesiastica possit duobus simul ex ęquo conferri. Cap. v.

ONSEQVENTER vidēdum est vtrum ista suprema potestas quę est suprema in vno, possit duobus simul ex ęquo conferri: ita quòd politia Christiana quæ est regalis, possit commutari in aliam speciem, puta ī aristocratiam vel democratiam: & hoc lege euangelica stante: propter aliquam legitimā superuenientem causam. & videtur ꝙ sic. nam aliquādo fuerunt duo, quorum quilibet erat papa ex ęquo. vnde hic vnū quod supponitur, verisimile est, ꝙ Petrus vsque ad mortem exclusiue fuit papa: sed simul cū eo ipso adhuc viuēte fuit Clemens etiam papa habens plenitudinem huiusmodi potestatis. ergo illa potestas aliquādo fuit duobus cōmunicata ex ęquo. maior est nota: quia Petrus habuit illam à Christo instituente ipsum. sed minor patet in capi. Si Petrus. viij. quęstio. i. dicitur ꝙ Petrus Linū & Cletum adiutores asciuit, dans normam apostolicam: & potestatem ligandi non contulit Lino, sed tantum Clementi: qui beato Petro tradēte sedem apostolicam meruit obtinere. habetur ex illo capi. ꝙ talis potestas ligandi & soluendi Petro viuente fuit in Clemente. & hoc habetur in historijs summorū pontificum, quòd Petrus fecit Clementem papam, & hoc ipso adhuc viuente. Item arguitur. possunt esse duo episcopi ex ęquo in eodem episcopatu, similiter duo curati in eadē cura. ergo & duo papę. consequentia tenet, quoniā papa nihil aliud est quàm curatus vniuersalis ecclesiæ. Probatur antecedens. Nā Augustinꝰ accessit Valerio Hyponēsi episcopo, & factꝰ est coepiscopꝰ. ergo tam Valerius q̄ Augustinꝰ in solidū quilibet erat episcopꝰ Hyponensis. ergo in vtroq; erat potestas illa ex ęquo. Item possunt simul esse duo imperatores quorum quilibet est imperator, ex capitulo nunc autem. xxi. distinctione dicitur, tempore Maximiani & Diocletiani Augustorum. ex hoc verbo augustorum, sequitur quòd quilibet erat Augustus. ergo erant tunc duo imperatores. Item supponitur ꝙ omnis verus successor Petri habet eandem vel tantam potestatem ex institutione Christi, quantam habuit Petrus. Item tunc arguitur sic, si sit possibile duobus istam supremam potestatem communicari, vt Lino & Cleto: quæritur an Linus possit ligare Cletum, vel nō. Si sic: ergo Cletus non est papa, cum habeat superiorem in spiritualibus,

scilicet Linum. immo implicat quòd papa habeat superiorem in spiritualibus & potestate ecclesiastica, & sit papa. Si non, ergo ista propositio falsificatur de successore Petri, Tibi dabo claues, & quodcũque ligaueris super terrã &c. quia non potest ligare illum. ergo non habet tantam potestatem quantam habuit Petrus ex institutione Christi. & non loquor de ligatione in foro interiori, sed exteriori coercitiuo. implicat ꝙ papa iuridice ab vno ligetur. (nõ dico à cõcilio) & si talis non potest ligare: ergo nõ est papa. nam Nicolaus de Cusa dicit quòd papalis potestas est libera super alios à se ligandi & soluendi facultas. sed in isto casu Linus non esset papa, quia non posset ligare Cletum. & sic videtur quòd politia regalis Christiana non potest mutari in aliam speciem. & hoc quærit Ockam in secunda parte dialogi lib. ij. capi. a vicesimo. vsque ad vicesimumoctauũ.
¶ Pro veritate elucidanda termini prius declarandi sunt. nam politia regalis non est nisi politia in qua quidem vnicus recte dominatur ad vtilitatem totius communitatis. Aristocratica est quando pauci dominantur ad vtilitatem cõmunẽ. Democratica quando valde multi dominãtur ad vtilitatẽ cõmunẽ. hoc declarat Aristo. viij. Ethi. ca. x. dicẽs quòd triplices sunt reipublicę species, & totidẽ trãsgressiones. s. regnũ, optimorũ ptãs, & tertia cẽsupotestas. & inter has summa & optima est regnum: infima aũt censupotestas: & media est potestas optimorum. & species oppositæ siue transgressiones sunt regni trãsgressio, tyrannis: optimatum potestatis, paucorum potentia: & cẽsupotestatis, popularis potestas. Vltra supponitur quòd nulla ẽ politia pure ciuilis, & nulla est regalis quin possit mutari in aliam speciem, puta Democraticam vel Aristocraticam: quia quęlibet talis est instituta iure pure positiuo. ergo quęlibet potest in aliam mutari. Istis suppositis sit prima propositio. In nullo est suprema potestas spiritualis quin ipso viuente alteri conferri possit. patet. nullus habet istam plenitudinem potestatis quin possit libere cedere adueniente legitima causa, quo facto alteri poterit conferri. maior patet per capitulum quoniam. libro. vi. de renunciatione. Similiter habetur de Marcellino qui cessit Marcello. Similiter de Clemente qui cessit Lino. ergo nullus habet plenitudinem huius potestatis quin simpliciter cedere pos-

sit, sicut dicitur in illo capitulo præallegato. Quia difficultas erat vtrum papa possit papatui cedere, hoc est renunciare illi potestati quam nunc habet, dominus de Gersono allegat tres rationes pro vna parte. sed glos. illius cap. dicit ꝙ non, quia omnis renunciatio debet fieri in manibus superiorum. sed papa non habet superiorē. igitur. Rationes Gerson & valentiores sunt istę. notum est quòd quando papa consentit electioni, facit votum de regēda vniuersali ecclesia, sicut monachus de obseruanda regula. tūc sic, nullus potest dispensari à voto nisi à superiore: sed papa nullū habet superiorem à quo possit dispensari super tali voto emisso de regenda ecclesia, nec potest in melius commutari. ergo non potest cedere papatui. Secunda ratio, quia est verū matrimonium spirituale inter papam & ecclesiam. sed sicut in matrimonio carnali non fit solutio nisi causa fornicationis, ergo similiter nisi papa fuerit hęreticus, non poterit cedere à potestate illa. tamen non obstantibus illis rationibus fuit conclusum quòd papa potest cedere et renunciare: inducti exemplo illo sanctorum qui ita cesserunt. Contra, non fit renunciatio nisi in manibus superiorum. Dico quòd verum est si talis habeat superiorem. Ad aliud. papa emittit votum. sed quilibet tenetur obseruare votum nisi dispensetur ab isto habente auctoritatem hoc faciendi. sed nullus est qui hoc possit facere. igitur. Dicit Gerson quòd quando votum vel emissio & obseruatio voti vergit in detrimentum salutis, vel in peiorem exitum, puta in periculū mortis corporalis, non est obseruandum: vt si vouerem toto isto anno manere in hoc loco, et vigeret pestis, non tenerer illud obseruare. vide in capi. de iureiurando. sed quando potest haberi superior, recurrēdum est ad illum vt declaret illud votum non obligare. ideo quando tale votum papę vergit in peiorem exitum salutis, non amplius obligatur per illud. sed vbi est sufficiens, non debet cedere nisi sit alius qui valde notabiliter sit sufficientior. Quantum ad tertium dicitur ꝙ aliud est matrimonium corporale, & spirituale. nam matrimonium corporale denotat matrimonium inter Christum & ecclesiam prę sentialiter, sed non significat ita prę sentialiter matrimonium inter papam & ecclesiam: quod non est ita indissolubile sicut corporale. Resolutio ergo est quòd papa potest alteri cedere talem potestatem supremā.

¶ Secunda propositio. Nõ potest duobus ex equo ista potestas spiritualis stante lege euangelica conferri ita ꝙ quilibet habeat plenam, hoc est ꝙ ipsa remanente in ipso, alicui alteri conferatur. Ista propositio ponitur in glosa. ix. q. i. in cap. non autem. nam ista duo non stant quòd in illo remaneat plenitudo huius potestatis, & alteri conferatur. & ponatur quòd sint duo, scilicet a & b habentes talem plenitudinem potestatis spiritualis ex equo. tunc vel a potest ligare b, vel nõ? Si nõ, & prius potuit, ergo diminuitur eius potestas. Si primum, videlicet quòd possit ipsum ligare: ergo b non habet istam supremã potestatem. glosa allegat multas rationes. prima est ꝙ ecclesia catholica est vna. patet. habetur in vno articulo Credo in vnam sanctam ecclesiã. & non est vna nisi vnitate capitis. & contra illum articulum non potest fieri dispensatio. ergo non potest talis potestas simul duobus conferri. Secũda ratio. Christus instituit vnicum caput ecclesie: & non potest ecclesia contra institutionem Christi, igitur. Item tertia ratio apparentior, Ecclesia est vnum corpus mysticum cuius papa est caput. ergo si essent duo ex equo, tunc illud corpꝰ haberet duo capita nõ subordinata. ergo esset corpus monstruosum: quanuis habeat duo capita vnum alteri subordinatum, scilicet papam qui Christo vero & principali capiti ecclesie subordinatur. consequens est falsum: ergo secunda propositio vera. & ad rationes in oppositum de Petro & Clemente secũdum historias cum dicitur quòd Petrus instituit Clemẽtem papã: dico quantum ad hoc quòd non est euidens ex sacris literis ꝙ Petrus semper fuerit papa vsque ad mortem. fortasse videns Petrus ꝙ erat propinquus morti, et ꝙ non posset ecclesia neque fideles ipso mortuo facile congregari pro eligendo successore, voluit vtilitati ecclesie consulere, et cessit. vnde dicit Ockam ꝙ non regulariter papa potest instituere successorem, sed solum in casu, puta quando sequitur magna vtilitas ecclesie, & periculũ est in mora, tunc potest cedere, & alterum constituere. Secundo dicit ꝙ in illo capitulo preallegato non habetur ꝙ Petrus instituerit Clementẽ papam: sed solum ꝙ dederit illi potestatem ligandi & soluendi sicut suo vicario, sed tamen dependenter, sicut episcopus potest instituere vicarium, & tantũ operabitur quantũ ad hoc quod est ligare & soluere, sicut proprius episcopus;

sicut sunt episcopi suffraganei: sed tamen depēdenter:quia poterit retrahere quādo voluerit. Dico etiam ꝙ Petrus instituit Clemētem vicariū. sed tunc est difficile saluare quomodo Clemens successerit papatui nisi fuerit electus post mortem Petri. Quantum ad secundum argumentum, stat in eodem episcopatu esse ex ęquo duos episcopos, vt patet de Augustino & Valerio in ca. non autem. glo. dicit ꝙ Augustinus non erat adeò principalis episcopus vt Valerius, sed Valerius retento titulo administrationem dedit Augustino tanquam idoneo ac suffraganeo, retētā tamen dignitate episcopali. Verūtamē dato ꝙ possint esse duo episcopi ex ęquo, tamen non sequitur ꝙ duo summi pontifices. et ratio est. nam ꝙ in episcopatu Hyponensi vel alio sint duo episcopi, hoc non est ex institutiōe diuina et Christi, sed humana. sed ꝙ sit aliquis qui habeat regere totā christianitatem, est ex institutione Christi: & quòd aliquis regat hunc episcopatum, est ex institutione humana, ideo potest committi duob⁹ ex ęquo. alia vero quę est ex institutione Christi, non potest, neque aliquis potest contra talem constitutionem ꝙ ex ęquo duobus conferatur. ideo consequentia non valuit, videlicet possunt esse duo episcopi in vno episcopatu: ergo & duo summi pontifices. Ad secundum cum dicitur, possunt esse duo imperatores ex ęquo, transeat. nam imperium non est dominium à iure diuino introductum, sed solū à iure positiuo. ideo dominium regale potest mutari in aristocraticum vel democraticū. sed ipsa potestas papalis suprema in spiritualibus est potestas ex iure diuino introducta à Christo immediate instituta. ideo non potest mutari in aliud genus dominij aliud ab illo quod Christus instituit. Habetur ergo resolutorię ꝙ plenitudo illius potestatis in aliquo existens, non potest ex ęquo alteri conferri ita ꝙ quilibet eorum seorsum habeat illam. Similiter non potest aliquibus conferri ita ꝙ nullus eorum seorsum habeat, sed ꝙ illi copulatim habeant, secluso cōcilio generali. nam concilium, id est illi de cōcilio simul iuncti, possunt facere ea quæ sunt iurisdictionis, & nullus eorum seorsum nisi ex commissione plurium, sicut in aristocratico dominio vel democratico. Similiter dico ꝙ ista plenitudo potestatis non pōt esse in pluribus ita ꝙ nullus seorsum habeat. quod si hoc posset fieri, ponatur in esse, videlicet ꝙ duo habeant

illam,& nullus seorsum sine alio quantum ad exercitium: & sint Linus et Cletus. iā quęrit:vel Lin⁹ est ver⁹ papa,vel non? Si nō,ergo Linus potest excommunicari.quęritur ergo à quo feretur sentētia excommunicationis super Linū? non à solo Cleto,quia non solus habet illam potestatē:quia Linus habet etiam illam:et non consentiet,quia non potest Linus nec participaliter nec totaliter ferre sententiam super seipsum. Similiter dicendum est ediuerso ꝙ Linus nō posset excommunicare Cletum.Ergo videtur mihi ꝙ hoc repugnet,videlicet ꝙ aliquib⁹ duobus copulatim conferatur,ita ꝙ nullus eorum seorsum habeat illam,sed illi simul iuncti.Igitur soli vni potest conferri,& talis potest pro rationabili causa cedere:sed ipso cedente necesse est ꝙ vnico supposito conferatur.

¶ An supremę duę potestates,scilicet ecclesiastica & laica,in eadē persona concurrāt. Ca.vi.

VISVM est in pręcedētibus quid potestas suprema ecclesiastica,quomodo illa nō potest duobus ex ęquo conferri,sed de necessitate ex institutione diuina residet in vnico supposito:nō tamen quin aliquando possit stare in nullo supposito, vt quando papa est mortuus. sed si ipsa sit,oportet de necessitate ꝙ sit in aliq̄ determinato,& nō in duob⁹.Quęritur nunc vtrum ista suprema potestas spiritualis & suprema potestas laicalis in eadem persona concurrant.

¶Circa hanc quæstionem ponuntur tres opiniones. sed antequam accedamus ad illas,primo notandum est ex Ioanne de Parisius.vij.cap.sui tractatus,ꝙ ista duo differūt,scilicet habere dominiū seu proprietatē in rebus tēporalibus, et habere iurisdictionē in ipsis.nā habere dominiū proprietatis in aliquibus rebus tēporalib⁹ nihil aliud est quā habere facultatē propinquā vtendi,disponēdi,alienādi,retinendi illas res pro libito:sicut habet vnusquisque laicus in reb⁹ quas labore proprio aut successione acquisiuit sibi, & hoc regulariter.sed habere potestatem iurisdictionis est habere facultatem propinquam dicendi ius,& sententiandi quid iustum,aut quid iniustum,& authoritatiue sentētiandi quę res ad vnum,& quę ad aliū spectet.vnde in rebus meis habeo potestatem dominij, sed nō potestatem iurisdictionis,

sed ipse princeps, vel substitutus à principe. nam certum est quòd potest perturbari pax et respublica per hoc ꝙ aliꝰ vsurpat alienum, vel per hoc ꝙ aliquis nimis amat quę sua sunt, & nult pro vtilitate reipublicæ communicare. hinc est ꝙ à populo constitutus est princeps qui habeat authoritatiue sententiare quid huius vel illius, & quid faciendũ pro reipublicæ vtilitate, & pro tuitione ipsius aliquid exigere.
¶ Ex istis infero correlaria. Primũ, ꝙ tria sunt de integritate potestatis iurisdictionis in rebus temporalibus. primũ est potestas seu facultas propinqua (quod idẽ est) authoritatiue sententiandi quid ad vnum spectet, vel quid ad alterum. & hinc orta disputatione inter duos dicentes, hoc est meum, hoc est tuum: recurritur ad principem vt recte sententiet. Secundum est potestas iniuriantem alterum pœnis condignis ad eius peccatum afficiendi. Tertium est potestas ab vnoquoque secundum debitam proportionem tributa & vectigalia exigendi. hinc est ꝙ in principibus est potestas imponẽdi pedagia & tributa. Secũdũ correlariũ. Ista duo simul stant: iste habet potestatem supremã iurisdictionis: & iste est pauperrimus quantũ ad potestatẽ dominij aut ꝓprietatis in rebus tẽporalibus. patet. si esset aliqua cõmunitas in qua esset vnus pauper abũdãs sapiẽtia, põt illa communitas illum constituere eorum principem. tunc arguitur sic: Ex ista electione iste habet potestatem iurisdictionis, hoc est sentẽtiandi quid vnius, & quid alterius, exigendi ab eis, & eos pœnis condignis afficiendi. & talis est pauperrimus. ergo correlarium secũdum verum. Tertium correlarium est quòd talis ex iure naturali habet ius ab vnoquoque exigendi secũdum debitam proportionem ad cõdecẽtiam sui status. patet. si seminet inter eos ius, debet eorum temporalia secundum decentiam sui status metere. ergo iure naturali tales illi obligantur. Quartum correlariũ. Quanuis habeat potestatem etiam in homines, illi tamen non sunt eius serui, sed manent liberi. Vnde Aristoteles dicit quòd rex est qui dominatur aliquibus tanquam liberis: sed despotes est ille qui dominatur aliquibus tanquam seruis. & talem ponit differentiam Aristoteles inter despoten & regẽ. Vnde de ratione regalis dominij est quòd rex dominetur aliquibus tanquam liberis. & de ratione despotis quod dominetur aliquibus tanquam seruis. Primum corre-

larium. Multum refert de Christo quęrere an habuerit potestatem dominij in singulis rebus temporalibus, vel an habuerit potestatem iurisdictionis in singulis reb9 temporalibus. patet: quia multum differunt habere potestatem dominij, aut iurisdictionis. Vltimum correlarium probabile. Non repugnat fratri minori habere supremam potestatem iuridictionis in rebus temporalibus, quamuis ei repugnet habere supremam potestatem dominij aut proprietatis in ipsis. prima pars probatur, & apparenter. nam si aliquis frater minor eligatur in papam, habet potestatem dicendi ius in illis rebus tēporalibus aut terris quæ immediate quo ad temporalia subduntur iurisdictioni papę. hoc est, habet potestatem & authoritatem sententiandi duobus altercātibus de re, hoc tuum, & non illius. & hoc est habere potestatē iurisdictionis in tēporalibus. ergo non repugnat professis habere potestatē iurisdictionis in tēporalibus. Quòd autem repugnet ipsis habere dominiū, patet ex voto. Istis suppositis sit prima propositio. Sūmus pontifex vel ille qui habet supremam potestatem in spiritualibus, non habet in singulis hominibus & singulis rebus temporalibus supremam potestatem dominij seu proprietatis (quod idē est) ex institutione diuina. patet sic. lex Christiana ex institutione diuina est lex maximę libertatis in ordine ad legem Mosaciam, quę dicebatur lex seruitutis in ordine ad nouā. sed si summus pontifex haberet supremam potestatem dominij in singulis rebus, esset lex intolerabilis, & nullo modo libertatis. patet: quia quilibet esset seruus pontificis, & posset de rebus cuiuscunque disponere ad libitum, & ipsis inuitis res suas in dominiū alterius trāsferre. sed hoc esset intolerabilis seruitutis. ergo ex institutione diuina non habet supremam potestatem dominij in singulis hominibus et rebus ipsorum. immo dicere oppositum, vt dicit Ockam, est multum hęreticale & perniciosum: quia aliqui voluerunt dicere ꝙ erat dominus quantum ad proprietatem rerum, & poterat disponere de ipsis dummodo non esset contra legem diuinam vel naturalem. sed hoc sapit hęresim. Quātum ad id quod tactum est in probatione huius propositionis, notandum quòd lex Christiana est lex supremę libertatis pręcipue in ordine ad veterem legem. patet Iacobi primo capite: Qui autem perspexerit in lege perfectę liberta-

tis. & ad Gal. iiij. Sumus filij liberæ, & non ancillæ. vbi cõparat legem nouam ad veterem &c.

¶ Secunda propositio in qua iacet difficultas totius materię, quæ est de intentione ipsius Ockam, est: quod summus pontifex ex institutione Christi nõ habet supremam potestatem iurisdictionis in rebus temporalibus. patet. ille qui possidet res temporales iure alterius puri etiam hominis, nõ habet in illis supremã potestatẽ iurisdictionis: imo alter cuius iure possidet, habet maiorẽ potestatẽ in illis. sed summus põtifex est huiusmodi: ergo. patet minor ex Augustino, & ponit in capitulo q̃ iure. octaua distinctiõe. dicitur: Quo iure defendis villas ecclesię? loquitur de temporalitate, & vocat ius humanũ ciuile. ideo quęrit quo iure, an diuino, vel humano. statim probat quòd nõ iure diuino: quia domini est terra. ergo iure imperatoris dicitur, hęc villa est mea: hæc est tua. ergo sequitur manifeste quòd iure imperatoris dicitur, hæc villa vel hic seruus dicitur esse ecclesiæ. ergo iure alterius papa possidet terras ecclesię. Item ille nõ habet supremam potestatem iurisdictionis in rebus temporalibus qui per cursum rerum temporalium habet alterius legib9 vti. sed papa est huiusmodi. igitur. maior est nota: quia iste cuius legibus vtitur, habet maiorem potestatem & proprietatem. minor patet in capitulo cum ad verum. distin. lxxxvi. vbi ponũtur duæ dignitates distinctę & vnaquæque indiget altera. Item tertio ille non habet supremam potestatem (loquor ex iure diuino) contra quem in temporalibus potest fieri præscriptio: quia in ijs quę debentur iure diuino, non potest fieri præscriptio. sed contra papam in temporalibus potest fieri pręscriptio. igitur. Nota quòd nunquam potest fieri pręscriptio contra ius diuinum. hinc est quòd nunquã potest fieri præscriptio de obedientia quę debetur papę &c. sed cõtra res temporales papæ saltem centum annorum potest fieri præscriptio. Et istę sunt rationes satis apparentes quòd summus pontifex non habet supremam iurisdictionem in rebus temporalibus, & hoc potest probari per authoritates scripturæ. nã habetur Matthæi. xx. Principes gentiũ dominatur eorũ: vos autem non sic: dicebat Christus apostolis. Similiter videtur quòd Christus non habuerit hanc potestatem: quia duobus litigãtibus respondit. Quis me constituit diuisorem inter vos?

¶Tertia ꝓpositio quę magis de mēte doctoris est q̄ opposita, & ponitur cōtra opinionē pri⁹ tactā, quòd istę duę potestates ex natura rei non ita repugnāt quin in eodē supposito possint inueniri. patet multipliciter. nam ad habēdam iurisdictionem, supremam in temporalibus, satis est habere prudentiam de rebus temporalibus per quam iudicādum est quid agendum vel non agendum in illis, & iustitiam per quam possit aliquis sententiare quid vnius, & quid alterius. sed ista duo non repugnant illis quæ requiruntur ad potestatem in spiritualibus. igitur. Item probatur secūdo: vt dicit Durandus de origine iurisdictionis. nā in Moyse erat suprema potestas iurisdictionis in temporalibus: quia ad ipsum erat recursus pro iustitia habenda. sed in ipso eodē fuit suprema potestas in spiritualibus. maior est ex Pentateucho Moysi: sed minor probatur. nam Moyses consecrauit Aaron in presbyterum. ergo erat superior. Similiter ipse Moyses obtulit sacrificium domino: ergo in ipso erat suprema potestas tam spiritualis quàm laicalis. Similiter Maccabęi habuerunt supremā potestatem iurisdictionis in temporalib⁹, & erant sacerdotes. Igitur suprema potestas & vtraq; tam in spiritualibus quàm in temporalibus nō repugnat eidem supposito. Similiter matrimonium ex natura rei non repugnat in spiritualibus. Item habens ducatū qui efficitur episcopus, non perdit iurisdictionem quā pri⁹ habuit. ergo si aliqua potestas particularis in spiritualibus & temporalibus non repugnat, eidem nec suprema. Resolutio huius est: Papa non habet supremam potestatē dominij aut proprietatis in hominibus aut rebus eorum. Item non habet supremam potestatē iurisdictionis in temporalib⁹. Et tertio habetur quòd istę duę supremę potestates ex natura rei non repugnant: ita quòd non implicat contradictionem eas eidem supposito conuenire.

¶ De suprema potestate laicali an iure diuino sit annexa spirituali. Capi. vii.

QVAERITVR consequenter circa secūdū capitulum quod ponit Ockam in prima quęstione: Vtrū suprema potestas laicalis ex iure diuino & ex institutione Christi sit annexa supremę potestati spirituali? In isto septimo capitulo

allegatur opinio contraria secundę propositioni prius positę. vnde opinio prima fuit quòd ex natura rei illę duæ potestates sunt ita distinctæ quòd eidem supposito competere non possunt. Secunda opinio, ꝙ de facto cadunt in eundem hominem, scilicet in summum pontificem, non ad istum sensum ꝙ summus pontifex sit laicus, sed ad istũ sensum ꝙ super res temporales & homines tanta vti potest potestate quanta quicunq; alius etiam imperator vel rex. & vltra addunt aliqui de ista opinione ꝙ papa habet tantam potestatim in rebus temporalibus & spiritualibus quòd quicquid attentet facere circa illas, dũmodo non repugnet iuri naturali vel diuino quãuis repugnet iuri ciuili vel canonico, ipsum factum tenet, quãuis ipse peccet faciẽdo, vtputa si tentet transferre rem meam in dominium alterius: quãuis peccet hoc faciendo, tamen ipsum factum tenet. Similiter si tentet me obligare ad aliquid faciẽdũ quod nõ repugnet directe iuri naturali vel diuino, ꝙ sim obligatus, quãuis peccet me obligãdo. Et vt dicit Gerson, ista fuit opinio adulatorum papę: & fundamentum huius opinionis, videlicet quòd suprema potestas laicalis residet in summo põtifice, habẽt vt dicũt, ex multis auctoribꝰ scripturæ, etiam ex institutiõe Christi primo. probatur. ille qui habet potestatẽ ligandi quẽcunq;: si tentet aliquem ligare, de facto est ligatus. sed summus põtifex habet potestatem vnũquẽq; ligãdi & soluendi. ergo. Patet minor. dictũ est Petro pro se & successoribus suis: Quencũq; ligaueris &c. Similiter, Tibi dabo claues regni celorũ. in istis verbis fuit facta promissio summo pontifici. ergo aliquando Christus illam promissionem impleuit, & nihil excepit dicens quodcũq; &c. Hoc argumento vtitur Innocentius in capitulo solitę. de maioritate & obedientia. volens ostendere potestatem ecclesiasticam maiorẽ laicali. Item arguitur: ille qui à Christo constitutus est super reges & regna, habet supremã potestatem in temporalibus. sed papa ex ordinatione diuina sic constitutus est: ergo habet supremam potestatem in tẽporalibus. consequentia certa est. sed minor patet. nã dictũ est Hieremię qui non erat supremus sacerdos: Et misit dominus manũ suam, & tetigit os meũ, & dixit ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gẽtes & regna vt euellas & plantes. Hieremię primo. ergo à

fortiori illi qui erat supremus sacerdos. Item tertio ille qui habet in temporalibus & secularibus iudicare, & nullus alius super ipsum, habet supremam potestatem in secularib9 & temporalibus. sed summus pontifex est huiusmodi. Patet. i. ad Corin. vi. dicit Paulus, Angelos iudicabim9: quāto magis secularia? Ergo summ9 pōtifex ex institutione Christi habet secularia iudicare. ¶ Quarto arguitur, Christus habuit supremam potestatem in temporalib9: sed sic est ꝙ omnis potestas quam habuit Christ9, collata fuit Petro suo vicario et successoribus: aliâs nō fuisset plene vicarius Christi. Patet maior. dicit enī ipse Christ9, Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra. ergo habuit supremam potestatem in quibuscūque temporalibus. vnde misit dęmones in porcos: & submersi sunt. Marci quinto. & maledixit ficulneę, & arida facta est. ergo si non habuisset potęstatem in illis, damnificasset proximum. ergo habuit supremā in temporalibus, & per consequēs successores eius. sed de hoc postea videbitur. ¶ Consequenter Ockam allegat tertiam opinionem in tertio capitulo cuius principiū est tale: Alia est opinio quodāmodo media. & in illo tertio capi. allegat primum dictum huius secundæ opinionis, ꝙ istę duę potestates non ita repugnāt ex natura rei ꝙ eidem non possint conuenire de facto. Secundum dictum, Non cadunt de lege in eundem ex institutione diuina. Primum dictum ꝓbat cum tertia propositione supra posita in sexto capitulo aliquibus rationib9 ipse Ockam. Prima, suprema potestas laicalis non repugnat ordini: ergo neqꝫ supremę potestati in spiritualibus. Patet antecedens, aliqua potestas in tēpalib9 quę nō sit suprema, nō repugnat ordini. ergo nec suprema, quia nō videtur maior ratio de vno quàm de alio. Assumptum patet, si vnus comes vel dux efficiatur episcopus vel sacerdos, remanet dux. ergo habet potestatē iurisdictionis, quia de ratione comitis vel regię potestatis hoc habet. Similiter sunt multi episcopi duces, vt sunt illi qui dicūtur pares in Francia, ergo habet potestatem iurisdictionis. immo nō repugnat fratri minori. ergo nullo modo repugnat supremę potestati in spiritualibus. Sed quātum ad secūdā partem, puta quòd de lege non cadāt in eundem hominē, immo ex ordinatione diuina non debent cadere quāuis eis non repugnęt ex natura sua, patet. ille qui habet supre-

mam potestatem in temporalibus, debet se temporalibus implicare. qui vero habet supremam in spiritualibus, minime debet se implicare negocijs secularibus. ergo ille duę potestates non debent cadere in eũdem hominem. Maior pro prima parte patet: quia ille est finis suæ potestatis, scilicet mutuam pacẽ conseruare. ergo debet illis se implicare. Alia pars patet, Nemo militans deo debet se negocijs secularib9 implicare. secundæ ad Timo. ij. Similiter Petrus in canonica ait, Nõ sis fideiussor &c. Vide alias authoritates ad hoc propositum quas citat ipse Ockam capi. iiij.

¶ Secũdo ad idem arguitur, illę duę potestates quę diuersis actibus & dignitatib9 sunt à Christo institutę, nõ debẽt eidem personę competere: sed illę duę supremę potestates sunt huiusmodi. Patet. lxxxvi. distinc. capi. cum ad verum. dicitur ꝙ sicut imperator nõ debet sibi assumere summũ pontificis honorẽ, ita nec summus põtifex imperatoris honorem. Ratio, quia Christus illa distinxit distinctis actibus, & distinctis personis competere voluit. Item qui habet supremam potestatem in temporalibus, debet vel potest sanguinem fundere vel iubere quòd sanguis humanus fundatur à ministris suis pro iustitia seruãda, vnumquenque plectendo pro peccatis. sed hoc non licet illi qui habet supremam in spũalibus, licet in vniuersali possit innuere maleficos esse puniẽdos: sed non in particulari, scilicet accusando vel condemnando. ergo illa suprema potestas in temporalibus non debet cõuenire illi qui habet supremam in spũalibus. & istę sunt rationes apparentiores: quas latius in capitulo quarto ipsius Ockam videbis si vis.

¶ An Christus habuerit supremam potestatem in temporalibus. Cap. viii.

VISIS TRIBVS OPINIONIBVS, quarum prima fuit quòd suprema potestas spiritualis, & suprema laicalis ex natura rei ita distinguuntur, quòd in eandem cadere non possunt personam: secunda, quòd concurrunt in eandem personam: et tertia quòd non distinguuntur ita ex natura rei quin possint in eandem cõcurrere personam, veruntamen non concurrunt nec debent: his positis doctor pręcipue nititur impugnare secundam opinionem in qua

iacet tota difficultas. Vnum motiuū secundę opinionis fuit quòd qui habet supremā in spiritualibus, est vicarius Christi. sed Christus habuit supremam in temporalibus quemadmodum & in spiritualib9. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. ergo qui habet supremam potestatē in spiritualibus, habet etiam in temporalibus. sed papa habet supremam potestatem in spiritualib9, cum sit verus vicarius Christi: ergo habet etiam supremam in vtraq;, & sic habet supremam in tēporalibus. ℭ Occasione huius rationis talis mouetur difficultas: Vtrum Christus habuerit supremum dominium in quibuscunq; rebus temporalibus? Supponitur primo ex pręhabitis ꝙ aliud est quęrere an Christus habuerit in singulis rebus temporalib9 proprietatem, vel an habuerit potestatem iurisdictionis. Secundo supponitur quòd quando quęritur an Christus habuerit supremā iurisdictionem, quòd dupliciter hoc intelligi potest: vel secundum diuinitatem, vel secūdum humanitatem. & quęritur de vtroq;. Secundum diuinitatem non est difficultas: quia domini est terra & plenitudo eius. Psalmo. xxiii. Ideo secundum diuinitatem habet potestatem vnāquanq; rem in dominium alterius trāsferre ad libitum eius: sicut patet de vasis argenteis Aegyptiorum & de terra promissionis, quæ transtulit in filios Israel. Ideo secundum diuinitatem habet proprietatem rei & potestatem iurisdictionis. Solum ergo restat difficultas an secundum humanitatem. Et supponitur tertio ꝙ aliud est quęrere de Christo secundum humanitatem, vtrum habuerit in singulis reb9 temporalibus proprietatem, & potestatem iurisdictionis iure hęreditario matris vel patris putatiui: vel vtrum habuerit ab aliquo priuilegio sibi à deo collato, puta ꝙ deus transtulerit ei quo ad humanitatem verum dominium cunctarū rerum, & potestatem iurisdictiōis. Quarto supponitur ꝙ aliud est quęrere de Christo existēte ī mortali vita, vel post resurrectionem. Istis suppositis non quęritur vtrū Christus habuerit in temporalibus proprietatem aut potestatem iurisdictionis secūdum diuinitatem, sed secūdū humanitatē. & in isto sensu dupliciter intelligitur, vel vtrum iure hęreditario tanquam verus hæres Mariæ, vel vtrum habuerit quia diuinitas in eum transtulit.

ℭ Pro solutione huius quæstionis: sit prima propositio.

Christus secundũ humanitatem habuit proprietatẽ in aliquibus rebus temporalibus iure hęreditario. Patet sic. Notissimum est ꝙ Ioseph pater Christi putatiuus, cuius Christus erat verꝰ hęres legalis & successor, habuit dominium in aliqua re. & verisimile est, immo tenetur cõmuniter ꝙ Ioseph mortuꝰ est antequã Christꝰ pateretur. Similiter virgo Maria cuius secundũ humanitatem fuit verus hęres, habuit proprietatẽ in aliquibus rebus. ergo cũ Christus fuerit verus hæres ipsorum, verisimile est quòd habuit dominiũ proprietatis in aliqua re cuius erãt proprietarij. ergo Christus iure hæreditario nõ solum potestatẽ iurisdictionis, sed etiam habuit proprietatem in aliquibus rebus. immo male sonare videtur ꝙ Christus fuerit mẽdicus: quandoquidem dicitur vere mendicus qui solo titulo indigentię petit aliquid. vere & realiter talis dicitur mendicus. & notũ est ꝙ quãuis Christus nõ habuisset ꝓprietatẽ in aliquibꝰ rebꝰ, habuisset tamen ius petendi: quia seminabat & docebat. ergo non solum titulo indigentię petebat. ergo nõ fuit vere mendicus: sicut rex administrans iustitiam subditis & cõmunitati, petens & exigẽs ab illis pro manutenẽtia sui status, non est mẽdicus, quia non titulo indigẽtię petit, sed administratiõis. sic de beneficiatis potest dici. Patet igitur. ꝙ Christus non fuit mendicus, sed habuit nõ solum aliquarũ rerũ vsum: verumetiã proprietatẽ in illis rebus. Sed difficultas est an habuerit in regno Israel veram ꝓprietatẽ, hoc est an habuerit potestatem iurisdictionis iure hęreditario in regno Israel, pręcipue in regno Iudę. Primo nõ est difficultas de toto vniuerso ꝙ nõ habuit supremã potestatẽ iurisdictionis in toto vniuerso iure hæreditario. Patet. nullus parentum eius fuit verus monarcha totius mũdi, nec Dauid, nec Salomon: igitur. Sed difficultas est vtrũ habuerit in regno Iuda verã ꝑtãtẽ iurisdictiõis iure hęr̃ditario, ita ꝙ fuerit verꝰ rex Iuda nõ solũ priuilegio cõcesso à Deo. R̃ndet Armachanꝰ in quarto ca. xvi. ꝙ Christꝰ fuit verꝰ rex Iuda secundum humanitatẽ iure hęreditario. & quãuis hoc non possit euidẽter probari, tamẽ assumit id quod habetur Nume. xxvij. ꝙ si in aliqua domo nõ sit masculus, filia est hæres bonorum paternorũ & maternorum: & sic nõ erat ita in regno Iudę & Franciæ. Vltra supponit vnũ quod verũ est, scilicet ꝙ ipsa virgo Maria realiter descẽdit ex Dauid

& non solū Ioseph. Patet. si non descendisset virgo ex David, Christus nō deberet vocari in scripturis semen & filius David, quia non est realiter filius Ioseph, sed virginis. ergo si virgo non realiter descendisset ex David, non fuisset filius David, neque semen eius. Sed quandocunque in lege antiqua nō erat masculus, filia succedebat. ergo viro cessante in domo David, ad virginem deuoluebatur successio. & sic virgo Maria habuit verum ius hæreditarium in regno Iuda: & ex consequenti Christus filius eius. ¶ Quātum ad hoc, vtrum iure hæreditario spectaret verū regnū Iudę ipsi Christo: apparet mihi q̄ nō pertinet ad eū regnū Iudę secundū humanitatē. Et ratio quę me mouet contra Armachanū, est, quia vt notū est, Maccabęi vere et realiter dn̄ati sunt in regno Iuda: & nō erant tyranni. ergo realiter habebant potestatē iurisdictionis in regno Iude, & tn̄ ipsi Maccabæi erant de genere Leui. & si descēdebāt ex domo David, hoc erat per matres & fœminas, quia erāt sacerdotes. ergo de domo Leui. & sic lōgo tempore antequam virgo Maria nasceretur, erat ablata potestas à domo David. ergo ipsa virgo Maria nō habuit potestatem iurisdictionis in regno Iudę. ergo credendum est quòd Christus non habuit potestatem in illo secundum humanitatem.

¶ Resolutio ergo quantū ad tria puncta est. Primum, certissimū est quòd Christus iure hæreditario habuit proprietatem in aliquibus rebus. Secundum punctū, quod est ambiguum, Christus iure hęreditario non habuit potestatem in regno Iudę. Tertium, quod est certissimum, Christus iure hæreditario secundum humanitatē non habuit potestatem iurisdictionis in vniuerso orbe siue in singulis rebus: cū nec David, nec aliquis eorum à quibus descendit, illam habuerit: ergo nec ipse Christus. Restat modo difficultas inter doctores cum Christus non fuerit verus monarcha iure hæreditario, an fuerit per priuilegium sibi collatū à deo verus monarcha. Aliqui dixerunt quòd Christus non habuit illam potestatem iurisdictionis eo tempore quo viuebat in carne secundum humanitatē. Rationes habent multum apparentes. Primo habetur Lucæ. xij. q̄ venit aliquis ad Christum dicens ei: Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei, Homo, quis me cōstituit iudicem aut diuisorem inter vos? q. d. nullus. Tunc ex

illo arguitur sic, Christus non habuit potestatem diuidendi hæreditatem inter istos duos fratres. ergo nō habuit supremam potestatem iurisdictionis in temporalibus. Et hoc argumentum est multum apparens. Nam quicunq; habuit supremam potestatem iurisdictionis in temporalibus, habuit potestatem diuidendi & dicendi ius, puta quid iustū & quid iniustum in quacunq; re temporali quo ad omnia. ergo videtur ex dicta authoritate quòd Christus nō habuit ex priuilegio à diuinitate concesso secundum humanitatem talem potestatem iurisdictionis in omnibus rebus tēporalibus. Item dixit, Regnum meum non est de hoc mūdo. ergo non habuit potestatem regiam in hoc mundo. & per consequens non habuit supremam iurisdictionis potestatem in temporalibus. Vnde quatuor dicit hæc opinio. Primum, Christus secundum humanitatem non habuit ꝓprietatē & potestatē in singulis rebus. Patet, Volucres cœli nidos habent, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Secundū, Iure hæreditario nō habuit potestatem iurisdictionis in singulis rebus temporalibus. Tertium, Iure hæreditario non habuit potestatem iurisdictionis in regno Iudę. Quarto, Non habuit illam in rebus temporalibus ex priuilegio sibi à diuinitate concesso. Sed contra hanc sunt multi textus. primū ꝙ Deus fecit illum hęredē omniū. ergo ex priuilegio habuit potestatem in om̄ibus. Vnde dicit sanctus Tho. de regimine principum, ꝙ Christus ex concessione à deo secundū humanitatem habuit supremā iurisdictionis potestatem in singulis rebus tēporalibus. ideo elicitur ex dictis sancti Thomę ꝙ secundū humanitatē nō iure hæreditario, sed concessione à diuinitate sibi facta habuit supremā potestatem iurisdictionis in singulis rebus tēporalib9. Similiter hr̄ in Apocalyp. ꝙ habet in femore suo id est hūanitate scriptū, rex regum &c. Tunc bene sequit̄ꝛ Christus secundū humanitatem habet potestatē super reges: ergo habet potestatē super singula quę habent reges. sed ipsi reges habent potestatem in temporalibus ad min9 iurisdictionis. quanuis non habeant in singulis proprietatē dominij: tamen habent iurisdictionem, id est dicēdi ius & diffiniendi de vnaquaq; re tēporali. & dicto iuri tenentur subditi obedire. q̄d si nō fecerint, habent ptātem rebellātes & cōtumaces iustis afficiendi pœnis. ergo Christus secūdū

humanitatē ex cōcessione habet potestatē iurisdictionis in singulis rebus tēporalibus. Similiter habentur multę autho ritates in Esaia & in euangelio faciētes ad hoc. Propterea dicit Tho. ꝙ monarchia Christi incepit à cōceptione: et ꝙ habuit supremā ptātem in tēporalibus, & iurisdictionē in singulis rebus. Et probat à signo. Reges adorauerunt eum tanq̄ subiecti tēporaliter. ergo signū erat ꝙ erat verus dominus & monarcha in singulis reb9 tēporalibus. Et ꝓ ista opinione facio talem rationē. Christus habuit ptātem secūdum humanitatē ex cōcessione à diuinitate sibi facta obligandi hoīes etiam ad mortale. & Christus secundū humanitatem non potuit errare. & quilibet alius ei secundū humanitatē tenebat credere, & exeq q̄d Christ9 scd̄m huma nitatē ei asseruisset & p̄cepisset. sed si Christus asseruisset sentētialiter de aliqua re tēporali: hęc res est istius, & nō al terius: tunc alter fuisset obligatus reddere illam rem illi cui Christus adiudicasset: & illam reddere secundū Christi sen tentiam. ergo erat in illo superioritas & authoritas iurisdictionis etiam erga quoscunq; hoīes. immo habuit ptātem vnūquenq; regem priuare, & oppositā legem instituere: damnatis gratiam facere, & eos liberare. habuit igitur iurisdictiōis potestatē secundū humanitatē, & oēs illi parere tenebātur: & ratione subiectionis ad illius sententiā adimplendam obligabātur. & hæc opinio est ꝓbabilior. Potest etiam suaderi hoc modo. Nā Paulus habuit ptātem petēdi temporalia pro seminatiōe spiritualiū, quāuis nō vsus fuerit illa. Similiter Christus habuit potestatē in singulis rebus quanuis non sit vsus illa potestate. Iam quęritur cum sit ꝓbabile ꝙ habuerit istam potestatē in singulis rebus tēporalibus, & fecit papam vicariū suum, an concesserit successorib9 suis istā sup̄mā ptātē iurisdictiōis in tēporalib9. Rn̄dēt cōiter doc. vt dicit Ioānes de Parisius, ꝙ nō oportet Christum oēm ptātē quā habuit in tēporalibus, cōtulisse Petro. Nam ptās Christi scd̄m humanitatē nō fuit alligata sacramentis. Nā scd̄m humanitatē habuit ptātē remittendi pec cata etiam absq; sacramentis. sed papa nō habuit ptātem illā remittēdi pc̄tā sine sacramētis. ergo Christ9 nō cōtulit Petro & ei9 successorib9 oēm ptātē quā hūit. ergo hoc dato ꝙ Christus habuerit sup̄mā ptātē iurisdictionis in tēporalib9 scd̄m hūanitatē, nō pōt inferri, ꝙ totā illā contulerit

Petro. Sicut habuit ptātē faciendi miracula, & quis illā contulerit Petro: non tamen omnibus successoribus eius. Similiter non contulit Petro potestatem instituēdi sacramenta: ergo quantum ad ista tria non contulit omnem potestatem iurisdictionis quam habuit in rebus temporalibus Petro et successoribus. ¶ Alia difficultas. Cum ergo summus pontifex non habeat supremam potestatē laicam iurisdictionis nec in corpora nec in res hominum: quęritur an ipse & ecclesiastici sint supremę potestati laicali subiecti, vel sint ex institutione diuina exempti, & hoc quantum ad iudicium coercitiuum quo ad bona sua et corpora. Pro cuius declaratione supponitur ꝙ qui habet iurisdictionem tēporalem, non solum habet illam super res, sed etiam super corpora. Secundo supponitur quòd habens illam, non solum homines pro demeritis iustis potest afficere pœnis: sed etiam ab eis exigere aliquod tributum personale, sicut ecclesiastici habent ius decimas petendi non solum prędiales, sed etiam personales. ita ad istam potestatem supremam laicam iurisdictionis non solum spectat eos punire, sed etiam tributum personale exigere. Nam licite potest princeps ꝓ republica & sustentatione sui status rationabile tributum petere. Hoc fecit Cęsar, quod approbauit Christus cum dixit: Reddite quę sunt cęsaris cęsari. Similiter dictū fuit discipulis, Magister vester non soluit didrachma. & verisimile est quòd didrachma erat tributum personale. Istis suppositis quæritur an ipsi prælati ecclesiastici sint iure diuino ab ipsa potestate laica coercitiua exēpti, ita quòd ille qui illam exercet, non possit ecclesiasticorum peccata punire, nec ab illis tributa exigere. Quantum ad hoc sit prima propositio. Ecclesiastici quantum ad prędia sua & res immobiles non sunt iure diuino à iurisdictione laica coercitiua exēpti. & loquor de omnibus ecclesiasticis vniuersaliter. patet. ecclesiastici iure diuino nullam habent talem potestatem, sed ex iure diuino habent ius petendi decimas. & quanuis ius sit immobile: tamē ipsę res, puta decimę, sunt res mobiles. Præterea notum est quòd aliquod prędium aliquando donatur ecclesiastico, et stat quòd sit obnoxium alicui principi quantum ad redditus annuos. quo facto si transferatur in dominium ecclesiastici, transit cum onere suo, id est cū obligatione ad soluendū tributum vel censum annuū illi domi-

nō laico. ergo nōn sunt iure diuino exēpti à tributo quo ad res immobiles. Item possidēt illas res solum iure principū, quia tenent illas in feudum à regibus & principibus.

¶ Secunda propositio. Ecclesiastici non sunt subiecti potestati laicę coercitiuę quātū ad eas res quę eis cōpetunt iure diuino, puta quantū ad decimas, ita quòd nihil ab eis exigi potest. Patet duplici ratione. Nā laici exercētes potestatem laicā tenētur ipsis ecclesiasticis soluere. ergo ecclesiastici ad nihil tenentur eis. Itē quādocūq; quis possidet aliquid lege vel auctoritate supioris: in illo qd̄ possidet lege supioris, nō obligatur inferiori. sed ecclesiastici habēt decimas & ius in illis immediate auctoritate dei, qui est supremus super oēs reges exercētes iurisdictionē laicā et coercitiuā. ergo quātum ad hoc nullo modo obligātur illis exercentibus iurisdictionem coercitiuam.

¶ Tertia propositio, in qua iacet difficultas inter doctores. An ecclesiastici quantū ad personas eorū sint exēpti iure diuino à ptāte coercitiua laica, ita ꝙ laici iudices nō possint pro demeritis ecclesiasticos punire, nec ab eis tributū personale exigere? Dicit Marcilius in. ij. ca. iiij. ꝙ non. Oppositū tenet Carlerius in quibusdā tractatibus quos edidit post cōcilium Basiliēse de gestis in illo. Dicit Marcilius, qui multū exaltauit potestatē laicam, ꝙ ecclesiasticę psonę sunt à deo iudicio laicali coercitiuo subiectę. Et ad hoc ꝓbādum adducit tres rationes pręcipuas ex sacris literis. dicit notū esse ex priuilegio ipsos ecclesiasticos esse exēptos. sed quantum est ex institutiōe diuina, sunt iudicio coercitiuo laicali subiecti. ad Ro. xiij. Omnis aīa subiecta sit potestatibus sublimioribus. Dicit glo. ꝙ in verbo omnis, nullus excipitur, et nullus excluditur. Omnis aīa secundum glo. i. omnis homo. Item quę à deo sunt, ordinata sunt. Et q potestati resistit, ordinationi dei resistit. Et subdit, Reddite ergo oībus debita: cui tributum, tributū: cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorē. tamen nō expresse videtur sequi quòd personę ecclesiasticę sint subiectę quantum ad corpora eorum ad tributa.

¶ Secunda auctoritas habetur. i. Petri. ij. Subditi estote omni humanę creaturæ propter deū, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquā ab eo missis ad vindictā malefactorū, laudē vero bonorū: quia sic est voluntas dei. ergo videt ꝙ personę ecclesiasticę sint subiectę quantū ad corpo-

ta eorum ad tributū. ¶ Tertia ratio est quæ magis est apparens. nam habetur Actuū. xxv. quòd Paulus declinauit iurisdictionem sacerdotū legis, et appellauit ad tribunal Cęsaris: à quo (vt inquit) oportet me iudicari. Sed certū est ꝙ Paulus erat ecclesiasticus, immo episcopus: et nō est mētitus: nec timore pœnę hoc dicebat: immo ꝓ veritate mori decreuerat, & iudicari volebat à Cęsare. ergo ꝑsona ecclesiastica nō. est ex iure diuino à laicali iurisdictiōe exēpta nec quātū ad corpus, nec quantū ad tributū. & hæc est opinio Marcilij. Sed oppositum tenet Carlerius quondā regalis collegij Nauarrę socius meritissimus in quodā tractatu quē edidit contra Bohemos quòd ecclesiasticę personę ex iure diuino sunt exēptę quo ad corpus à iurisdictione coercitiua laicali. & fundat se Matt. xvij. Venerūt exactores qui didrachma accipiebant, et dixerūt Petro: Magister vester non soluit didrachma? ait, Etiā. Et cum intrasset in domū, pręuenit eū Iesus dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terrę à quib⁹ accipiunt tributū vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt aūt nō scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius inuenies staterem. illū sumens da eis pro me et te. Ex isto textu videt̄ ꝙ nō soluerit ex debito. Dicit Carlerius ꝙ ꝑ liberos intellexit ecclesiasticos. ergo exemit ecclesiasticos à tributo ꝑsonali soluēdo laicis. Et hoc est ꝓbabile, ꝙ eo ipso ꝙ aliquis esset effectus ecclesiasticus, potestas laica nullam habet in illum potestatem: quia est effectus filius & liber. Et ista opinio videtur probabilior.

¶ Caput. ix. in quo soluuntur rationes primæ opinionis recitatę a doctore Ockam in. i. ca. suę primæ quæstionis.

VISAE SVNT TRES OPINIONES: & doctor ad tertiam se resoluit: quæ probat duo. Primum, quòd ex natura rei non habent repugnantiam illę duæ supremę potestates. Secundum est quòd non debent de facto in eandem personam concurrere. Restat modo soluere rationes primę opinionis, quas adducit in primo capitulo suę primę quæstionis. Iam soluit illas in suo quinto capitulo eius-

dem quæstionis. Prima ratio erat. illa quæ ex opposito diuiduntur, habent repugnantiã, quia non possunt omnimode conuenire. sed potestas laica & ecclesiastica ex opposito diuiduntur. ergo. Dicit doctor ad maiorem ꝙ quãuis ea quæ ex opposito distinguũtur tanquã cõtraria, ex natura rei nõ possint idem subiectũ primum habere, licet possint cadere in diuersas personas eiusdẽ subiecti: tamen sępe ista quæ distinguũtur ex opposito tanquã diuersę species, aut aliquo modo ex opposito inter se distincta. & ideo licet non secundum idẽ, tamen possunt cadere in eandẽ personam, immo nonnunquã in idem subiectum. Dat doctor duo exẽpla. Primum, ordo sacer, & ordo nõ sacer, quodãmodo ex opposito diuiduntur: & tamen in eundẽ hominem cadunt. Secundum exẽplum, bonum honestum, et delectabile, ex opposito diuiduntur: & tamen in eundem cadunt.

¶ Secundo arguitur. illę potestates quæ duo capita constituunt, simul in eodẽ esse nõ possunt, quia tunc vnũ corpus haberet duo capita, vel duo corpora idẽ caput: sed illę duæ potestates sunt huiusmodi, vt patet. igitur. Dico quòd laici et ecclesiastici sunt vnũ corpus mysticum, quia omnes insigniti charactere baptismali qui habẽt charitatem, sunt mẽbra illius corporis sana. & qui habent fidẽ et non charitatẽ, sunt mẽbra illius corporis, sed non sana. & qui carent vtroque, sunt mẽbra arida: & sic dico quòd est vnũ corpus. Vnde dicit Gerson quòd non est possibile de lege posita quòd in solis laicis remaneat fides, vel quòd in corpore mystico ecclesiæ sint soli laici: quia tũc esset possibile de lege posita quòd ab ecclesia cessarent sacramẽta omnia pręter baptismum: sed hoc est falsum.

¶ Tertio & apparentius arguitur. potestas suprema laica includit dominationẽ: nam principes gentiũ dominãtur terę: sed spũalis excludit illã dominationẽ coercitiuã auctoritate Petri: Pascite qui est in vobis gregẽ non dominantes: ergo ecclesiastica excludit illã dominationẽ. & sic videtur quòd ita ex natura rei distinguãtur quòd in eodẽ cõuenire nõ possint. Dico quòd dupliciter intelligitur quòd ptãs ecclesiastica excludat dñationẽ. vno modo quòd de ratione potestatis eccl̃iasticę & integritate eius sit ꝙ habens eã dominetur dominio coercitiuo q̃ dominatur princeps laicus: & sic dico quòd excludit illã dñationẽ. Alio mõ ꝙ de rõne

ipsi9 nullã habeat potestatem dominãdi. & sic falsum est; neque excludit omnimodam dominationem. Dat doctor exemplum, lex euangelica dicitur lex libertatis, id est non est de ratione legis euangelicę quòd aliquis sit seruus: quia nullum facit seruum. Similiter potestas euãgelica de ratione sua nullum facit dominãtem. & est egregium verbum Ockam, & bona similitudo de seruo. Patet ex dictis quomodo suprema hierarchia spiritualis nõ habet plenã potestatẽ in tẽporalibus, & quomodo ex opinione Carlerij psõnę ecclesiasticæ quãtũ ad personas eorum sunt exemptę à potestate laica coercitiua. Possunt adduci alię rationes ad hoc probandũ de Cõstantino cui obtulerunt librũ &c. Dixit autẽ Constantinus qui erat supremus hierarcha in temporalibus: Vos aũt ab homine iudicari non potestis. ergo ipse qui erat verus imperator, asseruit se nullã habere potestatem super ipsos episcopos. ergo verisimile est quòd ecclesiasticæ personę quantum ad earum personas sunt à laicali iurisdictione exemptę. Itẽ quando Ioseph reddidit terram subiectam Pharaoni, terra sacerdotum mansit libera. & sic valde apparẽter probat Carlerius suam opinionem. Modo veniunt soluẽdæ rationes Marcilij. prima erat authoritas pauli ad Roma. xiij. Omnis anima &c. Et p sublimes potestates intelligit imperatores & reges: quia subdit: Nõ sine cã gladiũ portat. Quãtum ad hoc de lira soluit sic. oĩs anima, id est homines quilibet, puta laici laicis, & ecclesiastici ecclesiasticis. Nihilominus quia per sublimes potestates videtur intelligi principes seculares, alias expositiones dat Carlerius. Prima, omnis anima, id est omnis homo animalem id est ciuilem vitã ducẽs. Nã hominũ quidam animalem, id est ciuilem, alij spiritualem ducũt vitam: & vocantur illi animales, isti vero spirituales. & hanc ponit Paulus, Spiritualis homo omnia diiudicat, & à nemine iudicatur. & sic nulli est subiectus quo ad istã potestatem laicam coercitiuam. Secunda expositio ex intentione texus & glosę est quòd est ibi distributio accõmodata, Oĩs anima: hoc est omnis homo, id est de aliquo statu hominũ aliquis homo est subiectus potestatibus sublimioribus. Ad secũdum argumentum Marcilij, & authoritatem primæ Petri secũdo, dupliciter exponit Carlerius. nam dicebant Bohemi quòd principe negligente punire clericos, populus poterat

sine peccato eos interimere. Prima expositio Carlerij est quòd loquitur laicis cum dicit: Subditi estote omni creaturę. Primo loquitur seruis vt sint subditi dominis, & filij parentibus, quia statim subiunxit de filijs, seruis, & vxoribus. Secundo dicit glosa cōmunis: Subditi estote, per humilitatem propter deum (& est consilium) non subiectione iuridica, sed humili subiectione. ¶ Ad tertiam authoritatem fortissimam de Paulo qui declinauit iudiciū sacerdotum, videtur quòd erat subiectus cęsari iuridica subiectione. Primo istud verbum Pauli, A quo me oportet iudicari: sic primo exponitur: hoc est, à quo iudicabor. quia fuit condemnatus à Cæsare, non quòd habuisset potestatē iudicandi, sed quòd eum iudicauit. Secūdo appellauit Paulus Cęsarē: nō quòd esset superior ei9, sed quia erat supior iudicib9 volentibus cōdēnare Paulū: quia habebat potestatē decernendi quòd male iudicabāt Paulū: & vt declararet eorū iudiciū nullū. Et sic soluuntur authoritates quas adducit Marcilius. ¶ Alię sūt authoritates: scilicet, Nullā haberes sup me potestatem nisi data esset tibi desuper. Illa intelligitur de potestate permissa. Nam Pilatus iudicauit Christum de facto, nō de iure. Relinquit ergo opinio Carlerij probabilior, quā altera: immo altera videtur condemnata in cōcilio Basiliensi. ca. x. in quo ostenditur quęnam potestas data fuit Petro ꝑ ista verba, Quodcunque ligaueris super terram. ¶ Doctor in secundo ca. suæ primæ quæstionis adducit rationes aliquorum quibus nituntur probare papam habere potestatem plenariam tam in spiritualibus quàm in temporalibus. ad quas respondetur in hoc septimo cap. eiusdē. quæstionis. Prima fuit: Matthęi. xiij. Christus illam plenitudinē potestatis promisit Petro per illa verba, Quodcūqꝫ ligaueris. ergo promisit potestatem vnumquemque ligandi, nullum excipiendo. & circa hoc argumentum mouebūtur quatuor bonę quæstiones. Et pro intellectu notandum primo quòd contingit hominem dupliciter solui. Vno modo ab aliquo præcepto quo prius obligabatur. & illud vocatur dispensatio. Iam difficultas est an per ista verba, Quodcunque ligaueris &c. promisit Petro potestatem vnumquemque à quocunque pręcepto soluendi. Similiter contingit hominem ligari multipliciter. ligari, id est ad nouum quid obligari: vt si vouea paupertatē, ligor de nouo

id est ad nouū qd obligor. Secūdo cōtingit hominē ligari. i. ad certam pœnam obligari in foro interiori. & ista verba, Quodcunq; solueritis & ligaueritis, nō intelligūtur de ligamine peccati: quia papa non posset vnū facere peccatorē: sed de ligamine ad pœnā soluendā ratione peccatorū. Alio modo contingit aliquē ligari ligatione excōmunicationis. ¶ Vtrū Christus promiserit Petro hāc potestatē ligandi ꝓ quacunq; re? Dicit doctor ad hanc authoritatē dans duas solutiones. Prima, quòd ꝑ talia verba, Quodcunq; ligaueris, solū ꝓmisit & dedit duas potestates Petro: Primo potestatē absoluēdi hominē peccatorē à peccato, nō quòd ipse remittat peccatū, vł det gratiā & gloriā ęternā. Secūdo est data Petro authoritas pœnā in tali foro secreto taxandi: nō quòd habeat potestatē coercendi ad pœnā sustinēdā. & est opinio Marcilij de Padua, quòd nec papę nec clerico dedit potestatem coercitiuam. Sed dicit doctor quòd vltra illas duas potestates adhuc dedit Petro potestatem coercitiuam qua vnumquemque fidelem ea quæ sunt necessaria pro consecutione fœlicitatis æternæ, cogeret obseruare: & si omitteret, punire. ideo data est potestas coercitiua Petro vnumquemque fidelem coercendi ad diuina pręcepta seruāda, & non obseruantes excommunicandi. Vnde nunquā papa habuit potestatem coercitiuam ad consilia, sed bene ad pręcepta. Dicit doctor, saluis iurib9 & libertatibus eorū qui nō meruerūt, quia nunquam dedit Christus authoritatem Petro aliquē regem tpalem à iurisdictione sua deponē. di. ergo in ista authoritate, quodcūque ligaueris, promisit potestatem absoluēdi sacramētaliter, & taxandi pœnam, & potestatem coercitiuam ad obseruationē mandatorum dei, & non ad consilia, & non dedit potestatem laicos suis proprietatib9 & dñijs priuandi: nisi in casu si contingeret principē secularē abuti re sua in perniciē christianitatis vel fidei, ita ꝙ ille abusus esset in maximo nocumento ꝓ cōsecutione fœlicitatis ęternę. non negat quin in tali casu papa possit eum deponere, etsi alij docto. hoc negēt, quāuis habeat potestatē declarādi ipsum esse depōnēdū. Patet, quia esset occasio quòd ratiōe talis potestatis papa efferretur in maximā superbiā. & illa plenitudo potestatis esset multū dānosa subiectis. Ideo illa esset nociua papę & subiectis. & sic nō est verisimile ꝙ Christ9 ei talē cōtulerit. Dices: si ne-

minem excepit, quomodo audes aliquem excipere? ¶ Respõdetur quòd Christus & apostoli verbo & exemplo docuerunt aliqua excipienda. Reges dominantur: vos autem non sic. Similiter exemplo: quando voluerunt eum facere regem, aufugit. Et sic patet quomodo contingit multipliciter hominem ligari. primo ligamine peccati, id est esse in mortali. Secundo ligari, id est ad pœnam obligari. Tertio ligari ligamine excommunicationis, quæ est obligatio ad non participandum in sacramentis ecclesię & cum fidelibus. Quarto ligari, id est obligari ad aliquam operationẽ faciendam vel omittendam. Similiter quadrupliciter intelligi potest quòd Petro data fuit potestas soluendi. Primo soluendi, id est absoluendi à peccato per sacramentum pœnitentiæ. Secundo soluẽdi, scilicet à pœna debita peccatis, per indulgentiarum largitionem. Tertio soluendi ab excommunicatione. Quarto soluendi, id est dispensandi in præceptis. ¶ Circa prædicta mouetur difficultas vtrum Petro fuerit collata potestas vnũquemq; fidelem pro quocunque peccato mortali ligandi ligamine excommunicationis. Apparet quòd sic: quia dictum est indifferẽter: Si peccauerit in te frater tuus &c. (non distinguendo de quocunque peccato) sit tibi tanquam ethnicus, id est excommunicatus. ibi est collata potestas excommunicandi. ergo videtur quòd pro quocunque peccato possit excommunicare. ¶ Secũdo ad idẽ. Data est papę omnis potestas pro regimine fidelium ad consequutionem fœlicitatis eternę. sed à quocunque mortali exire necessarium est vnicuique fideli pro consequutione vitæ æternę. ergo potestatem habet summus pontifex vnumquemque peccatorem pro quocunque mortali excommunicandi: cum excommunicatio sit ei medicinalis. In oppositum arguitur: quia tunc vnus malefactor posset à duobus ex ęquo puniri pro eodem peccato. hoc est inconueniens. igitur. Pro solutione primo supponitur quòd non loquimur de veniali, quia nullus potest excommunicari pro veniali: imò nec corrigi fraternaliter nisi sit de proximis mortali. non enim perditur anima per veniale, ideò veniale non est materia coercitionis. Secundo supponitur quòd mortalium quædam consistunt in actu interiori, qui ex natura rei est incognoscibilis hominibus, sicut est volitio occidẽdi: vel odiũ quod nondũ

progressum est in opus: & illud peccatum est incognoscibile hominibus: quia solus deus est qui intuetur cor. Aliud est peccatum quod est progressiuum ad opus, vt furtum, percussio clerici &c. Et est multiplex. primũ quod quanuis sit cognoscibile, nõ potest tamẽ ꝑpter defectũ testium cognosci iuridice: vt cũ sortes occidit platonem, & ipsi soli erant. Aliud est peccatũ exteri⁹ qđ potest iuridice ꝓbari, et cõstare hoib⁹ iuridice. Peccatũ vero qđ cõsistit in ope exteriori primo modo, est multiplex. Nã est aliqđ sic se habẽs ꝙ nec potest ꝓbari peccatũ nec peccãs, hoc est nec factũ nec factor: vt aliquis dat alapã alteri, et nullũ ex illa restat vestigiũ: nec hoc factũ nec reus huius facti probari potest. Aliquando factum & actor facti probari possunt. ¶ Supponitur tertio quòd peccatorum quoddam est spirituale, quoddam vero tpale. Spirituale est quod de directo est cõtra legem euangelicã & contra sacramẽta, ita quòd seclusa lege euangelica non foret peccatum. Aliud est temporale seu seculare, quod seclusa quacunq; reuelatiõe diuina et euangelica, stãdo in lege naturę adhuc esset peccatum. exemplum primi, vt sunt peccata commissa contra sacramẽta. exemplum secundi, vt peccata cõtra pręcepta decalogi. ¶ Quarto supponitur ꝙ in temporalibus cõtingit dupliciter peccare. vno modo peccato erroris siue oppositionis: hoc est iudicando de peccato quod cõmittitur circa tpalia, nõ esse pctm: vt iudicando furtũ non esse pctm. Siliter homicidiũ &c. Alio modo contingit peccare pctõ vendicationis, id est vendicando sibi vel retinendo qđ est alterius. ¶ Istis suppositis respondetur ad q. cum quęritur vtrũ Petro fuerit collata potestas vnũquẽq; fidelem pro quocunq; peccato excõmunicare. Et sit prima propositio. Nec Petro nec successoribus eius nec iudicibus ecclesiasticis est collata potestas excõmunicandi peccatorem pro peccato interiori. & hanc tenent oẽs theologi. patet ex euãgelio Mat. xiij. ex parabola de zizania. prohibuit zizaniam eradicari ex frumento. per zizaniã intelligit malũ hominẽ, eradicari. i. excõmunicari, propter duas causas. Primo ꝑpter defectũ cognitionis. Secundo ꝑpter periculũ inquietatiõis seu perturbatiõis reipublicæ. propter hęc ꝓhibuit saluator zizaniam. i. malum hoiem ab agro. i. ab ecclesia eradicari. i. excõmunicari. ergo ex tali parabola apparet ꝙ non est collata

potestas iudici ecclesiastico pro tali peccato quod nullo modo cognosci potest excommunicanti.
¶Item probatur. de pœnitentia disti. prima. Cogitationis pœnam nullus patiatur. supple ab homine: sed ab illo qui cognouit corda. Breuiter dicunt communiter doctores quod summus pontifex non habet potestatem super act9 interiores, sed solum exteriores. Sed tenentes opposi-tum adducunt aliquas rationes Prima argumentum glo. in clementina de hęreticis, quia secũdum illam glosam ex-communicantur inquisitores fidei quando omittunt inqui-rere. ergo. Item pręcepto papæ & ecclesiæ homo tenetur semel in anno confiteri: sed præcepto diuino semel in vita. ergo habet iurisdictionem supra peccata secreta. Simili-ter in clementina multorũ. excõmunicantur ꝑ negligẽtia. Dico ꝙ illa negligentia est aliqd exterius: & sicut op9 ex-terius probari potest, ita & ipsa omissio exterior potest ꝑ-bari. ¶Quantum ad secũdum dicit Durãdus in. iiij. quod verum est ꝙ tenemur confiteri semel in anno pręcepto hu-mano, & non diuino. ergo habet iurisdictionẽ supra secre-ta cordiũ. Distinguo: vel de per se, negatur: vł per accidẽs, conceditur. Nam sumere sacramentum eucharistię est op9 exterius: & suꝑ tale opus exteri9 habet ecclesia iurisdictio-nem de per se. & quia non potest aliquis digne illud sacra-mentum suscipere nisi prius contritus & confessus fuerit secreta cordis, sic de per accidens præcepit ecclesia illa cõ-fiteri, inquantum est vnum necessarium ad opus exterius quod de per se præcepit: aliâs nullo modo posset pręcipere illam confessionem interiorem.
¶Secunda propositio. Iudex ecclesiasticus, vt supremus pontifex, habet potestatem infligẽdi pœnam pro exterio-ri peccato manifesto q̃uis peccator sit secret9. Aliqui tamẽ dicũt oppositũ, vt Godofredus in quodlibetis. ꝓbatur, ista secũda ꝓpositio. habetur. i. q. prima de quodam qui edidit libellũ diffamatoriũ, qui erat ignotus. Dicit Greg. nisi talis confessus fuerit, ipsum priuamus perceptione corporis & sanguinis: et si sumat, à corpe ecclesiæ sit diuisus, ergo quã-uis peccator sit occultus, & peccatum publicum, potest fe-riri sentẽtia excommunicationis si peccatum sit publicum & iuridice ꝓbatum. in capitulo quidã malignus spũs. v. q. prima. Et illud est vnum argumẽtum ꝙ si secularis iudex

non potest exercere suam iurisdictionem coercitiuam in illum peccatorem quia secretus est, ecclesiasticus debet suam exercere in illum. ¶Tertia propositio, difficilis & problematica inter doctores. Si vtrunque sit ignotum: an talis possit feriri sententia excommunicationis? Dicunt multi quòd non. Primo habetur ex iure diuino parabola. Secundo de processu euangelico. Tertio quia excommunicare est actus iurisdictionis: & tria requiruntur antequam quis possit excommunicare. Primo iurisdictio ex parte ferentis. Secundo conuictio, & pax salua. Ergo sententia lata, nulla esset in illo casu. Primum habetur expresse in capitulo sicut in tuis literis. de simonia. Constat eos in tantum culpabiles, quòd si excessus eorum esset ecclesiæ manifestus, venirent sententia excommunicationis feriendi. ergo per oppositum (quod est fortissimum argumentũ in iure) si excessus non sit manifestatus, non sunt feriendi censura ecclesiastica. ergo vbi nec peccatum est publicũ nec pctõr, non potest quis excõmunicari. xxxij. distin. tua nos. Alij dicunt oppositũ ex ca. si sacerdos. prima. q. i. ꝙ si sacerdos aliquem cognouerit reum etiam ex confessione solum, quãuis non possit iuridice ꝓbari, tenetur illum excõmunicare, ipso qui passus est damnum petente: quãuis tenetur nõ nominare. nã neq; peccatum neq; reus est notus iuridice, quia talis sacerdos cognoscẽs in confessione, scit vt deus. Ergo potest aliquis feriri sententia excõicationis q̃uis actor & pctm̃ sint secreta. ¶Pro ista difficultate supponitur ꝙ cõtingit aliquem multipliciter feriri ista pœna spirituali, scilicet excõmunicatione. Vno modo ꝙ excõmunicetur sententia lata à iure: quãdo. s. facit cõtra præceptum iuris quod datum est cum additione pœnę. & isti canones sententiæ latæ non dãtur nisi pro peccatis futuris, & nunquam pro præteritis: ita ꝙ si ante canonẽ latum si quis suadente &c. quis percussisset clericum, non fuisset excommunicatus. Aliquando contingit aliquem excõmunicari ab homine: & hoc fit ecõtrario: puta ꝓ peccatis pręteritis. & adhuc ab homine dupliciter, vno modo nominatim, hoc est quòd nominetur in ꝓlatione sentẽtiæ. Alio modo non nominatim, sed excommunicatione generali. ¶Quantũ ad ista cũ quæritur quãdo pctm̃ est ignotũ, & actor etiã, an possit excõicari supposito ꝙ pctm̃ sit exteriꝰ

¶Dico primo quòd potest feriri sententia lata à iure vt percutiens clericũ, quanuis hoc probari non possit, nõ est dubium quin sit excõmunicatus. ¶Sed vtrum possit excommunicari ab homine? Dico quòd non nominatim, per ca. si sacerdos. si sit secretum, certum est quòd nõ debet nominari, nec potest. sed si feratur sententia isto modo, quicunque fecit hoc, sit excommunicatus: dicunt plerique quòd talis non est excõmunicatus nisi factum fuerit iuridice pbatũ. & est opinio multorũ in theologia. & vtrũq; est pbabile, vel ꝙ põt, vel ꝙ nõ potest. ¶Ad authoritates. phibuit Christus zizaniã eradicari antequã cognosceretur. Dicunt qui tenẽt oppositum, ꝙ phibuit solũ excõmunicari nominatim. Similiter ad pcessum quẽ Christus prædixit Matth. xviij. eodẽ modo dicunt nominatim. Ad capitulũ de simonia. ex tuis literis. si excessus esset manifestatus ecclesie, essent excõicandi: verũ est nominatim. Ideo quãuis excessus non sit manifestus, veniunt excõmunicandi sententia generali. Sed tenendo oppositum difficultas est quòd nõ debẽt absolui. Dicũt ꝙ in foro consciẽtię absoluuntur ab illa excõicatione: immo si nõ possint se separare à fidelib9 nisi pdendo suum crimen, tenentur non se separare, quia tenentur non se diffamare & scandalizare. sed si possint se separare sine scandalo, tenentur se separare.

¶An ex ordinatione diuina ad papam spectet de quolibet peccato ordinarie cognoscere. Capitulũ. xi.

CONSEQVENTER quæritur: Vtrum sit cõcessa ex ĩstitutiõe Christi Petro regulariter potestas p omni mortali excõmunicandi, etiam supposito ꝙ actor & pc̃tm̃ nota sint? Supponuntur quòd iam dicta sunt quomodo duplex est peccatum. s. seculare, & spirituale. similiter pc̃tm̃ seculare est duplex. s. erroris, & vendicationis. ¶Istis suppositis sit prima propositio: Ad iudicem ecclesiasticum, vt est papa, episcop9, officialis &c. spectat ordinarie cognoscere de quocunque mortali etiam oppositionis & erroris in reb9 secularibus ex ordinatione diuina. Et in ista ppositione coincidunt omnes doctores. & loquor de mortalib9 semp. Patet. nullũ est mortale nisi quia contra legem dei, vt pa-

tet ex diffinitiõe peccati data ab Augustino: Peccatum est dictum factum vel concupitum contra legem Dei. sed sic est ꝙ ad iudicem ecclesiasticum, quia ecclesiasticus est, secundum hanc considerationem de omni quod est contra legem Dei, spectat ordinarie iudicare an sit contra legem Dei, vel nõ. Ex ore enĩ ei9 legẽ requirent. ergo ad iudicem ecclesiasticum spectat ordinarie & iudiciarie cognoscere de omni peccato erroris vel oppositionis in rebus secularibus: vt si quis diceret furtum non esse peccatum, immo si cum pertinacia diceret, talis esset hęretic9. sed notum est quòd hoc spectat ad iudicem ecclesiasticum de talibus cognoscere.

¶ Secunda propositio. Regulariter ad iudicem ecclesiasticum non spectat ordinarie cognoscere de vendicatione rerum secularium, puta cuius sint, aut cuius non sint. patet. nam ꝙ ista res sit istius, & illa illius, hoc est ex iure ciuili ex capitulo quo iure. supra allegato. ergo hoc debet iudicari secundum leges ciuiles. sed ad ecclesiasticum vt ecclesiasticus est, non spectat cognitio iuris ciuilis. in capitulo quo iure. & capitulo nouit. de iudicĳs. Non intendimus de feudo iudicare, quia ad ipsum spectat, id est regem vel imperatorẽ. in criminibus, non in possessionibus nostra potestas est. Et istud apparenter deducitur ex sacris literis. nam summus pontifex non habet maiorem authoritatem quã habuit Christus secundum humanitatẽ. sed Christus secundũ humanitatẽ non hũit hanc authoritatẽ discernendi de feudis & de rebus secularibus, & de venditione rerum secularium. nam ipse quasi negans à se authoritatem illam, rñdit iuueni interroganti eum vt iuberet fratrem suum diuidere hæreditatem: Quis constituit me diuisorem inter vos?

¶ Contra hanc authoritatem sunt duę authoritates quę videntur expresse sonare oppositum. Prima habetur. xi. q. i. ca. quęcunq; dissensiones oriuntur inter Christianos, ad ecclesiasticos sunt deferendę, & ab eis terminandę. ergo etiã dissensiones quæ oriuntur de venditionibus. Dico ꝙ istud capitulum expresse ponitur à palea. & ideo nec approbatur nec reprobatur: immo nullius est approbatiõis. ¶ Alia authoritas habetur. i. ad Corinth. vi. Angelos iudicabimus: quanto magis secularia? ergo magis ex officio quia clerici sunt, spectat de secularibus iudicare. ¶ Quantum ad hoc

Ockam optime soluit. Repræhendebat enim Paulus fideles qui conueniebant sese mutuo coram iudicibus infidelibus. admonebat em̃ eos vt cõponerent inter se anteq̃ adirent iudiciũ. & si nõ, ꝙ ex consensu partiũ aliquos deligerent arbitros. si autem non, recurrerent ad ordinarium. & ita debet facere quilibet bonus iudex. Vnde nos angelos iudicabimus: supple iudicio approbationis approbando beatitudinẽ bonorũ, & damnationẽ malorum. quanto magis secularia? iudicabimus iudicio supple approbationis approbando illud esse tuũ &c. Vnde in istis duabus ꝓpositionibus cõcordat maior pars doctorũ. ¶ Iam difficultas est, nã notum est hoc esse meum, & illud esse fortis: nihilominus sortes detinet, & sic notum est ipsum peccare detinendo me inuito: & illud peccatum fortis est peccatũ seculare, & non spirituale: quia non est de directo contra sacramenta. quæritur modo vtrum ad summũ pontificem vel iudicem ecclesiasticum spectet ordinarie tale peccatũ punire, vel solum ad iudicẽ laicum? ¶ Quantum ad hoc sunt tria dicta. Primum. Non spectat ad summũ pontificem quẽlibet de quolibet tali peccato etiam quod noscitur esse peccatum, ordinarie iudicare seu punire. & hoc conceditur ferme ab omnibus doct. Patet. nõ spectat ad summũ pontificem de tali peccato punire infidelem purum ordinarie. patet antecedens. i. ad Corinth. v. Non est mihi curę de ĳs quæ foris sunt, id est de infidelibus. hoc est, nullã habeo potestatẽ coercitiuã super eos. Hoc dato de peccato puri infidelis qđ sit notum, & qđ ipse cõcedat realiter alienum detinere: adhuc ad pontificẽ vt pontifex est non spectat illum de tali peccato ordinarie punire. quod maior pars doctorũ cõcedit, & hoc satis Paulus innuit: qui postq̃ idololatras ebrios maledicos rapaces pręmisit, statim subiũxit, Quid em̃ mihi de ĳs quę foris sunt iudicare? ¶ Panormitanus in cap. nouit. de iudicĳs. tenet oppositũ: videlicet ꝙ summ⁹ põtifex in peccatis quę sunt contra legẽ naturę, potest infideles excõmunicare & coercere cẽsura ecclesiastica: sed cõmunis sententia doct. tenet oppositum. ¶ Ex isto dicto sequuntur aliqua correlaria. Primum. infidelis non tenetur vitare excommunicatum fidelem. Ratio est quia summus pontifex non potest obligare illum ad vitandum, quia nullam habet iurisdictionem in ipsum. Secundo sequitur quod fidelis ex-

communicatus non tenetur vitare infidelem. Nam in excõmunicatione sunt duo. excõmunicatus enim tenetur vitare fratres suos Christianos, & illi ipsum: & vltra tenetur se à sacramẽtis abstinere. Tertium quod sequitur est ꝙ vitare excõmunicatum quantũ ad collocutionem & q̃tum ad illa quę sunt mere ciuilia, nõ videtur esse de iure diuino: vt dicit Ockam in dia. sed solum de iure positiuo: tamen videntur aliquę authoritates oppositũ sonare. ¶Difficultas est vtrum vitare excommunicatum sit pręceptum diuinũ, vel humanum. Dicit Ockam ꝙ est solum humanum. Ratio est quia si esset diuinum, nulla indigẽtia etiam extrema posset aliquem excusare de participando cum excommunicato: quia propter nullam indigẽtiam etiam extremam sunt præcepta diuina frangenda. sed indigentia extrema excusat de participando cum excommunicato, ergo illud est solum iure humano prohibitum. & hoc argumentum est multũ apparens: ideo vitare illum q̃tum ad ciuilia ista, & non sacramenta, est solũ de iure humano, & nõ diuino.

¶Secundũ dictũ in quo nõ est difficultas, est ꝙ ad pontificem spectat ordinarie iudicare vnũquenq; pro crimine qđ est pure spirituale, puta pro peccatis cõtra sacramenta vel articulos fidei cõmissis. Patet. ad ipsum spectat noscere ius diuinum, & alijs manifestare, & inobediẽtes aliqua pœna punire. igitur. sola igitur est difficultas in hoc: puta sit fortes fidelis qui peccat mortali peccato quod solum est seculare peccatum: vtrum ad summũ põtificem ordinarie spectet iudicare de tali crimine, vel ad laicum? Apparentia est ꝙ solum ad laicum, quia pro eodem peccato nullus debet puniri diuersis pœnis. sed talis punietur à iudice laico: igitur. ¶Quantum ad hoc est difficultas in qua aduersantur doct. Durandus in tertia. q. de iurisdictione ecclesiastica tenet ꝙ ad iudicem ecclesiasticum spectat ordinarie de omĩ actione hũana cognoscere, presertim si consideret ꝑ modũ iniurię aut peccati: & sic vnũquẽq; ꝓ oĩ pctõ mortali pœna eccl'iastica punire. & loquit̃ semꝑ de fidelib9. Patet mul tis argumẽtis, & faciã duo apparẽtiora. Primũ est. cui9 est considerare finẽ, semꝑ est considerare media ordinata ad illũ finẽ, quia semꝑ media sumũt rationẽ à fine. & illa ꝓpositio videt̃ satis nota: sicut medicus cui9 est cõsiderare sanitatẽ, considerat ea quę inducunt sanitatẽ, & quæ ĩpediunt

Ipsam. sed sic est quòd corpus est propter animam: & temporalia propter spiritualia: & quælibet actio humana debet ordinari in vltimum finem, id est beatitudinem. ergo cuius est ordinarie cognoscere de spiritualibus & fine vltimo & de spiritu, eiusdem est cognoscere de omnibus ordinatis ad illa, & præsertim de actionibus humanis quando ponuntur sub ratione cōuenientis vel impedimenti ad illum finem. Et ipse Durandus vocat hanc rationem irrefragabilem. Secunda ratio quæ est apparentior, sumpta est ex authoritate Christi Matth. xviij. Si peccauerit in te frater tuus &c. nam si detineat mea, vel percutiat me, peccat in me. tandem ex processu dicitur, Dic ecclesiæ, id est prelato ecclesiæ potestatem habenti illum excōmunicare pro quocunq; peccato quod est in fratrem cōmissum. & hoc est multum apparens & probabile quòd ad summum pontificem & ecclesiasticos iudices spectat ordinarie iudicare de omni actione humana proposita vel constituta sub ratione iniuriæ vel peccati, & vnumquēq; pro tali peccato pœna afficere, precipue pro peccato contumacię. ¶ Aliter dicit Ioan. de Parisius & Ockam, ꝙ summus pontifex regulariter non debet iudicare seu aliquem punire pro pecca to quod est pure seculare (quod dico propter adulterium quod non est pure seculare, immo cōtra matrimonij sacramentum. Similiter vsura non est peccatum pure seculare) sed solum in tribus casibus. Exemplū. Iudex ecclesiasticus non debet punire furantē pro furto, nec homicidam ꝓ homicidio, supposito ꝙ sit laicus. Tunc dicit Augustinus super Amos ꝓphetā, Quędā sūt peccata ita enormia ꝙ nō veniunt à iudice ecclesiastico puniēda, sed à seculari. Vltra dicit Ockā in fine dia. ꝙ papa in trib9 casibus potest. cui cōcordat Gerson. Primus. qn̄ peccans est iuridicialiter subiectus iurisdictione laica sūmo pontifici: potest tūc ipsum punire. Secundus est qn̄ in terra in qua talis peccat, nō est aliquis dn̄s tēporalis: vel si sit, perniciose negligit peccatorem punire. Patet per capitu. licet. de foro competenti. vbi expresse ponitur talis casus. Tertius, Qunado iudex secularis nullam pœnam potest infligere, vt in casu cum pecca tor est occultus. nam pœna temporalis non infligitur nisi personæ cognitæ. Ideo in istis tribus casibus ad summum pontificē & iudices ecclesiasticos spectat punire de tali cri

mine pure seculari.sed illis exceptis,dicit Ockam,non spe-
ctat ad summum pōtificem ipsum laicum de crimine pu-
re laico regulariter punire. Quid ergo respōdebit Ockam
ad argumentum Durandi?Dicit Io.de Parisius ad maiorē,
cui9 est iudicare de fine, eiusdē est iudicare(supple innuiti-
ue,id est innuere) quæ sunt media necessaria ad illum finē
consequendum,& quę impedimenta.et hoc verū est quòd
spectat ad ecclesiasticum,quia ad eum spectat ostēdere qđ
est necessarium ad fœlicitatem consequēdam. Sed si intelli-
gas,cuius est iudicare de fine,eiusdē est iudicare iudicio co-
ercitiuo et correctiuo de quolibet necessario ad illū finē,ne
gat,immo illa est falsa vniuersaliter,cui9 est iudicare de fi-
ne,illius est iudicare de medijs iudicio coercitiuo:et hoc or-
dinarie de quolibet necessario vel impediente respectu ta-
lis finis. ¶ Etiā dico quòd summus pontifex non iudicat de
beatitudine ęterna isto iudicio de quo loquimur,sed p mo-
dum doctrinę & incitamenti ostendendo de medijs neces-
sarijs ad salutē.Regulariter ergo ciuilia ad laicos pertinent.
¶ Ad secundū. Si peccauerit in te frater tuus: non excludit
aliquod peccatum,neq; spirituale, neq; temporale:ergo ec
clesiasticus super quodlibet peccatum habet auctoritatem.
Dicit Ockam primo : si peccauerit, dic ecclesię. q̄ p eccle-
siam non intelligitur ecclesiasticus solum,sed quęcūq; com
munitas fideliū,siue sint soli ecclesiastici, siue soli laici, siue
vtriq; simul iuncti. & hoc modo exponitur dic ecclesię, id
est tali cōmunitati, puta tali parochię. Dicit secundo quòd
per illam auctoritatem non datur potestas coercitiua iudici
ecclesiastico,sed solū datur eadem potestas quę datur ipsis
testibus.nam dicitur: Adhibe duos testes. & nō datur testi-
bus auctoritas excommunicandi,sed increpandi & admo-
nendi.ideo dicit quòd similiter non datur iudici ecclesiasti-
co potestats excommunicandi , sed declarandi ipsum esse
excommunicatum. Verum videtur Durādi opinio proba-
bilior & conformior processui euangelico, quòd quicūque
de aliquo certū est quòd est mortale:saluo ordine iuris,pu-
ta saluo processu de correctione fraterna,tandem pro con-
tumacia venit excōmunicandus,quia nult desistere ab illo
peccato . ¶ Hanc defensat & ad longum nititur probare
Carlerius ponensvltimū suum correlarium tale,quòd asse-
rere iudicem ecclesiasticum nō posse cogere laicum ad sol-

uendum debitum quādo certum est quòd ipse debet illud, vel ad cedendum bonis, est errare in materia clauium. Habetur ergo resolutorie quando de aliquo exteriori facto certo quòd est peccatum, potest iudex ecclesiasticus seruato ordine iuris de quocunque tali ordinarie cognoscere, & in foro exteriori publico peccantem censura id est excommunicatione ecclesiastica punire, & pręcipue si fuerit cōtumax. Et hæc opinio est sacris literis conformior.

¶ Capitulū.xiii. An papa possit aliquid præcipere cuius trāsgressio inducat mortale peccatū.

CONSEQVENTER videndum est de secundo ligamine: vtrum papa vnumquenque ligare possit ligamine præcepti obligantis ad peccatum, hoc est, vtrum Petro & successoribus eius fuerit in illo verbo, Quodcūque ligaueris &c. à Christo collata vel ꝑmissa potestas vnicuiq; aliquid pręcipiendi sub pœna peccati. ¶ Arguitur primo ꝙ non. nam non est peccatum nisi contra legem dei. Patet per diffinitionem peccati ab Augustino datam. ergo nullus legislator humanus habet potestatem præcipiēdi sub pœna peccati. ¶ In oppositū arguitur. habetur in sacris literis, vt primę Petri cap. ij. Obedite præpositis vestris etiam dyscolis. Similiter habetur: Qui vos audit, me audit. Cōmuniter habetur circa hoc cōtrouersia inter doctores. De. Gersono; in quarta parte de vita spirituali animę dicit: Nulla trāsgressio legis naturalis aut humanę ea ratione quā est naturalis aut humana, est peccatum mortale. & hæc propositio est conformis ad dicta Durādi. Dicitur notāter ea ratione qua naturalis vel humana: quia eadem lex potest esse naturalis & diuina. vnde voco legem naturalem illam quæ omnib9 ratione vtentibus ex iudicio rationis communis est secluso quocunque signo sensibili exteriori. ¶ Vnde. dicit Gerson ꝙ mortale est quod operatur reatum ad pœnam ętemam, id est obligationem ad pœnam æternā, siue deacceptationem. His suppositis sic arguit. legislator non potest condere legem cum adiectione pœnę quam non potest infligere. Nam legislator ciuilis frustra conderet legem de aliquo faciēdo sub pœna excōmunicationis: quia illā non pōt inflige

re nec exercere. Similiter legislator ecclesiasticus frustra cõ deret legem sub pœna suspendij, quia illam non posset exercere. sed sic est quòd nullus legislator humanus potest infligere pœnam ęternam quę debetur mortali, nec de ea cognoscere in suo foro. ergo nullus legislator humanus potest condere legem quo ad adiectionem pœnę æternę. ergo nõ potest obligare sub pœna peccati mortalis capiendo mortale pro illo quod operatur reatum ad pœnam ęternã: aliàs legislator posset condere legem cum adiectione pœnę impossibilis. Vnde dicit Durandus ꝙ legislator nõ potest condere legem de actibus interioribus: quia de illis non potest aliquid cognoscere in suo foro, nec eos punire. sed solius dei est pœnam æternam cognoscere, & eam infligere: ergo nõ spectat ad legislatorem humanum &c. hoc est, nullus prę latus aut ciuilis aut canonicus siue ecclesiasticus potest subditis aliquid pręcipere sub pœna peccati mortalis.

¶ Ex ista prima propositione sequitur secunda correlaria, quòd aliquis potest satisfacere & adimplere pręceptum humanum per mortale peccatum, sicut & aliquis potest mereri transgrediendo præceptum humanum. Patet primum de illo qui ieiunat propter appetitum vanę glorię. Actus interior non subiacet imperio hominis: & per illum interiorem, dummodo impleatur exterior, nõ transgreditur pręceptum humanum. Exemplum secũdi. patet de illo qui aliquam mulierem desponsauit clandestine per verba de pręsenti, postmodum cum alia contrahit in facie ecclesię. cogitur habitare cũ secunda, quę non est sua vxor, sub pœna excommunicationis. talis nolendo cohabitare secum propter deum, meretur, & transgreditur pręceptum humanum. & ista est summa opinionis de Gersono. ¶ Sed pro opinione opposita, quę videtur rationabilior, sit prima propositio.

¶ Non solum papa, sed quilibet sacerdos virtute clauium in foro pœnitentiali & secreto ei in tali foro subecto ex vi pręcepti potest ipsum subiectum obligare ad aliquam pœnam quam tenetur acceptare & facere sub pœna peccati qui secluso suo pręcepto nullo modo peccaret transgrediendo. & hęc est etiam opinio. s. Thomę: quãuis Scotus oppositũ dicat. Ratio est. vnusquisꝙ iudex ordinarius suũ subditũ conuictum & accusatum de peccato cuius cognitio ad suũ forũ spectat, potest punire, & certam pœnã imponere: quã

tenetur sufferre. Hinc dicit. s. Tho. quòd iuste condẽnatus ad mortem, etiam si pateat ei loc9 fugę, tenetur obedire illi sentẽtiæ. et si aufugiat, peccabit. sed sic est quòd iste sacerdos est ordinarius quantum ad forum pœnitentiale et secretum, & alter subditus quantũ ad illum forum, et sufficiẽter conuictus & accusatus, quia sua confessio est sufficiens cõuictio: cum in tali foro idẽ sit reus, testis, & accusator, ergo potest illi indicere & imponere pœnam quã tenetur sufferre. & secluso tali pręcepto de illa pœna sufferenda, quanuis fuisset confessus, non fuisset obligatus sub pœna peccati. verũtamen apud Tho. & (apparentia est) superueniente tali pręcepto sacerdotis cui se subiecit, tenetur illam ferre, et nõ potest renuere, dummodo ipsa pœna sit rationalis: immo tenetur sub pœna peccati adimplere illam pœnam.

¶ Vnde auctoritas illa, quodcunque solueris, intelligitur à peccato. & ligaueris, supple ad pœnam, erit ligatũ &c. videtur hoc sonare. ergo ex vi præcepti sacerdotis ordinarĳ pœnitens sub pœna peccati tenetur illã implere. & hęc opinio videtur probabilior quàm opposita. Scotus dicit quòd si subĳciat se, ad vtrunque tenetur.

¶ Secunda ꝓpositio. Cõcilium generale quantũ ad forum exterius (quia per se non habet potestatem super actus interiores. nam non potest audire cõfessiones) potest aliquid ꝑcipere sub pœna mortalis qđ secluso ꝑcepto nõ foret peccatum stando pręcise in lege diuina. & communiter doct. satis concordant in hoc. Patet. concilium generale est tantę potestatis sicut erat in primitiua ecclesia. sed in primitiua ecclesia poterat condere legem & statutum cuius trãsgressio erat mortale peccatum, ergo & nunc. Patet maior ex tempore apostolorum Actuum. x. Visum est spirituisancto & nobis nihil vobis imponere pręterquam hæc necessaria. vt abstineatis ab immolato & suffocato sanguine, & fornicatione. Licitum erat gentibus ante & post conuersionem suffocatum sanguinem, id est occisum sine emissione sanguinis, comedere. & hęc prohibebantur in lege Moysi quę non obligabat gentiles, & abrogata iam est quãtum ad cerimonialia. nihilominus in tali concilio fuit eis prohibitum sub pœna peccati vt abstinerent ab immolato & suffocato: et erat eis necessarium pro mutua conuersatione. Similiter fornicatio erat simpliciter prohibita: & sic transgressio erat.

peccatum. ergo potest concilium aliquid prohibere sub pœna peccati. ❡ Prꝑterea est prꝑceptum sub pœna excommunicationis (quę nō potest fieri nisi pro peccato) sumere semel in anno eucharistiam. Similiter potest concilium generale ipsam ecclesiam obligare ad aliquid ad quod prius nō erat obligata: quia concilium gerit vices ecclesię, & repræsentat totā ecclesiam, ideo potest ipsam ecclesiā obligare.

❡ Tertia propositio quam pono secūdum hanc opinionē. Summus pontifex in foro exteriori potest aliquid prꝑcipere ratione cuius transgressio erit mortalis, quę non esset tali præcepto secluso. Pro cuius suasione dicit Gerson quòd si medicus expertus & scientificus diceret mihi, iste cibus est pestifer. si ex illo comedas, morieris. teneor non comedere, non vi prꝑcepti medici, sed vi huius prꝑcepti, non occides. quia teneor non me occidere. Similiter quādo prælatus dat aliquod præceptum mihi: teneor illud adimplere non vi præcepti prꝑlati, sed vi præcepti diuini & superioris. Dico vltra quòd potest pontifex virtute potestatis sibi datę condere prꝑceptum cuius actio contraria erit peccatū, & adęquate contra tale prꝑceptū summi pontificis, ita quòd non erit contra prꝑceptum diuinū directe, neque contra aliquā alteram legem prꝑterquam contra legem summi pontificis. Patet sic, summus pontifex obligat ex vi præcepti eius consanguineos in quarto gradu non contrahere, ita quòd illegitimi reputātur in gradu vel statu prohibito geniti, vt habetur extra de clandestina desponsatione, cap. cum inhibitio. Sint ergo sortes & berta consanguinei in quarto. tunc obligantur nō contrahere adinuicē, ita quòd si cōtrahant, peccabūt mortaliter, & nō erit matrimoniū. & ad hoc nō obligantur virtute præcepti diuini, quod notificetur nobis ꝑ præceptū sūmi pōtificis. ergo ex præcepto summi pōtificis obligantur. & vltra: ex prꝑcepto summi pontificis obligātur: igitur talis trāgressio est peccatū ex hoc solū quia cōtra prꝑceptū summi pōtificis, & non solū diuinū. Similiter si post istam obligationem factam à summo pontifice in quarto & tertio gradibus sortes cognosceret bertam carnaliter, grauius peccaret quā faceret seclusa tali illegitimatione, quia committeret incestum. ergo illud peccatum efficitur notabiliter grauius in esse peccati mortalis quàm foret sine tali constitutione summi pontificis. igitur talis con-

stitutio ligat ad mortale. ¶ Itē possunt adduci ad hoc suadendum multę rationes, & authoritates variorū authorū. Nam ponit Ockam in fine primę partis dialogorum, & circa tertiā, quòd summus pōtifex ratione delicti prius cōmissi in foro exteriori, potest aliquem detrudere in monasterium, & ligare eum vt seruet perpetuam castitatem, ita quòd si attētet cōtrahere, peccabit. & secluso præcepto pōtificis posset contrahere. ergo potest aliquem ligare ad aliquid cuius transgressio inducit peccatum mortale. Præterea ante præceptum de non participando cum excommunicato, nullus peccabat communicando cum illo. ergo potest pontifex in foro publico & exteriori ratione clauis sibi datę à Christo aliquem ligare ad mortale. Similiter ratione delicti potest præcipere pœnam in foro exteriori. & ille cui præcipit, illam tenetur adimplere. Ideo quātum ad pœnam soluēdam potest ligare sub pœna peccati. Itē in sacramētis, vt in matrimonio, potest aliquē ligare sub pœna peccati mortalis: vt visum est de non contrahendo in tertio & quarto gradibus. Similiter quantum ad specificationem præceptorum Dei potest ad aliquid ligare sub pœna peccati mortalis. nam ex iure diuino teneor cōfiteri, & suscipere eucharistiam. sed non est ex iure diuino specificatum tempus quando teneor, nisi ex vehementi probabilitate quòd nūquā postea daretur opportunitas. & summo pōtifici data est authoritas à Christo certum tempus determinare in quo quilibet fidelis christianus rationis compos sub pœna peccati mortalis teneretur: vt dictum est in lectione quarti in allegatione & declaratione illius capituli omnis vtriusq; sexus. de pœnitentijs & remissionibus. & sic in istis tribus casibus se extendit potestas summi pontificis ad arctandū fideles ad aliqd sub pœna peccati mortalis. Primus ratione culpę, quia habet potestatem punitiuam. Secūdus in sacramētis, præcipue matrimonij, quia potest materiam illegitimare. Tertius, præcepta diuina ad certū tēpus limitādo.

¶ Ad rationes domini de Gersono. ad primam quæ præcipua est inter alias. nullus legislator potest condere legem cum adiectione & appositione alicuius pœnę quam non potest in suo foro infligere, vt argutū est de laico q nō potest statuere aliquod statutum obseruandum sub pœna excōmunicationis. Distinguo: vel si talis legislator nō habeat

authoritatem ab aliquo qui possit eã infligere in suo foro, verum est: sed vbi habet authoritatem ab illo qui potest cognoscere discrimẽ, & pœnam condignam illi infligere, negatur. Vnde dico quòd summus pótifex quia est vicarius Christi, habet authoritatem ab illo cognoscendi in suo foro de crimine, & aliquid pręcipere sub obligatione ad pœnam ęternã. Et nõ est simile de prælato ciuili, puta de rege vel alio temporali iurisdictionem habẽte in temporalibus: cum talis non habeat potestatem aliquem obligare ad aliquid cuius transgressio inducat pœnam ęternam: quia non est immediate vicarius Christi sicut summus pontifex cui potestas immediate ab ipso Christo commissa & collata est. igitur.

¶ Capitulum tridecimum, An papa possit dispensare in præceptis.

VISVM EST de prima parte authoritatis quomodo papa potest vnumquemque ligare, puta ligamine excommunicationis pro peccato. Secundo ligare potest, id est ad pœnam obligare pro culpa pręcedente. Item ligare potest ligamine præcepti ad aliquid faciendum vel omittendum. ¶ Iam videndum est de secundo mẽbro authoritatis, vtrũ summus pontifex authoritate à Christo sibi collata immediate possit vnũquemq; fidelem soluere. Et non loquor an summus põtifex possit vnũquẽq; fidelẽ soluere à ligamine excõmunicationis, quia notum est quòd sic. Similiter non quærimus an papa possit soluere à ligamine peccati, quia certum est quòd sic, si sit presbiter. (non presbyter in papã electus, habet authoritatem in foro exteriori) nec est difficultas an papa possit soluere à pœna post remissionem culpæ, puta per indulgẽtiarum largitionem. Difficultas ergo præcipua est vtrum papa possit vnumquemque christianum ligatum ligamine pręcepti, id est obligatum, soluere, id est deobligare. & hoc est quærere an possit dispensare à præcepto. ¶ Secundo supponitur quòd inter præcepta, aliqua sunt pure naturalia, iuris pure naturalis: & illa sunt quæ vnicuique vtenti ratione nota sunt, vel saltem

ex eis deducibilia immediate. prima vocantur principia, & secunda cōclusiones. ¶ Alia sunt præcepta positiua quę vnicuique vtenti ratione non sunt nota, neque deducibilia ex eis in consequentia euidenti: sed forte multum eis conformia, & propter illam conformitatem ab ipso superiore præcepta: & ista sunt duplicia. nam quædam sunt diuina, altera vero humana. Exemplū primi, vt præcepta à Christo data pro lege euangelica, puta quòd vnusquisq; baptizetur, cōfiteatur &c. Quāuis eīn sint diuina, sunt tamē positiua, quia non sunt de lege naturali, sed ex tēpore posita: & non sunt necessario vnumquemque obligantia. Exemplum secundi, vt sunt multa præcepta humana.

¶ Tertio supponitur quòd dupliciter homo obligari potest. Nam est quædā obligatio qua obligatur homo absq; omni cōsensu ei9 etiā ipso inuito. & ista obligatione obligatur homo ad oīa præcepta quæ à deo sunt data. Ex quo sequitur quòd quilibet homo obligatur ad susceptionē baptismi. & talis obligatio nō depēdet à cōsensu libero hominis. Alia est obligatio quæ ortū habet à cōsensu obligati: & seclusо tali cōsensu nunquā oriretur talis obligatio, vt obligatio qua obligatur religiosus seruare obediētiā & castitatē. Nā per liberum consensum suū ad hoc se obligauit, & per ꝓmissionē liberā. Similiter sit fortes maritus bertę: obligatur illi quātū ad actus matrimoniales ex libero cōsensu, & promissiōe illius. Istis suppositis quęritur an papa possit aliquem soluere à prima obligatione vel secunda. Tertio supponitur quòd isti sex termini differunt, scilicet reuocatio legis, & abrogatio eiusdem, dispēsatio in lege, & derogatio illius, interpretatio legis, & epikaizatio. Nā reuocatio & abrogatio in hoc conueniunt quòd lex totaliter aufertur quantum ad omnes, & quātum ad conditionē legis, etiam in ordine ad quodlibet tempus: vt lex Moysi est reuocata & abrogata quantum ad cerimonialia & iudicialia, quia nullus mansit obligatus ad illa. Sed differunt, quia reuocatio fit à legislatore vel superiori, & abrogatio à consuetudine, & in hoc solum differunt. Reuocatur lex quando cassatur obligatio illius ab ipso qui illam condidit, vel à superiore: sed abrogatur quando cassatur eius obligatio omnimodo per consuetudinem oppositam. ¶ Ex quo sequitur quòd lex diuina nullo modo potest abrogari, quan-

uis possit reuocari: sed lex humana potest & abrogari & reuocari. Item dispensatio & abrogatio in hoc conueniunt, quia dispēsatio & abrogatio non auferunt totaliter legem, sed solum in ordine ad quandam certam personam, vel in ordine ad certum tempus: vt data est forti potestas copulandi in tertio gradu cum berta. cum tali est facta dispensatio in lege, quia non nisi ad certam vel certas personas. Sed differūt qa dispēsatio fit à legislatore, & abrogatio à cōsuetudine. Itē interpretatio & epikaia differunt, quia interpretatio fit à legislatore, & præcipue vbi lex habet duos sensus. Sed epikaia est quando occurrit casus particularis in quo seruare legem esset contra rationem legis: & iudicare in tali casu legem non esse obseruandam, est vti epikaia.

¶ Istis suppositis est nunc quæstio terminanda qua quæritur vtrum summus pontifex ex authoritate à Christo sibi collata habeat potestatem vnūquēq; obligatum tam præter consensum q̄ ex cōsensu suo ab illa obligatione soluēdi.

¶ Quantum ad illud sit prima ꝓpositio. Papa non potest in lege pure naturali aut diuina dispensare aut reuocare. et sic neminem nec totam cōmunitatem à debito illius legis potest ipse soluere. Patet sic. Quādocūq; sunt duo superiores, & inter illos est ordo, quia vnus supior: si talis superior præcipiat aliquid vni tertio, & inferior oppositum, vel ꝓhibeat, obediēdum est superiori, neglecto præcepto vel ꝓhibitione inferioris. ergo cum deus sit superior in ordine ad omnes præcipiens aliquid vel prohibens, contra illud non potest papa nec dispensare nec reuocare nec oppositū præcipere vel prohibere. Nā si ita est inter homines, puta si imperator aliquid præcipiat, & dux oppositum, ꝙ obediēdū est īperatori: à fortiori ita erit inter deū & homines. Ista ꝓpositio patet manifeste ex vigesimosecūdo cap. Apoca. & vltimo: Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super eum plagas scriptas in libro isto. & si quis diminuerit de verbis libri prophetię huius, auferet deus partē eius de libro vitæ, & ciuitate sancta. et de his quę scripta sūt in libro isto, dicit qui testimonium perhibet istorum. Ergo summus pōtifex nullo modo potest dispensare in his quæ sunt de lege euangelica. & ista propositio ponitur in multis capit. xxv. q. i. Omne quod actum est contra legem naturæ aut euangelicam, irritum habeatur. Ideo ferme conceditur ab omnibus

quòd non potest papa obligationem ortam à iure diuino vel naturali etiam in inuitum aliquo modo reuocare, nec in ea dispensare. Aliqui tamen iuristę tenēt oppositum istius ꝓpositionis. Panormitanus in capitulo licet. de ferijs. dicit ꝙ papa potest dispēsare in lege diuina, in præceptis affirmatiuis saltem. Patet de sanctificatiōe sabbati: & hoc est contra præceptum diuinum. Similiter hoc tenet Angelus in summa. Nam Martinus quintus consilio maturo habito dispensauit inter aliquos in secundo gradu cōsanguinitatis qui est lege diuina prohibitus. Similiter temporibus nostris papa dispensauit cum aliquo quòd haberet duas sorores vnam post alteram, contra legem dei, quia habetur: Non reuelabis turpitudinem vxoris fratris tui. vt patet in rege Portugalliæ: qui successiue duas habuit sorores, imò nunc tenet scdam. & de rege anglię qui cepit vxorē frīs defuncti. ergo potest papa dispensare in illis quę sunt lege diuina prohibita. Item contra legem naturæ est non maleficos punire. non patiaris maleficum viuere. sed princeps laicus sæpe condonat vitam malefactoribus. ergo dispensat contra legē non solum diuinam, sed naturæ. Quātum ad primum nego quòd papa dispēset in præceptis diuinis. & cū arguitur de dispensatione sabbati, dico quòd non dispensat sed declarat. Aliquando capitur dispensatio pro iuris declaratione: et sic potest: sed nō pōt dispensare, id est ius diuinū relaxare. & cū dicitur, de iure diuino est nullum opus seruile exercere: dico quòd in antiquo testamento erat ꝙ nullū op⁹ seruile die sabbato exerceret: sed illud erat cerimoniale: & non est de iure diuino euangelico, multum tamen cōforme iuri diuino euangelico: sed non est simpliciter de iure diuino, sed pręcise humano. Item in antiquo testamento quanuis esset prohibitum nullum opus seruile exercere: tamen si fuisset necessarium, erat eis licitum, puta extrahere bouem de puteo. & hoc ostendit Christus Iudęis reprehendentibus discipulos euellentes spicas die sabbati. & non loquitur hic de seruitute peccati, quia talis oī tempore iure diuino est prohibita &c. Item fuit licitum Maccabęis pugnare. ideo dispensare in illo, est solum ius declarare, & nō reuocare siue relaxare. Vnde papa permittit piscari & capere aleca die festo, & in hoc ius declarat, & non relaxat. Ad aliud de affinitate in secundo gradu affinitatis, dico

ꝙ nō habetur ꝙ sit ꝓhibitū iure diuino. & si de facto ita esset, dico ꝙ non erat dispēsatio, sed dissipatio. & ad authoritatē: Non reuelabis turpitudinē vxoris fratris tui. dico ꝙ illud in veteri testamēto erat cerimoniale: ideo nō manet in lege euāgelica. Sed instatur, qa eccl'ia tenet esse de iure diuino nō cōtrahere in illis gradib9 affinitatis. & licet hoc nō reperiatur in sacra scriptura, tñ dicit hoc tenere verbo ten9 ab ap̄l'is, sicut tenet formā sacramētorū, quę nō repitur ī sacra scriptura. et est de iure diuino. Solutionē quęrat rex Portugallię qui successiue duxit duas sorores. ¶ Ad aliđ de laico præcipue q multis malefactoribus dat grās et cōdonat: dico primo ꝙ de lege naturę est maleficū punire. Scđo dico ꝙ nulla determinata pœna de lege naturæ determinatē isti malefacto. Tertio dico qñ nō punire nō cedit ī detrimētū reipublicę, nō est cōtra ius naturale nō punire: sʒ vbi punire est necessariū ad trāquillā cōuersationē reipublicæ, & nō punire cedit in detrimētū reipublicę & in ꝑditionē: tūc est de iure naturali punire. et tūc neqꝫ rex neqꝫ priceps pōt legitime malefactori dare veniā. Ex dictis relinqtur prima ꝓpositio manifesta. ¶ Scđa ꝓpositio. Papa authoritate à Christo sibi īmediate collata pōt obligatū obligatione pure humana soluere etiam q̄uis non habeat ortum à suo cōsensu, scilicet obligati. Patet per illud commune, Cuius est legē condere, illius est reuocare. sed summi pontificis est legem condere obligantem Christianos (habet enim à Christo authoritatem constituendi canones & præcepta) ergo ipse habet authoritatem soluēdi ab illo ligamine obligationis. Vnde papa non est sub iure, sed supra ius, supple canonicum. Illud quod est institutum pro charitate & communi vtilitate, non debet contra charitatem militare: sed leges humanæ sunt tales quòd in aliquo casu obseruatio illarum esset in detrimentum charitatis aut communis vtilitatis: ergo in tali casu apud legislatorem est authoritas remouendi talem legem. ¶ Difficultas prima. Vtrū sine causa quacunque, sed ex sola voluntate sua papa possit legem canonicā reuocare vel dispensare? Exempli gratia, vt nulla est causa neque vtilitas magna quòd fortes capiat consanguineam in tertio gradu. an papa pro suo beneplacito possit dispensare quòd illam ducat: & quòd vterqꝫ tā papa q̄ cęteri cum quibus dispensauit, sint securi in sua cōscientia?

¶ Ockam in dialo. ponit decem & nouem casus in quib9 papa non potest. & eiusdem sententiæ est Durandus de origine iuris. Et Bonauētura affert ratione, quia nō potest licite & sine causa rationabili lex obseruata reuocari vel cassari à quocunq; legislatore vel successore eius, & præcipue quando affert detrimentum reipublicę eius reuocatio vel cassatio. ergo non potest reuocari vel cassari nisi tantū vtilitatis vel plus afferatur reipublicę, quantum ex reuocatione vel cassatione eius auferatur. Patet antecedēs. consuetudo multum valet ad obseruationē legis humanę: & quæ contra consuetudinem fiunt, quāuis minus mala, grauiora tamen ęstimantur. Nam cōsuetudo mala peruertit intellectū quòd facit iudicare illud quod est peccatum, non esse peccatum. Ideo lex quæ diu obseruata fuit & consueta obseruari in aliquo populo: si reuocetur vel auferatur, aliquid detrimenti reipublicę illius afferet. cōsuetudo enim multū confert ad obseruatiōem legis. ¶ Alia difficultas, an papa possit soluere ab obligatione ortum habente à statuto cōcilij generalis. Nam cōmuniter dicitur ꝙ concilium generale est supra papam. Gerson decima consideratione de potestate ecclesiastica, dicit resolutorie quòd si occurrat casus in quo seruando est contra intentionem concilij, ita ꝙ si cōcilium esset congregatum (nam rarissime congregatur) dispēsaret in tali statuto, concilium in tali casu relinquit authoritatem papæ dispensandi. ideo pōt dispensare, non tamen regulariter, quāuis concilium sit supra ipsum.

¶ An contra apostolorum statuta possit papa dispensare. Cap. xiiii.

CONSEQVENTER quæritur vtrum dispensare possit contra statutū alicuius apostoli. & quæritur hoc. xxvij. q. iiij. an possit dispensare de bigamia. Nam statuit Paulus ꝙ nullus bigamus esset presbyter & episcopus. Et apparet ꝙ papa non potest in tali casu: quia postq̄ illud est in sacro canone, est de iure diuino, & quicquid in illo continetur. ergo papa non potest super illo dispēsare. Sed oppositum arguitur. nam quātū ad ea quæ sunt iurisdictiōis, Paulus erat inferior Petro. ergo papa in illis statutis Pauli & constitutionibus Apostolicis potest dispensare, immo etiā in consil

tutionibus Petri. Iuristæ dicunt quòd sic. In capit. authoritatem. v. q. vi. in glos. habetur ꝙ potest dispensare contra apostolum. Similiter & pleriq; theologi: vt. xxvij. distinc. quarti Durandus, sanctus Thomas, de Palude: qui multas rationes adducũt. ❡Ratio Durandi. in omnibus pœnis quæ non sunt de iure diuino vel naturali, potest dispensare, quia est supra omne ius positiuum non diuinũ: sed irregularitas quæ sequitur ad bigamiam, est vna pœna quę nõ est de iure diuino nec naturali. Patet. nihil est de iure diuino positiuo nisi quod est de veritate fidei, vel necessitate sacramentorum. sed quòd sacerdos non sit bigamus, non est de veritate articulorum, nec de necessitate sacramentorum. ergo non est de iure diuino. Quantum ad hoc dicit quòd apostoli fuerunt reuelatores multarum constitutionum quæ fuerunt statutę à Christo, quanuis non sint scriptæ in euangelio, sed scriptæ in apostolo. & verisimile est quòd nunq̃ retulit Paulus aliquid sub pręcepto quin habuerit à Christo. ❡De bigamia, apparet mihi quòd non potest consequenter dispensare: quia Paulus posuit per modum præcepti, & habuit authoritatem præcipiendi toti ecclesiæ, ideo referebat præceptum illud tanquã acceptum à Christo. Contra, Lucius papa dispensauit cum Panormitano qui erat bigamus. Dico ꝙ si dispensauerit cum vero bigamo qui de facto habuit duas vxores, non fuit vera dispensatio, sed dissipatio: quia eadem authoritate qua Paulus dicit de episcopo oportere ipsos esse pudicos, nõ vinolentos &c. eadem authoritate dicit, & vnius vxoris virum. sed illa cõcedunt omnes dixisse tanquam tradita à Christo. igitur illud est de iure diuino. ❡Habetur igitur ex resolutione quòd papa potest in statutis à puro homine dispensare: sed non sine causa rationabili. Item non potest soluere aliquem obligatum obligatione ortum habente à iure diuino vel naturali. De obligatione autem quæ oritur ex iure positiuo etiã sine consensu obligati, potest dispensare & soluere ab illa obligatione.

❡Restat difficultas de illa obligatione quæ oritur ex consensu obligati: qua scilicet non potest obligari inuitus, vt obligatione quæ oritur ex iuramento, voto, promissione, matrimonio &c. Nam nullus obligatur ad castitatem antequam consenserit, neq; ad aliquid quod iurauit se factu-

rum priuſquam libere conſentiat & iurauerit. & iſta eſt duplex difficultas. Prima, Vtrum papa poſſit diſpenſare in obligatione quę oritur ex voto ſimplici. Secunda, An in obligatione quæ oritur ex voto ſolẽni. ¶ Quantum ad primum, conueniunt doctores omnes in hoc ꝙ papa poteſt diſpenſare ſeu ſoluere hominem ab obligatione quæ oritur ex conſenſu proprio per votum ſimplex. Sanctus Thomas ſecũda ſecundę.q.lxxviij.articulo.x.dicit quòd diſpẽſatio voti intelligenda eſt ad modũ diſpenſationis quæ fit in obſeruantia alicuius legis. Nam lex fertur vel ponitur à legiſlatoribus reſpiciendo ad id quod eſt vt in pluribus bonum. ſed cum contingit in aliquo caſu non eſſe bonum: oportuit per aliquem determinari in illo particulari caſu legem non eſſe ſeruandam. & hoc proprie eſt diſpenſare in lege. Similiter qui vouet, quodammodo ſtatuit ſibi legẽ obligans ſe ad aliquid quod eſt ſecundum ſe & vt in pluribus bonum, poteſt tamen contingere ꝙ in aliquo caſu ſit vel ſimpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impedimentum: quod eſt contra rationem eius quod cadit ſub voto. & ideo neceſſe eſt ꝙ determinetur in tali caſu votum non eſſe ſeruandum. & ſi quidem abſolute determinetur votum aliquod non eſſe ſeruandum, dicitur eſſe diſpenſatio voti. ſi autem pro hoc quod ſeruandum erat, aliquid aliud imponatur: tunc dicitur commutatio voti. Vnde minus eſt votum commutare, quàm in voto diſpenſare: vtrũque tamen in poteſtate eccleſiæ conſiſtit. Hęc Thomas. Cõtra hoc eſt difficultas totius materiæ. nam ex deductione ſancti Thomæ ſequitur ꝙ papa non poteſt diſpenſare in voto, capiendo diſpẽſare pro relaxare ius, id eſt ſoluere ab obligatione: ſed ſolum videtur ꝙ poteſt diſpenſare id eſt ius declarare. Patet conſequentia ex illo diſcurſu, papa nõ diſpenſat niſi pro caſu in quo illud de quo eſt votum, eſt malum, vel maioris boni impedimentum: ſed in tali caſu votum prius emiſſum non obligat amplius: ergo in tali caſu non diſpenſat, id eſt non relaxat, ſed ius declarat. Patet minor. nullum votum periculoſum eſt obligatorium. (& hoc conceditur ab omnibus) ſed in caſu illud eſt pernicioſum, quia vouere aliquid malum, eſt pernicioſum. Similiter vouere aliquid non malum, ſed maioris boni impedimentum, eſt etiam pernicioſum. Tunc bene ſequitur:

istud est nunc malum, vel saltem maioris boni impedimẽtum. ergo votum de illo est incautum vel perniciosum, & per consequens non obligatorium. Dices: si nunc emitteretur votum de illo, verum est quòd esset malum & incautum; sed pro tempore quo fuit emissum, non erat malum, nec maioris boni impedimentum. ergo. Contra, est maxima doctoris (& hanc ponit Bonauentura in tertio circa finem) talis: Quandocunque est votum de aliquo qđ in casu obseruare vergit in peiorem exitum, vel impedit profectum maioris boni, & in casu non: superueniente casu in quo vergit, non obligat pro tunc. Propterea dicit sanctus Thomas in quarto: Illud quod si præsens esset impediret votum ne fieret: si post votum superueniat, aufert obligationem. ergo quanuis in casu in quo emittebatur, votum tale non fuisset incautum: si tamen superueniat casus in quo de nouo emittere esset incautum & incaute vouere, votum prius emissum non obligat. & sic videtur ꝙ papa nõ dispensat, id est relaxat, sed declarat. ¶ Dicit Bonauentura quòd in nullo voto potest papa dispensare, id est ius relaxare; sed tantummodo declarare. Ratio eius est, postquam votum est emissum, non est à iure positiuo ꝙ oriatur obligatio, sed à iure naturali vel diuino quòd remaneat talis obligatio. sed papa nihil potest super dispositione iuris naturalis aut diuini, quia inferior nihil potest super dispositione iuris superioris. ergo quanuis emittere votum sit quid liberale & supererogationis, postquam tale emissum est, oritur obligatio à iure diuino & naturali de obseruatione illius qui vouit. Nam obligatio voti ex duobus quę sunt de iure naturali, consurgit. Primum, quòd homo sit verax in promissis. Secundum, quòd non possit impediri per suam obligationem liberam à profectu maioris boni, vel ab aliquo quod cedit in diuinæ maiestatis honorem. ideo postquam emissum est, & non accidit casus in quo &c. nec est maioris boni impeditiuum, à iure naturali oritur & continuatur obligatio: & sic nullo modo potest papa pro tunc dispensare. Sed si accidat casus ꝙ obseruare sit malum, vel maioris boni impedimentũ: ad põtificem spectat declarare talẽ non esse obligatũ in tali casu. ¶ Aliter dicunt sanctus Thomas in quarto & Richardus, quòd papa potest ipsam obligationem soluere, & non so-

lum declarare, sed etiam ius relaxare. ¶ Ratio sancti Thomę, quę apparens est, sic ponitur. Votum non potest esse de illicito. ergo per votū non potest auferri ab aliquo illud quod suum est: quia illud esset illicitum, incautum, & perniciosum. & cum quilibet Christianus teneatur ad obediētiam respectu summi pontificis, sequitur quòd per votum non potest fieri quin superuenienti causa rationabili teneatur vouens summo pontifici præcipienti oppositum illius de quo emissum est votum, obedire. Obedientia enim pertinet ad summum pontificem, & in casu potest aliquid mihi præcipere, & teneor illud adimplere. ergo quanuis prius emisissem votum de tali, ipsi pontifici teneor obedire præcipienti oppositum: aliàs auferrem pontifici quod suum est. Nam in tali casu si alteri præcepisset, fuisset alter obligatus parere. ergo & ego qui votum emisi. ergo summus pontifex non tantum ius declarat, sed etiam relaxat, id est per suam operationem facit quòd nō sum amplius obligatus, & seclusa sua operatiōe manerem obligatus. ¶ Ratio Richardi est talis, Papa habet potestatem tantam vel maiorem super fideles, sicut prælatus religiosus super religiosos sibi subiectos. sed prælatus religiosus dispensat in votis extrinsecis, hoc est quæ non sunt de essentia religionis. ergo papa in voto extrinseco potest dispensare. (dicuntur enim vota extrinseca respectu votorum quæ emittuntur in baptismate.) & ista opinio videtur securior, quòd papa non solum potest ius declarare, sed etiā relaxare. nam postquam votum emissum est: quāuis illud obseruare esset vouenti bonum, & non impedimentum maioris boni, & sic nondum cassata esset obligatio voti: si tamen sit vehemēs probabilitas & suspicio quòd talis infringet votum propter causam apparentem, ita qđ est valde difficile eum obseruare quin frangat illud, nisi papa dispenset cum tali: in tali casu non solum potest ius declarare, sed etiam relaxare. Illud enim quod est institutū pro charitate, nō debet militare contra charitatē. vnde recta ratio naturalis dictat vnicuiq; qđ in ecclesia debet esse aliquis loco Dei, qui inspectis periculis & personis & cōmoditatibus earū possit prouidere vtilitatibus, infirmitatibus, & damnis. & sic adueniente casu quo obseruatio voti verget in malū & detrimentum vouentis, potest papa cū tali dispensare, vt cui-

tetur malum quod aliâs magnum accideret cõmunitati sine tali dispensatione. Vnde differentia est inter opinionem sancti Thomę & Bonauenturę, quia Bonauentura diceret ꝙ papa non potest dispensare de voto simplici nisi in casu in quo de facto votũ efficitur perniciosum, & non amplius obligans. & hoc est tantummodo declarare ius, hoc est declarare ꝙ tunc votum non obligat. Sanctus Thomas vltra hoc diceret ꝙ non solum in illo casu, sed adueniente causa rationabili cum qua tamen de facto adhuc votum tenet et obligat, papa potest dispensare pro illa causa rationali. & hoc est ius relaxare, quia ibi non declarat, sed cassat obligationem. ❡ Ad rationes alterius opinionis ꝙ postquam votum emissum est, oritur obligatio nõ iure positiuo, sed diuino naturali: quia de iure naturali est quòd homo sit verax in promissis: & super ius diuinum aut naturale nihil potest papa. Dicũt aliqui ꝙ in omni voto intelligitur conditio explicite vel implicite: puta si supiori placeat. Sed vt dicit sanct9 Thomas, talis solutio nihil valet: quia si postea papę nõ placeret ꝙ obseruarem, nõ essem amplius obligatus: quod est falsum. Et ratio sancti Thomę est, sunt aliqua in quibus sumus liberi: et dato ꝙ papa illa prohibeat, possumus licite illa facere: vt seruare castitatẽ. si papa mihi prohiberet illã seruare, possum oppositum facere. & ipso prohibente possum vouere, & illã seruare. Et ad argumẽtum, ex iure naturali oritur obligatio voti. ergo de iure naturali est ꝙ obseruetur. verum est quousqꝫ obligatio à superiore gerente vices dei pro causa rationabili sit ablata, et nõ aliâs. Ad aliud: si fortes promittat aliquid quod potest facere, & non facit: mendax est. Similiter si iurat, periurus est. sed papa non potest dispensare nec in periurio nec in mendacio. Verum est remanente obligatione: sed quãdo est ablata vel soluta obligatio, nec est mendax nec periurus. ❡ Resolutio est ergo ꝙ papa potest soluere aliquem ab obligatione voti simplicis: & sic ius relaxare, & non tantum declarare.

❡ Capitulum. xv. an papa possit dispensare in voto solenni.

VANTVM ad secundam partem de qua est maior difficultas, an videlicet papa possit soluere ab obligatione voti solennis, hoc est dispẽsare in voto solenni, dicit. s. Tho. quòd non, & hoc non ratione obiecti seu materię de qua est votum, ꝙ non possit recompẽsari in melius, sed ratione solẽnitatis: quia quod semel deo sanctificatum est, amplius ad humanos vsus trahi non debet. Alia est opinio aliorum cõmuniter tenentium oppositum: videlicet Durandi, Richardi, & aliorum, quòd quando emittitur votum de aliquo, & postea superuenit casus in quo esset incautũ & perniciosum vouere de nouo, votum prius emissum non amplius obligat. Et hoc fatetur etiam sanctus Tho. Sed potest accidere talis casus sorti in voto castitatis ꝑpetuę. ergo votum prius emissum à sorte de castitate perpetua, non amplius obligat. & sic in tali casu papa potest dispensare, ad min9 ius declarare, vt patet in casu quo regnum adueniret filio regis vnico religioso, & est verisimile quòd regnũ exponeretur maximis bellis & discriminibus nisi capiat illud. & videtur ꝙ plus tenetur ad seruandum bonum commune, quàm ad castitatem. & hoc argumentum videtur mihi apparentissimum ꝙ non possit emitti votum solenne de quocunq; bono de consilio, vt de castitate, quantũcunq; solenne, quin possit accidere casus in quo papa possit dispensare, id est ius relaxare. Et arguitur contra Tho. sic. solennitas voti est solum ex institutione ecclesiæ, & non ex iure diuino aut naturali. sed in casu aliquo in omni iure positiuo humano potest papa dispensare, vel saltem ius declarare: ergo in voto solenni castitatis: cum votum solenne nihil importet vltra simplex nisi aliquid pure positiuum ex institutione ecclesiastica. sed in omni positiuo iure & humano potest dispensare, saltẽ epikaizare. ergo si potest in voto simplici castitatis, potest in solenni. Votum duplici tantũ modo solennizatur, scilicet per professionem religionis, & per sacri ordinis susceptionem. Sed contra hoc est argumentũ fortissimum pro parte sancti Thomę. Arguitur sic. votum solenne saltem religionis dirimit matrimonium contractũ ratum & non consummatum. & nõ dirimit iure humano, ergo diuino. & vltra: ergo à fortiori iure diuino impediet matrimonium futurum. ergo iure diuino illegitimat hanc

perſonam ad contrahendum. ſed papa in perſonis illegiti-mis iure diuino diſpenſare non poteſt: ergo papa in voto ſolenni non poteſt diſpenſare. Quòd autem non dirimat matrimonium ratum iure humano ſed diuino, patet per illud Quos deus cõiunxit, homo non ſeparet. ergo papa non habet poteſtatem ſeparandi matrimonialiter coniunctos. & matrimonium per ius humanum non dirimetur ſi ſit contractum prius. hinc dicunt communiter doct. quòd gẽtiles in tertio gradu contrahentes, & qui contraxerunt, ſi cõuertantur ad fidem, debent manere in tali matrimonio, quia illud eſt verum matrimonium, & non poteſt ſolui iure poſitiuo humano. ergo minor ſatis probata quòd tale votum nõ dirimit matrimonium iure humano, ſed diuino.

¶Quantum ad hoc argumẽtum eſt diuerſitas inter doct. nam dicit depalude in quarto duo quæ non videntur cohęrere & ſtare ſimul. primum, ꝙ iſta mors ciuilis quæ fit per votum ſolẽne religionis, dirimit iure diuino matrimonium ratum non conſummatum. Secundum eſt, quòd iſta mors impedit contrahendum, dicit ſolum eſſe iure humano, & ſolum ex illegitimatione humana. Sed arguitur cõtra hoc. ex dictis ſuis iſta ſimul ſtarẽt: matrimonium ratum dirimitur, & tamen ſi poſtea attentet contrahere ſine cauſa legitima, contrahet de facto. Patet. illa ſimul ſtabant antequam eſſet talis mors, puta ſi eſſet abrogatũ illud ius illegitimationis. tunc ſi tentet contrahere, de facto contrahet. ergo ſtãdo pciſe in lege diuina poſſet deſpõſare duas viuẽtes abſq; morte. Item poſtquam contraxit cum ſecunda, vtrum ad dirimendum illud matrimonium ſit neceſſarium aliud votum ſolenne de nouo? Non eſt apparentia quòd ſic. ergo difficile eſt dicere quòd votum ſolenne diuino iure dirimat matrimonium ratum, & tamen iure poſitiuo ſolum impediat contrahendum.

¶Dicunt iuriſtę aliter, quòd papa poteſt diſpenſare in matrimonio rato. Item quòd poteſt ſtatuere quòd per ſecundum matrimonium rumpatur primum. Vltra, vt habetur in quadam gloſa, quidam princeps quæſiuit diſpenſationem à papa, & allegauit papæ vnam gloſam dicentem quòd poteſt. Reſpondit illi papa: Maledictus qui te docuit illam gloſam. quaſi dicat: Poſſum quidem, ſed non poſſum niſi pro magna neceſſitate. ita

quòd illa glosa dicit ꝙ papa potest relaxare obligationem mutuam quæ oritur ex mutuo consensu ante consummationem matrimonij. Et ad auctoritatem, Quos deus cõiunxit &c. verum est quando est coniunctio corporum & animorum simul. Istud tamen videtur mirabile ꝙ papa possit dissoluere matrimonium ex beneplacito eius, & ꝙ possit statuere quòd per secundum matrimonium rumpatur primum: quia tunc aliquis posset omnes mulieres desponsare. Videtur mihi dicendum ꝙ tale votum solenne religionis iure diuino dirimat matrimonium ratum: & impedit eodem iure matrimonium contrahendum. ¶ Soluit doctor in libro argumẽta Innocentij quibus nitebatur probare plenitudinem potestatis in temporalibus competere summo pontifici ex verbis Christi: Quodcunq; ligaueris &c. Dicit Innocentius ꝙ ly quodcũque, nihil excipit. Soluit auctoritatem Innocentij ꝙ non solum est falsa, sed hæreticalis, & quòd multa verba Innocentij sapiunt hęresim. Postea mitius agendo cum Innocentio diceretur ꝙ nihil excepit, sed postea excipienda docuit. Vel aliter: nihil excepit quod sit necessarium ad consequutionem fœlicitatis æternę. Alia auctoritas Hieremię.i. Constitui te super omnes gentes, & regna. Ostendit doctor quatuor rationibus illam esse sophisticam. Primo quia Hieremias non erat summus sacerdos: et hoc dato ꝙ fuisset, dictum fuit illi tantummodo sicut prophetę. Doct. non multum curans de auctoritate Innocentij dicit illam auctoritatem qua fundat se in Hieremia, nõ esse multum curandam. nam Innocentius in eodem capi. dicit ꝙ extra ecclesiam nullum est verum dominium, sed tantũmodo perniciosum. sed dicit doct. ꝙ hoc est hęreticale. & circa hoc mouebunt duæ quęstiones. ¶ Iã doct. in. xij. c. soluit rationem positam in. ij. c. cum arguitur ꝑbando ꝙ papa habeat supremam potestatem & plenitudinem in temporalibus. Ille qui habet tẽporalia seu secularia iudicare sine exceptione, habet plenam potestatẽ in illis. sed papa est huiusmodi. ergo, consequentia est certa cũ maiore, sed minor probatur. i. ad Corin. vi. Angelos iudicabim9: quãto magis secularia? Hoc dicit sine exceptione. ergo. Respondet doct. negando minorem. & ad auctoritatẽ Pauli dicitur ꝙ Paulus non dicit hoc in sua ꝓpria persona, quia loquitur in plurali, neque erat papa, neq; loquebatur in persona põtificis,

ſed dicit hoc loquens de toto cœtu fidelium, volens dicere quòd inter fideles eſſet aliquis conſtituendus à fidelibus ſiue laicus ſiue clericus, & adhuc magis laicus quã clericus, qui haberet cauſas temporales & ſeculares inter ipſos diiudicare, ſaluo tamen iure iudicis infidelis. Vltra dicit doctor quòd nõ vult dicere Paulus quòd ſit conſtituẽdus iudex in ſecularibus qui in rebus temporalibus habeat omnimodã plenitudinẽ poteſtatis in ipſis: quia hoc eſſet pernicioſum reipublicæ. poſſet enim me priuare bonis meis ſine culpa. ſed eſt aliquis conſtituendus in rebus temporalibus qui habeat dicere ius, puta hoc eſt iuſtũ, vel non. hoc eſt tuum, vel alterius. non quòd habeat omnimodam plenitudinem poteſtatis, neque omnium dominium. Dicitur tamen ſaluo iure infidelium. nam tempore Pauli & apoſtolorũ erant multi conuerſi Chriſtiani qui nullam habebant iuriſdictionem: quorum iuriſdictio temporalis erat apud infideles. neque prohibuit Paulus fidelibus ꝙ non agerent cauſas coram infidelibus ſuperioribus, ſed fecit Paulus vt quilibet bonus iudex debet facere. primo incitauit partes vt cõcordarent inter ſe ſine ſtrepitu iudiciali: & ſi non, caperent arbitrum: ne eorũ malitia cognoſceretur ab infidelibus. Vltra dicit doct. quòd fidelis poteſt in quibuſdam cauſis litigare coram infideli. & Paulus noluit omnino pręcipere ꝙ nullo modo litigarent coram infideli, ſed prius componerent ſi poſſent. qđ in aliquibus caſibus eſt licitum. Primus caſus, quãdo infidelis conuocat fidelem ad infidelem iudicem habentem ordinariam poteſtatem ſuper eum. vt ſortes fidelis habitat in regno infidelium. conuocatur ab infideli coram iudice infideli. tenetur parere. Secundus caſus, ſi alter fidelis quamuis malitioſe trahat ad iudicem infidelem habentem poteſtatẽ iuriſdictionis inter eos, oportet quòd ſe defendat. Tertius caſus, ſi ſortes fidelis eſt actor, & tenetur rem propriam recuperare pro tunc, & non poteſt niſi coram iudice infideli: in hoc caſu tenetur partem conuocare coram iudice infideli. Paulus ergo nõ vult dicere ꝙ ſit illicitum litigare coram infideli iudice: ſed dicit ꝙ in primitiua eccleſia debebat potius contumeliam aliquam pati quàm litigare coram illo.
¶ Veniẽdum eſt nunc ad ſolutionem quartę rationis quæ tangitur in ſecundo capitulo: quæ ſolutio tangitur in. xij. capitulo ibi ad quartam allegationem. Arguitur quòd pa-

pa habeat supremam potestatem laicam in temporalibus: Nam in antiquo testamento sacerdotes semper fuerunt superiores regibus, ergo habebant maiorem potestatem quã ipsi reges. patet de Samuele qui vnxit Saulem in regem, & dedit ei potestatem regalem. & cum nullus dat quod non habet, sequitur quòd habebat potestatem regalem ad minus eminenter. Si Pr. iiij. Regum. xi. cõstituit Ioiada Ioas regem. Idem patet de Carolo magno & Constantino imperatorib9, qui exhibuerũt semper reuerentiã summis põtificibus. Et sic patet quòd tam in veteri testamento quã apud gentiles & Christianos sacerdotes vnxerũt reges, & deposuerũt eos à regno: vt dictum est de Samuele qui vnxit Saulem, & eum deposuit. Quãtum ad hoc est solũ difficultas in exponẽdis sacris literis. nam. i. Regum. viij. quęsiuerũt filij Israel à Samuele qui erat eorum iudex, regem: & consuluit dominum. Dixitq; ei dominus: Constitue super eos regem. Respondet doctor quòd Samuel non constituit super eos regem tanquam habens authoritatem constituendi, sed fuit promulgator constitutionis dei. & hoc est satis conforme illis textibus. nam Samuel non habebat potestatem regiã. Tenet de Aliaco quòd deus erat immediatus rex filiorum Israel antequam esset cõstitutus rex Saul: & Samuel erat sicut sunt domini de parlamento sub rege, ita quòd Samuel erat minister regis exercendo actus potentiæ regiæ tanquã minister. Patet. viij. ca. i. Regũ. Ipsi nõ te spreuerunt, sed me, ne regnem super eos. ergo Samuel erat solus minister, & de9 verus rex eorum. Vltra dicit doctor quòd Samuel non habebat potestatem instituendi regem, sed solum habuit ministrationẽ illius qui habuit potestatem instituendi regem, scilicet dei. & ratio: non enim constituit Samuel Saulem regem authoritate sua, sed authoritate illius cuius mandato tenebatur parere tanquam minister. Neq; Samuel eum deposuit, sed deus. nam dicitur in textu: Quia abiecisti sermonẽ domini, abiecit te dñs ne regnes amplius. ideo fuit solũ sẽtẽtię deponẽtis insinuator & ꝓmulgator. Ideo quantũ ad primũ argumẽtũ nego ꝙ Samuel regẽ instituerit & deposuerit, sed fuit minister, sicut domini de parlamẽto proferunt sententiam de deponendo aliquem à ducatu, non authoritate quam habeat in se, sed regia. Nõ potest hoc etiam dato quod Samuel fuis-

set summus sacerdos.nam nõ omnes de genere Leui erant sacerdotes,licet bene essent Leuitę:sed soli de domo Aaron erãt sacerdotes.Quãtũ ad aliud vbi dicitur quòd Ioiada fecit Ioas regẽ, hoc negatur : immo erat Ioas filius regis qui remansit, & erat Ioiada tutor & custos Ioas veri regis, postea mãdauit Athaliã occidi.sed ex hoc nihil põt inferri. Quòd aũt Alexãder magnus exhibuit reuerentiã summis sacerdotibus: dico quòd etiam reges debent hoc facere. nã potestas ecclesiastica est pręferenda regali non in temporalibus.ideo Alexander non exhibuit reuerentiam Ioiadę supremo sacerdoti tãquam supremus in temporalibus esset, sed tanquam maiori eo in altero genere potestatis. Pariter dicendum est de Carolo magno. Ex dictis patet quomodo Samuel non contulit potestatẽ regiam Sauli,eo quòd potestas regia fuerit collata à sacerdotibus: immo Samuel non erat sacerdos,quia non erat de domo Aaron. Nã doctores attribuentes papę plenitudinẽ potestatis in temporalibus, in hoc se fundabant quòd in antiquo testamẽto fuit collata potestas regia regibus per ipsos sacerdotes, sed hoc solutũ est. ¶Doctor iam in duodecimo capitulo ibi quòd vero prædicti &c.nititur probare quòd istę allegationes sunt cõtra allegantes,& quod Iustinianus Constantinus & Carolus magnus non recognouerũt sacerdotes tanquã superiores in temporalibus.Primo patet de Constantino qui dedit temporalia summo põtifici, ergo illa non erant summi põtificis,sed ipsius Cõstãtini ante donationẽ.Itẽ nõ legitur ꝙ Cõstãtinus resignauerit potestatẽ imperialẽ tanquam non suam, & postea habuerit eam ex dono pontificis. legitur tamen quòd ipse temporalia dedit, ex capitulo Constantinus. distin.xcvi.ergo hoc erat suum.igitur non recognouit papam suum superiorem in temporalibus. Non est difficultas apud opinionem communiorẽ ꝙ ante Constantinum magnum papa non habebat authoritatem imperialem. & sic eam non habuit authoritate dei,vel ex institutione Christi. Difficultas est inter doctores an post illam collationem factam Syluestro papæ habuerit papa illam authoritatẽ imperialem.videtur ꝙ sic per illa duo capitula Cõstantinus.vbi dicitur ꝙ Cõstantinus coronã & authoritatẽ imperialẽ dedit apostolicis.ergo ex resignatione facta iã supremus põtifex habet supremã potestatẽ in tẽporali-

bus saltem in regionibus occidentis. Item ex secundo capitulo habetur quòd cõsilio satraparum omnem potestatem imperialem constituit sedi apostolicæ.ergo. Dicitur quòd in capite illorum capitulorum ponitur palea, tanquam nõ habentium authoritatem. Dicũt communiter doctores ꝙ nunquam legerũt in historijs authenticis ꝙ Constantinus resignauerit imperium. Legitur bene quòd Constantinus fundauit ecclesias Romę, & eas dotauit: sed quòd resignauerit imperium occidentale, nunquã legitur. Vltra dicunt plerique doctores quòd quãuis nisus fuerit resignare, hoc tamen non potuit. nam dicitur imperator augustus ab augendo. potest enim augere, sed non diminuere: & non habet authoritatem neque potestatem dandi regiones illius neque alienandi: sicut rex Franciæ non habet authoritatem resignandi regnum, neq; prouinciam datam fisco, alteri dare. Regnum enim non est regis, sed communitatis: & ipsa potestas regia est ipsius cõmunitatis. ideo non potest ad libitum alteri resignare. De patrimonio potest, sed non de regno. ita dicũt de Cõstantino. Vnde donatio videtur quędam lex esse. Modo vnus imperator non potest condere legem quæ successorem liget & obliget. ergo non potest quantum ad ea quæ sunt imperij donationem facere quæ obliget sequentes. Dicunt tertio supposito quòd Constantinus habuerit potestatẽ dandi, adhuc propter hoc nõ potest argui quòd papa habeat authoritatem super regnũ Franciæ, quia illud non erat subiectum Constantino. nunquam enim rex Franciæ habuit superiorem in temporalibus: & dato quòd aliquando tyrãnice occupatum fuisset, nunquã tamen pacifice. Patet per capitulum venerabilem. qui filij sunt legi. & glo. in illo capitulo corrumpit textum, neque quadrat cum texu. ¶ De Iustiniano expresse dicit doct. & bene, ex verbis suis in legibus positis habetur quòd ipse nõ non recognoscebat papam suũ superiorem in tẽporalibus, immo inferiorem. Patet, ille nõ recognoscit illũ suũ superiorem in temporalibus, qui cõdit leges quas vult ab illo obseruari super dispositione temporalium. sed Iustinian9 edidit leges super dispositione tẽporalium quas volebat etiã à summo pontifice obseruari. Patet, edidit legẽ quòd cõtra Ro.p. non curreret præscriptio nisi centenaria. ꝑ hoc enim fatebatur se habere supremã iurisdictionẽ in tꝑalibus sup

pontificem: quãuis recognoscat se simpliciter inferiorem: quia potestas spũalis est excellentior temporali, & potest excommunicari et absolui. ergo est simpliciter inferior. sed quãtum ad res temporales non recognouit superiorem. Similiter dicendum est de Carolo magno ꝙ nõ recognoscebat superiorem in temporalibus.

¶Ad quintam allegationem.

¶Arguit quinto, & circa hoc mota est quæstio. Christus habuit supremam potestatem in temporalibus: sed papa est eius vicarius: ergo habet supremam in temporalib9. & Innocentius tertius adducit pro se quòd imperator accipit à papa ensem & eum vibrat: ad denotandũ ꝙ habet potestatẽ illam à papa vti ense. Dictum est de Christo quo ad diuinitatem ꝙ habuit supremũ dominiũ. & vtrum quo ad humanitatẽ, dictũ est ample supra. Iam difficultas est an habuerit supremam iurisdictionis potestatem in temporalibus. Non habuit à patre nec à matre: an à deo? Aliqui dicunt ꝙ nõ, vt mẽdicãtes: & ꝙ Christus fuit vere mẽdicus. sed quidam doctores hoc reputat hæreticũ. Dico ꝙ illã habuit: tamen non sequitur, Christus habuit supremam iurisdictionis potestatem in singulis rebus tẽporalibus, ergo et eius vicarius. non valet consequentia. nã Christus secũdum humanitatem maiorem potestatem habuit quàm papa habeat, putã instituendi legem euangelicam: neqꝫ habuit potentiam alligatã sacramentis. poterat enim condonare peccata sine applicatione sacramentorum. & vicarius eius nõ habet illam, sed solum illam quæ explicatur in suo vicariatu. nam dedit ei potestatẽ remittẽdi pctã, prædicandi, instituendi ministros ecclesiæ, excõmunicandi, dandi indulgentias. sed nullibi reperitur ꝙ dederit ei potestatem instituendi & destituendi reges temporales. Ideo ex collatiõe sibi facta à Christo non habet potestatem supremã iurisdictionis in tpalibus. An Christ9 illam habuerit à deo? Credo ꝙ sic. Data est enĩ inquit mihi sũma potestas ĩ cœlo et in terra. et aliquãdo illam exercuit, videlicet quãdo misit dęmones in porcos: aliâs intulisset dãnum ꝓximo. similiter quãdo acceptis funiculis eiecit, vendentes & ementes de templo.

¶Ad sextam cũ sic arguitur: sicut se habet anima ad corpus, ita spiritualia ad corporalia. nam gratia est præferẽda cuicũqꝫ bono tẽporali. Item sicut corpus regitur ꝑ animã,

ita corporalia regi debēt per spiritualia, & per illos qui potestatem spiritualem habēt. & tales debent impedire ne habentes temporalia vtātur illis contra legem dei, & eos coercere. Dico ꝙ corpus quantum ad aliquas rationes non subijcitur animę, vt in descēsu, et multis alijs operatiōibus. Eodem modo dico ꝙ habentes administrationem rerum temporalium, quātum ad aliquid non subijciūtur habētibꝰ iurisdictionem spiritualem: vt in istis contractibꝰ, emptione, venditione, & multis alijs. Ideo est aliquantulum simile, et aliq̄tulum dissimile. quare nihil ex hoc cōcludi potest.
¶ Quātum ad septimum arguitur sic. ille qui est omnibꝰ legibus solutus, habet potestatē supremā, et ciuilem. sed papa est huiusmodi. negatur minor. papa non est lege diuina solutus, sed est bene solutus legibus humanis aliorum pontificum. nā sicut ille qui edit & cōstituit legē, non obligat seip̄m, ita nec suos successores. An sit solutus legibus conciliorum vniuersaliū? Dico ꝙ est obligatus illis, immo vouet obseruare leges conciliorū. sed hoc infra tractabit̄. Dico etiam ꝙ aliquibus legibus ciuilibus nō est solutus, vt patet in præscriptionibus. immo papa fatetur cōtra se currere legē præscriptiōis. immo si sint aliquę leges de liberatione et iure alterius, tenetur obseruare: vt si aliquis transtulerit rē suam in papam cum aliqua conditione, tenetur ad illam conditionem (prælati seculares sunt capaces donorum temporalium: secus de regularibus) vt si rex aliquam ciuitatē donaret ecclesię Ro. cum conditione de soluendo tributo, vel recognitione honorū: illa lege pontifex obligatur: quia res transit cum conditione apposita per dantem. ideo falsum est quòd papa sit omnibus legibus humanis solutus.
¶ Ad octauum, ille cui est obediendum in omnibus, habet supremam potestatem in omnibꝰ. papa est huiusmodi. nego ꝙ vniuersaliter sit papæ obediēdum in omnibꝰ (immo si præciperet papa ꝙ contraherem matrimonium, non teneor obedire) sed in omnibus necessarijs ad consequēdum fœlicitatem ęternā, & ad obseruationē legis euāgelicę. Sed quis iudicabit hoc esse necessariū? Dico ꝙ doctī viri iudicabūt doctrinaliter, & papa authoritatiue. Siīter & cōcilīū generale potest authoritatiue iudicare. Sed si papa false iudicaret, ad prudētes spectat iudicare illū male iudicasse: & talis non obediēdo est tutus, dummodo sit apparens

quòd male præcipit. sed in dubijs semp est ei obediēdum. ¶ Ad vltimā allegationē arguunt pro secūda opinione. Ille est supremus in tpalib9 à cuius iudicio in quacūq; re nō licet appellare, nec de eius iudicio iudicare. sed papa est huiusmodi. igitur. Minor patet per textū. xc. q. iij. negatur minor, imo papa in trib9 casib9 iudicari pōt. Primus ponit di stin. xl. capit. si papa. cæteros iudicaturus, à nemine iudicabitur nisi in crimine hæresis vel fidei. ergo p illud capitulū papa tenetur subire iudiciū humanum in materia hæresis. Dicit tamen doctor q̄ cōtingit papam de facto esse hęreticū siue interiori hæresi, siue exteriori. cōtingit secūdo non esse hæreticū, sed de hæresi diffamatū vel suspectū. Si autē fuerit hæreticus qualicūq; hęresi siue mētali siue exteriori, nō est amplius papa. et est opinio docto. quā tenet hic et in primo libro dialogorū, q̄ quicunq; cadit in hæresim siue manifestam siue occultā, tam iure diuino quàm humano est eccl'iastica potestate priuatus. & hoc de potestate ecclesiastica iurisdictiōis. sec9 est de ordine. Adducit doctor vnā authoritatē, & vnā rationē. Authoritas est ad Titū. iij. Hęreticū hoīem post primā & scdam admonitionē deuita. & ex hoc sumitur argumētū, null9 obligatur suū caput & supremū deuitare, imo tenet eū sequi. sed quilibet Christianus cognoscēs summum pōtificem esse hæreticū, post primā & secundam monitionem eū deuitare tenetur. ergo de facto non est amplius summus pontifex. vnde glosa in primo capitulo, xxiij. q. i. dicit: Si scirē meū prælatum hæreticum, & excommunicaret me, non dimitterem celebrare in secreto, non tamen in publico. ¶ Secūdo arguitur sic. ille qui non est membrum ecclesiæ, non est caput ecclesiæ. sed hæreticus qualicunque hæresi non est membrum ecclesiæ. quamuis enī sit mēbrum putridū vel aridum, non est tamen simpliciter membrum: & ablata fide nulla est coniunctio ad Christum. ergo non est amplius membrum corporis mystici, scilicet ecclesiæ. ergo nō est caput, quāuis ecclesia existimaret eum papā: quia potest tota ecclesia errare in facto, non autem in iure. tamē nō est amplius papa neq; caput ecclesiæ si sit vere hæreticus. & est opinio doct. Sed posito quòd non sit de facto hæreticus, sed solū diffamatus de hæresi: dicit doct. q̄ tenetur subire iudicium humanū. Sed quis iudicabit eū? Respōdet quòd episcopus lo-

ei in quo tunc est papa: & si non sit episcopus, tunc episcopi vicini debent eum iudicare. & supposito quod tales episcopi nolint audire accusantem & denũciantem, & per cõsequẽs neque eũ iudicare: tũc quilibet habẽs potestatẽ coercitiuã, vt rex vel imperator, vbi nõ põt aliter iudicari, possunt violenter eũ capere. Sed si sit aliquis eũ accusans vel plures, etsi non sit hæreticus, tamen tenetur subire iudicium humanum, puta concilij. & si non sit congregatũ, debent cõgregari episcopi propinquiores. ¶ Secundus casus in quo debet subire iudiciũ humanũ, quãdo est diffamatus de peccato publico notorio, in prędicto capitulo si papa. in glo. vt si sit notorius fornicator, & frequẽter charitatiue correptus nolit emẽdari, et pręcipue si tale crimẽ cedat in perniciem ecclesiæ. Dicit glos. quòd pertinacia æquiualet hæresi: & eodem modo de eo iudicium fieri debet sicut de hæretico. ¶ Tertius casus, quando pontifex aliquid detinet quod est alterius, vt aliquã regionem vel prouinciã alicuius ducis, debet subire iudicium humanum. Sed quis eum iudicabit? Dicit doctor: vel ille cuius bonum detinet, habet superiorem, vel non. Si non, vt est imperator, debẽt ex cõmuni cõsensu dare potestatem arbitro iudicandi. Sed si papa nolit se subijcere, tũc armis ille poterit recupare res suas, & mouere arma contra summũ pontificem postquã ipse fuit inuasor. Si autem ille cuius possessionem detinet, habet superiorem: recurrere debet ad illum: et eius authoritate potest mouere bella & arma contra ipsum. quare mouetur talis quęstio sequens circa istud capitulum:

¶ An a sententia summi pontificis possit appellari. Cap. xvi.

VTRUM A SENTENTIA summi pontificis possit appellari: & an sit altera potestas super potestatẽ summi pontificis? quod est quærere vtrum summus pontifex in sua potestate alteri potestati etiam ordinariæ subijciatur etiam manendo sũmus pontifex. Arguitur quod nõ. in capitulo nemo. ix. q. iij. nemo iudicabit primam sedẽ. i. apostolicã. neque à clero, neque ab augusto, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur. ergo non est potestas quæ sit ordinarie superior ad summum põtificem. ¶ Oppositum arguitur ex

deductione Conſtan. & Baſilieñ. conciliorum, cui concilio quilibet Chriſtianus etiã in papali dignitate cõſtitutus obedire tenetur. ergo. Pro cuius declaratione videndum eſt quid ſit concilium generale. Communiter definitur ſic, & præcipue à Ioanne de Gerſono: Eſt congregatio authoritate legitime facta ad aliquem locum ex omni ſtatu hierarchico, nulla perſona fideli petente audiri excluſa, ad tractãdum ea quæ concernunt publicam eccleſiæ vtilitatem & mores ipſius. Ex prima particula ſequitur quòd omnis cõgregatio non legitime vocata & congregata, non eſt concilium generale. & generaliter authoritas legitima, eſt authoritas pontificis. Veruntamen in tribus caſibus ſine eius authoritate poteſt concilium congregari. Primus caſus, ſi papa ſit mortuus morte vel ciuili vel naturali: (nã aliquãdo vacauit duobus annis ſedes Apoſtolica) tunc ſine eius authoritate poteſt generale concilium conuocari. Secundus caſus, ſi requiſitus legitime, renuat cõuocare. Tertius, quando tempus & locus fuerũt aſſignata per concilium precedens, ſicut in concilio Baſilienſi aſſignatum futurum concilium fuit Lugduni, & intra ſeptennium. & in primis duobus caſibus non refert quis cõuocauerit: tamen in primis recurrendũ eſt ad cardinales. Dicitur ex omni ſtatu hierarchico. nam ſunt duo ſtat⁹ hierarchici in eccleſia, ſcilicet ſtatus prelatorũ ſuperiorum, & inferiorũ. vnde in tali concilio debet intereſſe ſinguli epiſcopi. Similiter ex parte cleri & curatorum de ſingulis epiſcopatibus aliquis debet intereſſe: & tales habent vicem & authoritatẽ deliberãdi in concilio. Deinde dicitur nulla pſona fideli pẽtẽte audiri excluſa, ad tractãdũ ea quę cõcernũt eccleſiã & mores ipſi⁹. & quia eccleſia nõ poteſt tota congregari in vno loco, cõcilium generale repręſentat illam. Quęritur nunc vtrum tale generale conciliũ rite congregatũ ordinariam habeat iuriſdictionis poteſtatẽ ſupra papam? Reſpõdetur ꝙ hoc poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ papa teneatur obtẽperare ſtatutis & decretis per conciliũ ſub pœna peccati: alio modo ꝙ ſi non obtẽperauerit, ꝙ concilium habeat authoritatem & ptãtem feriendi papam etiã ipſo remanente ſũmo pontifice pœna eccleſiaſtica. i. excõicatione. Supponitur vlterius ꝙ ſex ſunt poteſtates eccleſiæ quę tactæ ſunt prius. Prima ſuper corpus Chriſti verũ. Secũda ſuper cor-

f

pus Christi mysticum. Item potestas Apostolica coercendi instituendi prçlatos ecclesiæ, & sexta sumendi necessaria vitç. Istis suppositis sit prima propositio. Conciliũ generale legitime congregatũ immediate à Christo habet ptãtem illam coercitiuã in foro exteriori & publico. Loquitur em̃ de ptãte quæ respicit forum exterius. nam concilium generale non habet potestatem consecrandi neque absoluendi sacramentaliter, cum nõ sit sacerdos. Est solummodo quçstio de potestate iurisdictiõis in foro exteriori. illam authoritatẽ habet à Christo ĩmediate, & nõ à papa: vt dicũt Iuristæ. Patet ꝓpositiõ. Matth. xvi. loquebatur dñs ad Petrum immediate: Si peccauerit in te frater tu9 &c. tandem dicit: si non audierit ecclesiam, sit tibi tanq̃ ethnicus & publicanus. postea subiunxit in plurali: Quæcunq; solueritis &c. ergo Christ9 dedit authoritatẽ ecclesiç cognoscẽdi per hoc ꝙ dicit, dic ecclesiç. & sic vt bene dicit Gerson, nõ dicit dic ecclesiæ. i. prçlatis ecclesiç: quia loquebat̃ Petro, qui nõ potest esse accusator & testis & iudex, ideo ibidem nõ capit̃ ecclesia pro aggregatione p̄latorum. dedit ergo ptãtem ecclesiæ cognoscendi. ergo conciliũ gñale immediate repræsentans vniuersalem ecclesiam, quia constituitur ex cuiuslibet ecclesiæ partiali membro, habet potestatem cognoscẽdi super quecunq; fidelem, & cognitione habita sentẽtiandi, & contra non parẽtes exercere pœnam & cẽsuras ecclesiasticas. Ex illa authoritate fundant se doct. ꝙ conciliũ generale habet ĩmediate à Christo ptãtem iurisdictionis coercitiuam. ¶ Habitũ est supra quomodo ptãs ecclesiastica iurisdictiõis, saltem quæ respicit forũ publicum, est toti ecclesiç à Christo immediate cõmunicata. qđ patet Matth. xvi. Si peccauerit in te &c. statim subdit, dic ecclesiæ. in q̃ verbo est authoritas data cognoscendi de crimine, quia frustra fuisset dicere ecclesiç nisi ecclesia authoritatem haberet. & si est data ecclesiæ potestas cognoscendi, & per consequẽs puniendi, id est excõmunicãdi. ergo ex institutione prima Christi est ecclesiæ authoritas cõmunicata iurisdictionis, & per consequens concilio generali ecclesiam vniuersalem repræsentanti, quia constituitur ex aliquo membro cuiuslibet ecclesiæ particularis. ¶ Circa hanc ꝓpositionem quç est multũ vniuersalis, ponuntur aliquæ particulares de actibus iurisdictionis ecclesiasticæ, vnde multi sunt actus

iurisdictionis ecclesiasticæ, seu effectus potestatis ecclesiasticæ quos exercere potest concilium generale, scilicet edere canones, dare indulgentias, excõmunicare. & sub excõmunicatione cõtinentur siue intelliguntur alię pœnæ quas ecclesia exercere potest ratione criminis, vt interdicere, degradare &c. & vltra potest dispensare. isti sunt quatuor effectus potestatis ecclesiasticę quos exercere potest cõcilium generale: & similiter omnes similes actus qui respiciunt iurisdictionem, excepta absolutione sacramentali: & qui sunt actus iurisdictionis exterioris, potest exercere. Et quantũ ad istos actus ponit aliquis doct. aliquas ꝓpõnes.

¶ Prima propositio. Concilium generale potest ex hac authoritate à Christo sibi immediate data edere canones punitiuos. Patet sic primo, concilium Basiliense edidit canones punitiuos contra sacerdotes publice fornicarios ꝙ per trimestre fructibus suorum beneficiorum priuantur: & si recidiuarent & non corrigerentur, perpetuo priuarentur beneficio. lxxxiiĳ. in capitulo presbyter. dicit textus de presbytero qui dedit literas quibus docetur de possessionibus ecclesiæ. Dicit conciliũ Garganse quòd ille tenebitur restituere damnũ q̃d incurrit ecclesia propter celationẽ illarũ literarum vel perditionem, & ꝙ priuaretur perceptione sacri corporis & sanguinis. ideo concilium generale ex illa authoritate potest edere canones punitiuos.

¶ Secunda propositio. Concilium gñale potest dare indulgentias. & hoc fuit practicatum in concilio Basilieñ. Nam græci excusabant se quòd propter paupertatem non poterant venire ad concilium, tunc concilium dedit indulgentias largientibus bona & pecunias pro expensis illorũ grę corum pro subleuatione paupertatis ipsorum. Ista secunda propositio sic suadetur. Indulgentiæ procedunt à claue ita quòd datio indulgentiarum est effectus clauis ecclesiæ. sed clauis regni cœlorum est data Petro nõ tanquam personę priuatæ, sed vt repræsentanti totam ecclesiam. xxiiĳ. quæstio. in capitulo quodcunque. fuerunt claues ecclesiæ. Petro datę non vt singulari personæ, dicit Hieronymus: sed vt repræsentanti ecclesiam. ergo concilium generale repræsentans immediate totam ecclesiam vniuersalem, & immediatius quàm Petr9, habet istam potestatẽ. Item concilium generale potest limitare largitionem indulgen-

tiarum in ipsis episcopis & prelatis. ergo potest largiri. nã si potest limitare, ergo eminentius habet illam potestatẽ. Patet antecedẽs in capitulo cũ ex eo. de pœnitentijs & remissionibus. Limitat concilium quòd in dedicatione non dantur vltra annum, & in anniuersarijs vltra quadraginta dies. ergo concilium habet potestatem limitandi indulgentias, & per consequens conferendi.

¶Tertia propositio. Potest concilium excõmunicare. patet in verbis Christi Matth. xvi. Si nõ audierit te, sit tibi tãquam ethnicus, id est excõmunicatus. Similiter in capitulo omnis vtriusq; sexus. quod editum est in concilio generali: vbi excommunicantur non communicantes semel in anno, & arcentur ab ingressu ecclesiæ. ergo conciliũ excõmunicat eos. ergo concilium potest excõmunicare.

¶Quarta propositio. Concilium generale potest dispẽsare. in capitulo presbyter. lxxxij. distinctione est editus canon q presbyter fornicator deponatur. & ab illo dispensatum fuit in concilio Gangrẽsi q permitteretur in ordinib9 susceptis ministrare post peractam decem annorũ pœnitẽtiam. ideo contra canones punitiuos potest concilium dispensare. Habetur ergo resolutorie q conciliũ in illis quatuor supra nominatis potest exercere potestatem ecclesiasticam iurisdictionis, & q habet potestatem edendi canones punitiuos, dandi indulgẽtias &c. Similiter talẽ potestatẽ habet qualẽ papa, vt notũ est: q potest edere canones, conferre indulgentias, excõmunicare, dispensare. Cum ergo in concilio & in papa sint istę duę potestates, vtrum respiciant se ex ęquo: hoc est an neutra habeat potestatem super aliam, ita q vna non sit super aliam. vel an vna habeat authoritatem super aliam, vtputa vtrum authoritas concilij sit super authoritatem papę. De hoc est controuersia inter docto. Pro cuius declaratione notandum est q multa sunt annexa authoritati alicuius superioris. ¶Primũ est q ab inferiori ad superiorem licet appellare, vt ab episcopo ad archiepiscopum, ab archiepiscopo ad primatem, à primate ad papam, similiter à baliuo ad curiã parlamẽti &c.

¶Secundũ est q ille habens authoritatem superiorem potest habentẽ authoritatem inferiorẽ iudicare, punire, deponere, suas leges infringere. Nã fungẽs authoritate superioris habet potestatẽ coercitiuã super illũ qui habet inferiorẽ,

¶Tertium, habēs authoritatem superioris siue superior potest edere leges & constitutiones: & tenebitur inferior secūdum illas iudicare: ita ꝙ si oppositum faciat, de facto suum iudicium erit nullum, ita ꝙ potest potestatē inferioris certis legibus arctare ad se conformandum illis.

¶Quartum, superior vel habens authoritatem superioris certis de causis aliquos potest eximere à potestate inferioris, vt papa multos exemit à potestate inferiorū siue episcoporum. ¶Istis suppositis est difficultas vtrum à papa ad cōcilium vel ecōtra possit appellari, vel à neutro ad alterū. Item vtrum concilium possit papam deponere & iudicare, vel econtra: vel neutrum alterum. ¶Item vtrum possit concilium aliquos à potestate papę eximere, vel ecōtra: vel neutrum alterum. ¶Item vtrum concilium possit edere canones quib9 teneatur papa parere, vel ediuerso, vel neutro modo. ¶Est apparētia in multis textibus ꝙ papa nō possit iudicari à concilio, vt allegatum est supra: Nemo iudicabit primam sedem: neque à Cæsare, neque à clero, neque à regibus &c. ergo concilium non potest iudicare papā: ideo non est supra ipsum, & per consequens non est inferior cōcilio. Similiter in capi. significasti. de electione. Omnia concilia sunt authoritate summi pōtificis celebrata. ergo authoritas conciliȷ̄ dependet ab authoritate papę. igitur. Itē statuta conciliȷ̄ generalis non possunt ligare papam: quia de ratione superioris est quòd possit inferiorem suis legibus arctare. ergo ex istis textibus videtur quòd nullo modo dici possit quòd concilium sit supra papam, & quòd authoritas papę sit sub concilio vel infra concilium collocata.

¶Quantum ad ista est conclusio quam tenent omnes doctores Parisienses & Galli, ꝙ potestas papę est subiecta potestati conciliȷ̄. Dico primo ꝙ quantum ad originem seu institutionem potestas papę non est supra concilium, neqꝫ ediuerso, quia vtraque immediate est à Christo instituta, ergo quātum ad hoc vna nō est super aliam, neqꝫ vna dependet ab altera. Sed dicunt communiter doctores omnes Parisieñ. ꝙ potestas papę est sub potestate conciliȷ̄ quantum ad hoc quòd concilium potest certis legibus papam arctare, ita ꝙ tenetur papa iudicare secundum leges & constitutiones à concilio latas. & quantū ad hoc est expressa determinatio conciliȷ̄ Basilieñ. & Cōstanti. ꝙ conciliū in spi-

ritusancto congregatū vniuersalem ecclesiam immediate repræsentans immediate habet à Christo potestatem: cui omnis christianus etiā in papali dignitate cōstitutus obedire tenetur. ergo concilium potest papam certis legibus arctare &c. & isto modo quantum ad collationes beneficiorum est arctata potestas papę in regno Francię, neque potest sibi ea reseruare amplius. ergo quantum ad ista est sibi data certa lex, & si faciat contra, sua sententia erit nulla.

¶Et apparentia est in ista opinione. Quandocunque sunt duæ potestates eiusdem generis, & vna est deuiabilis, & altera non: potestas quæ est in supposito deuiabili, debet dirigi secundum potestatem indeuiabilem. Sed quilibet papa est deuiabilis, & conciliū generale rite congregatum est indeuiabile, ergo potestas papę debet dirigi secundum dispositionem concilij generalis. Apparentia est in maiore maxima, sed minor est vera. nā papa potest deuiare, immo potest hæreticari. Est enim homo non confirmatus, & remanet æqualiter peccator sicut prius. Quòd autem concilium rite congregatum non possit errare, patet. semper dirigitur specialiter à spiritusancto quantum ad exercitium suæ potestatis. ideo non potest errare secundum id secundum quod dirigitur. igitur. Patet maior, Actuum. xv. Visum est spirituisancto & nobis. pponitur spiritussanctus quasi regens conciliū & gubernans. ergo signū est quòd spiritussanctus semper regit & gubernat concilium. ergo ratione indeuiabilitatis nituntur ostendere quòd cōcilium sit supra papam quantum ad istud quòd est de ratione superioris potestatis quòd certis legibus potest arctare inferiorem.

¶Quantum ad aliud quod est de ratione superioris potestatis quòd licet ab inferiori ad eum appellare qui superiorem habet auctoritatem: videtur satis manifestum quod licet à papa ad cōcilium appellare, postquàm papa est deuiabilis, & concilium non potest errare. ergo quantū ad hoc apparet papam esse inferiorem.

¶Quātum vero ad aliud videlicet quod potestas superior potest inferiorē iudicare: vtrum scilicet ipsum conciliū possit papā iudicare, aut deponere à papali dignitate, & aliū instituere? Dico quod quantū ad hoc conciliū est supra papam, & ipsum iudicare potest, & habet authoritatem immediate à Christo. & est maxima apparentia, cum papa sit defectibi-

lis, quòd possit ab ipso concilio pro erratis puniri.
¶Dicit domin9 de Gersono quòd quemadmodum papa potest dare libellum repudĳ sponse suæ, id est ecclesię, hoc est cedere papatui: eodem modo si papa sit inutilis sponsę, id est ecclesię, poterit sponsa eum repudiare: & ipsum à papatu auferre. ergo quantum ad istum effectum iurisdictionis quòd superior potestas potest inferiorem iudicare, videtur apparenter ꝙ concilium sit supra papam.
¶Difficultas quantum ad istum modum dicendi. An concilium possit excommunicare papam manentē in papatu, id est ipso existēte papa? Hoc postea tractabitur. ¶Quantum ad alium effectum superioris potestatis, an cōcilium possit aliquos eximere à potestate papę, sicut papa aliquos eximit à potestate episcoporum. Dico ꝙ concilium quantum ad aliquos effectus potest aliquos eximere à potestate papę. nam potest facere concilium quòd aliquos actus iurisdictionis non possit papa exercere in aliquā personā sicut prius potuisset ante illam prohibitionem: veruntamen non potest quantum ad omnes sic ꝙ non possit postea aliquos exercere, immo non potest prohiberi vniuersaliter ab omnibus actibus circa aliquam personam. ¶Dat Gerson primo exemplum de quodam cardinali respectu cuius inhibitum est papę ne posset pro peccatis pręteritis illum punire, & quòd remaneret perpetuus legatus: videlicet quòd papa non posset illum priuare perpetua legatione. sed sic est quòd papa illos actus iurisdictionis nō potuit exercere in illum post tale priuilegiū. ergo concilium potest aliquas personas eximere à potestate papę quantum ad certos actus iurisdictionis; sed de peccatis futuris non potest concilium facere, neque eos eximere à potestate coercitiua papę nisi concilium esset tunc congregatum, & hoc sibi reseruaret. ¶Adhuc restat difficultas de illo, an cōcilium possit aliquem omnino eximere à potestate papę, ita quòd papa non posset eum excommunicare nec pro peccatis præteritis nec pro futuris, vt dicunt aliqui de rege Fràcię quòd papa non potest eum excommunicare. sed credo quòd concilium non potest illū omnino eximere quin possit ab ipso papa vere excommunicari pro causa iusta & pro vera contumacia nisi concilium esset tunc cōgregatum quod reseruaret sibi talem punitionem.

¶ Resolutio ergo est quod potestas papę potest à concilio certis arctari legibus, & ab ipso ad concilium potest appellari, & potest iudicari à cōcilio: puta (& maxime) si esset hęreticus & obstinatus, & in perniciem ecclesię, potest deponi à concilio: & quod potest eximere certas personas ab eius potestate quantum ad aliquos casus. ideo quātum ad ista potestas papę est sub concilio, & concilium super ipsum papam propter multa. Primo ratione indeuiabilitatis. Secundo quia potestas concilij ad plura se extendit quàm potestas papę. Nam ad quęcunque effectum se extendit potestas papę, similiter & concilij, & cū ad hoc ipsum papam: ideo ratione extensionis potestas concilij est supra papam: quanuis potestas papę non sit à concilio, sed immediate à deo: sicut & potestas concilij non est à papa, sed etiam immediate à deo. nihilominus potestas papę est subdita potestati concilij, sicut potestates baliui & præpositi sunt immediate à rege, tamen potestas baliui est sub potestate præpositi. ¶ Propter difficultatē supra tactā orta est questio, sub qua forma deberet poni cōclusio in concilijs generalibus. Nam reperitur in statutis hoc modo, Nos sacro approbāte cōcilio statuim9. Aliqñ reperitur, Sācta synod9 statuit. Aliqñ reperit, Sacri cōcilij authoritas. i ca. nimis. extra de iure iurādo, vbi est cōclusio sub ista forma, Sacri authoritate cōcilij inhibemus &c. fuit ergo cōtrouersia sub qua forma deberet poni cōcilij conclusio, an noīe concilij, an nomine papę. Dicit de aliaco quod melior modus est dicere sic, Sancta synodus statuit &c. vel sic, Authoritate sacri concilij statuimus. Isti duo sunt meliores modi ponendi conclusiones in concilijs, & non nomine papę.

¶ Capitulum decimumseptimum, An concilium possit errare.

CONTRA hunc modum dicendi sunt aliqui in oppositū. & pro ampliori declaratione resumēda sunt aliqua prius dicta. Nam dictum est primo quod conciliū est supra papam ratione indeuiabilitatis. Secūdo quia potest ipsum papam iudicare, & non econtra, & eum deponere pro rationabili causa. Tertio quia cōcilium potest potestatem papę certis arctare legibus.

¶Circa primum Panormitanus in capi. significasti.de electione & electi potestate,ponit oppositum,& dicit, & plerique iuristę cum eo, ꝙ falsum est ꝙ conciliū nō possit errare. Vnde verū est ꝙ ecclesia vniuersalis non potest errare: sed concilium non est illa: & extra ecclesiam non est salus. Quilibet Christianus est de ecclesiā,& nō de cōcilio.semꝑ manet ecclesia,& non conciliū.Quanuis ergo ecclesia vniuersalis errare non potest, nihilominus cōcilium errare potest in moribus & fide:dicit Panor.Ratio huius est,Concilium Meldense errauit:ergo concilium potest errare. Patet antecedens. Nam.xxxvi.q.ij.duo sunt capitula, vnum concilij Meldensis,aliud Hieronymi cui stant docto. Capitulū concilij est tale:Placuit quòd raptor non potest habere raptam in vxorem,etiam si eam dotauerit,& parentes consenserint.sed Hieronymus in capitulo tria. dicit: Tria dico leguntur in sacris literis matrimonia legitima. Secundū est si raptor dotet raptam,& prętium eius pudicitiæ soluat,ei matrimonialiter coniungatur ex consensu parentum. Primum est si iuuenis virginem desponsauerit. Tertium est si rapto auferatur &c. Arguitur sic. Illud matrimoniū secundum est legitimum teste Hieronymo,immo approbatur. ergo concilium Meldense dicens oppositum errauit. & cōmuniter tenetur Hieronym9: immo videtur dicere Gratianus quòd authoritas Hieronymi fulcita authoritate sacrę scripturę est præferēda authoritati concilij.hoc est pręcipuum argumentum Panor.ad probandum quòd concilium potest errare. ¶Sed respondetur ad hoc negando ꝙ conciliū errauerit.& ad probationē dico ꝙ conciliū decernit quòd raptor non potest eam habere nisi prius subiaceat publicæ pœnitentiæ.& ita soluit Martinus in de temperantia in materia de raptu. Bene verum est ꝙ si sit solus consensus cum dote, raptor nō potest raptam habere: sed si cū hoc subiaceat publicę pœnitentię,consentientibus parentibus potest illam habere.& illud est secūdum legitimū matrimonium quod dicit Hiero.in ca.tria.& sic non probat Panor.intentum. Item Hiero.fuit ante concilium : & concilium potest illegitimare personas quæ prius erant legitimę. & potest esse quòd tempore Hiero.illæ personæ erant legitimę ad contrahendum: sed postea sunt illegitimatę à concilio. Et sic resolutorie tenendum est & est probabilius

quòd concilium rite cōgregatum non potest errare in fide & bonis moribus. Vtrum in aliquibus alijs possit errare? Communiter dicunt doctores quòd sic in his quæ sunt facti & non iuris. Exemplum, si sortes vere contrahat cum berta non in facie ecclesię, postea attentet contrahere cū tiberga in facie ecclesiæ: si materia deferatur ad concilium, iudicabit ipsum debere manere cum secunda, & de facto errabit in illo facto iudicando sortem esse virum tibergę. sed illud est vnum factum, & nō vnum ius. ergo in his quę consistunt in facto & non in iure, errare potest concilium. Vtrū possit errare in canonizando sanctos, est difficultas, quia quòd iste sit sanctus vel non, est vnum factum. Vtrū possit errare in quolibet facto? Dicit Ockā quòd multiplicia sunt facta. quędam quę ex sacris literis elici possunt. exemplum, quòd Christus circuierit per totam iudęā, est vnū factum quod trahitur ex sacris literis. Similiter quòd Moyses deduxit filios israel per desertū. Aliud est factum quod ex sacris literis non trahitur, vt quòd sortes sit vir bertæ. ¶ Istis suppositis sit ista propositio. Non potest concilium errare in facto quod potest trahi ex sacris literis, quia consequēter erraret in his quę sunt fidei. Sed in facto quod nō potest trahi ex sacris literis, concilium errare potest: sed in fide & bonis moribus non potest errare, quia in his specialiter dirigitur à spiritusancto. Actuū. xv. dicitur, Visum est spirituisancto & nobis. Ponitur primo spiritussanctus tanquam director concilij generalis. sed spiritussanctus nō potest errare, vel aliquē facere errare, neque decipere. ¶ Cōtra. ergo spiritussanctus non potest etiam dirigere vel aliquē facere errare errore facti plus quàm errore iuris, ideo spiritussanctus non potest esse director erroris facti sicut nec iuris. Dico quòd concilium generale dirigitur specialiter à spiritu sancto in omnibus necessarijs. Dico etiam quòd in sententiādo quòd sortes est vir tibergę in casu prędicto, concilium dirigitur à spiritusancto, immo bene sententiat: quia secūdum allegata & probata: & tenetur sic sentētiare: sed non oportet quòd spiritussanctus sit specialiter director omnium aliorum quę sunt in concilio, puta iudiciorū intellectus speculatiuorum. Nam hoc est vnum iudicium speculatiuum, hic est vir hui9 mulieris. sed semper spiritussanctus est specialis director quarumcunque sententiarum

& iudiciorum latorum per cõcilium. ¶Quantum ad primum argumentum Panormitani dicentis quòd falsum est quòd concilium non potest errare: Dico quòd ista propositio quam assumit, est falsa, scilicet sola ecclesia vniuersalis errare non potest. & cum arguit sic Panor. sola vniuersalis ecclesia est pro qua Christus orauit ne deficeret fides sua. Dicit enim Petro repręsentanti totã ecclesiã &c. ergo nõ potest trahi ex sacris literis quòd concilium errare non potest, sed solum quòd vniuersalis ecclesia. Nego, immo dico etiã quòd rogauit pro concilio. Vnde dicit quidam doct. quãuis Petrus repręsentet vniuersalem ecclesiam, per cap. quidam. xxiiij. q. i. Datę sunt claues Petro vt repręsentanti ecclesiam vniuersalem. similiter cõcilium generale repręsentat vniuersalem ecclęsiam immediate, quia constituitur ex cuiuslibet ecclesię particularis aliquo membro, & datę sunt claues Petro repręsentanti vniuersalem ecclesiam de remote. ergo dicit doc. quòd quanuis Petrus sit deuiabilis, nihilominus concilium generale immediate vniuersalem ecclesiam repręsentans errare non potest. Et ecce quantum ad primum. ¶Secundum erat, quòd concilium generale est supra papam, quia ipsum iudicare potest ratione indeuiabilitatis, & ab ipso ad concilium potest appellari. ¶Cõtra nona. q. iij. cap. nemo. Nemo iudicabit primam sedem. Itẽ xl. distin. cap. si papa. dicitur quòd papa nisi in materiã hęresis non potest iudicari &c. ¶Quantum ad capi. nemo. Ockam optime soluit, nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderãtem: hoc est, quãdiu iuste agit, non debet iudicari. Alij textus sunt constitutiones papę, & constitutiones aliorum pontificum qui pro se loquebantur: & nemini credẽdũ est in sua causa. Alię sũt meliores apparẽtiæ. Christ9 erat sup totũ cõciliũ, & nõ subiectus concilio: sed cõstituit Petrũ & ei9 successores suos vicarios. ergo Petr9 & ei9 successores sũt sup cõciliũ. Secũdo nõ est difficultas quin xps instituerit politiã christianã in optimo genere politię: alias nõ fuisset bon9 institutor. sed optimũ gen9 politiæ est politia regalis, puta qñ vnus sol9 principatur. si ergo cõciliũ principat sup papã, politia christiana esset aristocratica, et nõ regalis. ergo oportet de necessitate fateri q cõciliũ sit papę subiectũ, & nõ ediuerso. ¶Quantũ ad primũ, nõ est difficultas quin Christus fuerit sup cõcilium. Cõcedo

etiam quòd secundum humanitatem fecit papam suũ vicarium: tamen consequentia nõ valet: ergo papa est super concilium. Nam non est difficultas quin Christus fuerit super infideles: & tamen papa non habet potestatem super illos. ergo consequentia non valet: Christus fuit super concilium generale, & fecit papam suum vicarium, ergo papa est super concilium generale. sicut non valet: Christus fuit super infideles, & fecit papam suum vicarium, ergo papa est super infideles.

¶ Ad secundum. optimum genus politię est regale, ergo politia christiana est regalis. Concedo, quia dicit, Vos estis genus electum, regale sacerdotium. sed illa dicitur regalis quando vnus solus dominatur, & non plures. Verum est regulariter. nam in ciuilibus nõ dicitur politia regalis ex eo quòd nulla congregatio sit supra regem. nam congregatio nobilium politię ciuilis immediate esset supra regẽ, & pro inidoneitate possunt deponi reges, vt patet de Zacharia. Non vocatur ergo regalis eo quòd nulla congregatio sit super illum qui gubernat: sed in communitatibus est congregatio semper regẽs, & semper manet in esse congregationis: sed in politia regali non sic est: quia non est semper congregatio nobiliũ cõgregata quæ sit semper super regẽ. Sic est de ecclesia vniuersali, quia semp est vn9 papa regulariter: sed tale concilium generale quod est congregatum ex omnibus aliis prælatis vel eorũ vicariis, non semper est qui semper gubernet totam christianitatem. Hinc est quòd politia christiana est regalis, & non aristocratica vel democratica. Cõcilium politicum est supra regem, & ipsum iudicare & deponere potest pro inidoneitate & certa culpa. Similiter non est aliqua congregatio quæ regulariter maneat quæ sit supra papã: sed nihilominus tota congregatio prę latorũ esset super papã: & nihilomin9 politia christiana est regalis. & est argumentum præcipuum de turre cremata, quod politia Christiana est regalis, & per consequẽs papa est super concilium. & quòd Eugenius papa poterat dissipare cõcilium. sed satis visum quomodo soluitur argumentum. ¶ Ad alias apparentias. Potestas papę est immediate à Christo instituta, & non à concilio, neque potest institui à concilio: sed à solo deo est instituibilis. Tunc arguitur sic. quãdocũq; est aliquis institut9 in aliqua potestate su-

per aliquam cõmunitatem quæ potestas nõ est ab ipsa cõmunitate super quã constituitur instituta, sed solum ab aliquo qui est superior ad illam totã cõmunitatẽ: ille non potest auferri nec deponi ab illa tota cõmunitate. secus est de potestate regali et ciuili quæ est instituta ab ipso populo, et per populũ alicui cõmunicata. sed potestas papalis non est cõmunicabilis nec instituibilis ab aliquo de cõmunitate humana nec dissolubilis. Nam illã papalẽ authoritatem concilium nõ potest instituere nec dissoluere, immo à solo deo papalis illa dignitas institui potest. ¶ Dico primo ꝙ ecclesia non potest auferre potestatem papalem: quia non potest illam instituere. & vnumquodꝗ dissoluitur per easdẽ causas ex quibus cõponitur, vt habet regula iuris. Sed difficultas est an possit illa dignitas auferri ab isto: qa antequã habeat illam potestatem papalem, aliquid cõmunitatis requiritur, puta quòd ab ipsis cardinalibus eligatur. et quo facto est electus, consequitur illam dignitatem papalem non ab illa cõmunitate eligentium, sed ab ipso deo. Nam datur analogia: baptismus est vnũ requisitum ad gratiam: et gratia solũ à deo est, & nõ à baptismo. ergo videtur quòd cõmunitas non potest auferre potestatem papalem ab isto. Quantum ad hoc, argumentum haberet magnam apparentiam nisi esset ab illo qui instituit potestas collata auferendi: sed est collata à deo potestas ecclesiæ auferendi si peccauerit super quancunque. & illa potestas est collata in ędificationem ecclesiæ, & non in destructionem: immo à superiore communitatis collata est in ędificationem. Hinc est quòd apud communitatem relicta est potestas si in detrimentum ecclesiæ agat, ipsum auferendi. & per consequens concilium immediate à Christo habet authoritatem iurisdictiõis exterioris super quemlibet Christianum. & argumentum de facto haberet bonam apparentiam nisi deus illam potestatem deponendi concilio reliquisset. Et hæc de prima quæstione sufficiant.

¶ SECVNDA QVAESTIO.

¶ De suprema potestate temporali. Capitulum primum.

IN PRIMA QVAESTIONE VIsum est an suprema potestas laicalis & suprema spiritualis in eandem p̃sonam cadere possint, & quid sit potestas spũalis, et ĩ quo est subiectiue, & qui sunt act9 illius potestatis. quia omnis potestas dicitur potestas in ordine ad actũ: ꝑpcerea visum est qui sunt actus illius potestatis supremae in spiritualibus: & tandem visum est an papa sit subiectus concilio generali. ¶ Iã quaeritur in hac scd̃a quaestione vtrũ potestas suprema laica seu temporalis proprietatẽ sibi ꝓprie propriam habeat immediate à deo. Vnde visum est quid sit potestas in temporalibus. Et potestas in proposito capitur pro potestate iurisdictiõis: quod nihil aliud est quã facultas propinqua dicendi ius, id est sententiandi quid iustum & quid iniustum. ideo potestas in temporalibus est potestas dicendi ius in temporalibus: & suprema potestas in temporalibus est suprema potestas dicendi ius in temporalibus: & ab illa ad alteram non est appellatio, neq; ab alterã iudicari potest. ¶ In primo capitulo circa quaestionẽ motam sunt duę opiniones. Vna dicentium supremam potestatem in temporalibus proprietatem proprie propriam habere non immediate à deo, sed à papa. & fuit recitata in secundo capitulo primae quaestiõis ꝙ papa habet supremam potestatem iurisdictionis in temporalib9, sed hoc repudiatum fuit multis argumentis. ¶ Alia opinio ponit aliquas distinctiones. Prima, proprietas alicuius dicitur alicui proprie propria dupliciter. & quaelibet potestas tam laica quàm spiritualis habet suas proprietates ꝓprie proprias. Nam proprietas spiritualis proprie propria est posse excommunicare, absoluere, indulgentias conferre, & alias potestates de quibus actum est prius. Sunt enim proprietates proprię illi potestati spũali. Sed potestas proprie ꝓpria potestati laicali est discernere de possessionibus, cuius sint iudicare, cõdemnare hominem ad mortem ciuilẽ, seu absoluere à morte ciuili, posse à populis subditis tributa exigere pro necessitate reipublicę. Vnde tripliciter intelligi potest quòd aliqua proprietas dicatur alicui proprie propria. Vno modo quòd sit illi proprijssime propria, ita quòd illi

soli conueniat sic quòd nulli alteri. Alio modo dicitur alicui proprie propria sic quòd licet non sit ei proprijssima, nihilominus inter omnes proprietates magis illi conuenit, & sic respectu istius diciur proprie propria, quòd quanuis alicui conueniat, tamen isti magis proprie quàm cuicunque alteri. ¶ Secunda distinctio, aliquid esse immediate à deo dupliciter intelligitur. Primo modo quòd illud sit à deo sine quocunque signo creato, & sine quacunque dispositione creata prçuia, ita quòd nullum signum creatum præcedit vt hoc fiat à deo. & isto modo Moyses habuit ducatum populi Israel immediate à deo: quia sine quacunque dispositiõe præuia deus per semetipsum contulit ducatum Moysi. Secundo modo quòd ad illud solum deus cõcurrit: tamen aliqua dispositione præuia: vt cum Sortes baptizatur, gratia quç infunditur Sorti, est immediate à deo: sed nõ est à deo nisi præsupposito signo, & dispositione præuia. Similiter cum aliquis eligitur in papam, illa potestas pontificalis est immediate à deo, quia non est instituibilis à creatura. Veruntamen deus isti illam non confert nisi aliqua electione præuia. Similiter anima rationalis est immediate à deo: sed non creatur nisi aliquo disposito ad illam suscipiendam. ¶ Istis distinctionibus positis est quæstio vtrum talis potestas sit à deo, videlicet quòd non sit à deo nisi præsupposito ministerio alicuius creaturç præuio. Vel quæstio potest intelligi, vtrum à solo deo, videlicet quòd concursus creaturç nihil faciat, veruntamen instituit ministerium creatum antequam illã conferat. Pro cuius declaratione primo est inquirendum in quo fundatur illa potestas laica, vtrum in gratia gratum faciente, vel in altero dono supnaturali gratuito, vel in fide vel characte re. ¶ De ista quæstione fuerunt controuersiæ inter doctores. Armachanus in tractatu de paupertate Christi tenet quòd omne dominium seu originale seu ciuile seu principiatiuum quod dicitur iurisdictionis, fundatur in gratia gratum faciente, ita quòd quàm cito peccator perdit gratiam, tam cito perdit dominium. ¶ Hanc propositionem nititur aliquibus rationibus probare. Prima. Genesis primo dicitur, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, vt dominetur omnibus bestijs terrç. ergo dominiũ ipsius Adç fundabatur in charitate, ergo &

quodlibet aliud dominium. Quòd autem fundetur dñium Adę in charitate, patet per hoc qđ dictum est: Faciam⁹ ad imaginem, supple per collationem gratuitorum. Antequã ergo dominetur, signũ est quòd illa dispositio requiritur ad dominium. Item Abel habebat dominiũ in aliquibus reb⁹ Genesis.iiij. Obtulit domino de gregibus suis: sed Caim de fructib⁹ terrę. ergo ꝑ hoc qđ dicit suis gregib⁹, signũ est ꝙ Abel habebat dñium, et ipse Caim nõ: quia erat peccator.

¶Tertium argumentum, Usus rerum necessarius ad vitã conseruandã, fundatur in charitate. ergo à fortiori dominiũ fundatur in charitate. Patet antecedẽs. primi Regũ ca.xxi. cum Dauid pateretur famem, petijt panes ꝓpositionis. cui respondit Abimelech: Mũdi sunt pueri? Signũ ergo erat ꝙ nisi essent mundi, non potuissent vesci illis panibus. ergo cum minus sit vti, quàm habere dominiũ: si talis vsus fundetur in charitate, ergo & dominium.

¶Quarto, iuste viuere est homagiũ deo debitũ ꝓpter dominium nobis impẽsum. ergo si non iuste viuit homo, perdit dominium rerum, quẽadmodum vassal⁹ propter ingratitudinem & scelus contra dominum perdit feudum.

¶Quinto et vltimo, pctõr non est dignus pane quo vescitur. ergo quilibet peccator est dignus morte. ergo est indignus vita. imo à fortiori est indign⁹ his quę necessario requirũtur ad sustẽtationẽ vitę. s. comestibilib⁹ & potu. Propter has rationes tenet Armachanus ꝙ omne dominium tam ciuile quàm originale fundatur in gratia gratum faciente.

¶Quantum ad hoc de aliaco ponit multas propositiões. Prima consequẽter ad Ockam dicit tria. Dñium ciuile vel temporale siue potestas laica nõ fundatur in gratia prædestinationis. Secundo, non fundatur in gratia gratũ faciente. Tertio, nec in dono supnaturali creaturæ infuso. Patet primum euidenter: quia tunc non posset esse certitudo in mũdo de dominio alicuius. Patet sequela: nõ potest esse certitudo ꝙ iste sit prædestinatus: Nemo enĩ scit an odio vel amore dign⁹ sit. igitur. Si dicas, hoc aufert certitudinem dominiorum pure ciuilium: & ponit quẽlibet possessorem alicuius rei in statu peccati mortalis. Patet: quia quilibet habet dubitare de qualibet re an sit sua. Vltra dicit, & bene, quòd tale dominiũ non fundatur in gratia gratum faciente, hoc est non requiritur gratia gratũ faciens ad hoc quòd aliquis

sit dominus alicuius rei. Præcipua ratio habetur in Exodo, Dominus fecit domos luteas obstetricibus Aegyptiacis, quia ad mandatum Pharaonis non interficiebant pueros Iudęorum. ergo illę domus erant earum: sed illę obstetrices non erant in charitate, immo erant idololatrę. Ideo dicit Gregorius ꝙ illud obsequium remuneraūit domin⁹ bono tẽporali quod aliâs remunerasset bono ęterno. idcirco non solum falsum est, immo hæresim sapiẽs, dicere ꝙ dominiũ ciuile fundetur in gratia gratum faciente. Infert de Aliaco contra Armachanum quòd si rex peccaret mortaliter, deuolueretur regnum ad filium. Similiter si rex habeat duos filios, & iunior pri⁹ baptizetur, quòd regnum deuolueretur ei. Patet, merebatur illud habere, & nõ perdidit ꝓpter peccatum, vt suppono. igitur. & multa alia infert absurda. Dico vltra quòd nec fundatur in fide nec in charactere nec in aliquo dono supernaturali. Nam apud gentiles fuit verum dominium ciuile antequã Christus veniret: sed in ipsis nõ fuit character nec gratia gratum faciens, quanuis haberent gratias gratis datas. igitur. ¶ Vnde supra cum assignabantur differentię inter dominiũ spirituale & ciuile, dictũ est in vna illarum ꝙ spirituale fũdabatur in dono supernaturali, & nõ ciuile dominium. quæritur ergo in quo fundatur? Dicit Alia. ꝙ in duobus cõmuniter, scilicet in aliquo titulo creato. secundo in approbatione diuina. nam anteꝗ aliquis sit alicuius rei verus dominus, oportet de necessitate Deum approbare, id est Deum velle quòd illo dominio siue illa potestate potiatur. Ratio est, quia Deus supremus est dominus omniũ, quia domini est terra. cæteri vero domini sunt solum sub ipso. ergo antequam aliquis sit dominus, oportet de necessitate approbatio domini superioris. sicut est impossibile causam secũdam agere sine prima, ita est impossibile dominũ inferiorem habere iustum dominium vel potestatem nisi ex approbatione diuina. Hoc dicit Apostolus: Non est potestas nisi a Deo. ergo nullus habet potestatem iurisdictionis nisi ex approbatione diuina. sed Deus cõmuniter approbando habet vel vtitur aliquibus titulis creatis mediantib⁹ quibus approbat, scilicet vel titulo successiõis, vel hęreditate, vel vẽditione, vel donatione, vel aliqua permutatiõe. ¶ Tota ergo resolutio de Alia. est quòd dominium ciuile non fundatur in gratia prædesti-

nationis, nec in gratia gratū faciente, nec in fide aut charactere siue aliquo dono supernaturali: sed in sola approbatione diuina fundatur quæcunque potestas iurisdictionis ciuilis & laicę, ita quòd causa efficiens quare iste est dominus huius rei vel habet iurisdictionē, est quia Deus vult & approbat illum esse dominum illius.

¶ Restat modo soluere argumēta Armachani. Quantum ad primum argumentum de Adam quòd præpositus est dominus cæteris per dona spiritualia. Dico quòd nō est inconueniens quòd aliquando Deus sumpserit pro titulo dona gratuita, forsitan sicut fecit in Adam & Abel: sed hoc non requiritur vltra, immo esset erroneum hoc dicere. Quantum ad aliud de Dauid quòd non poterat iuste vti panibus propositionis sine charitate: ergo nec habere iustum dominium sine charitate. Negatur consequētia. nam quòd non potuisset illis panib9 iuste vti sine charitate, hoc nō est quòd ad dominium requiratur charitas: sed hoc erat quia panes sancti erant: sicut ad hoc ꝙ aliqūis vtatur eucharistia, hoc non est ꝙ ad dominium illius requiratur charitas: sed hoc est ratione dispositionis requisitę ad talem cibum vescendum. Quantum ad aliud, peccator quilibet est dignus morte, & indignus vita. vtrūq; cōcedo. nam De9 posset iuste abstrahere ea quæ requiruntur ad vitæ peccatoris sustentationem, & eum iuste dare morti ratione peccati, & auferre quæcunq; necessaria vitę, & tamen nō aufert, sicut vassalus rebellans est indignus feudo quod habet. ergo dominus aufert. Non valet consequentia: immo potest sibi relinquere tale feudum. Similiter consequentia non valet: offendēs Deum est indignus pane quo vescitur, ergo Deus aufert & priuat talem offendentem tali pane. sed bene sequitur: ergo iuste posset priuare si vellet. & sic patet quomodo ista argumenta Armachani nihil concludunt contra cōclusionem principalem: videlicet quòd dominium nō fundatur in charitate, sed in approbatione diuina &c.

¶ An habens supremam potestatem in tēporalibus, habeat proprietatem in aliquib9 rebus particularibus. Cap. ii.

ONSEQVENTER doct. in secundo capitulo ponit duos modos dicendi circa quæstionem, videlicet vtrum habens supremam potestatem laicam, ex ratione illius potestatis supremę habeat aliquam proprietatem sibi proprie propriam. supponitur quod dictum est prius in primo capitulo quid est habere potestatem proprie propriam, & quid est habere immediate à deo. Item dictum est prius quod quanuis rex vel aliquis dominus temporalis habeat iurisdictionem super bona mea & corpus meũ, nihilominus bona mea & corpus meum non sunt eius. nam non sum seruus eius: ideo non habet dominium proprietatis in illis.

¶ Istis suppositis difficultas est vtrum ipsi supremę potestati laicę quia talis, sint aliqua bona quorum proprietas ad eũ spectet qui fungitur tali potestate. Dicit doct. in principio quod habens supremam potestatem laicam, habet proprietatẽ in aliquibus rebus: puta quas habebat antequã fungeretur tali dignitate & potestate suprema, & quas obtinet nomine priuato, & nõ nomine regio vel imperatorio, in talibus habet proprietatem proprie propriam. sed difficultas est vtrum sint aliqua bona ita connexa illi supremę potestati laicę seu temporali quod quantum ad proprietatem proprie propriam semper sint illius qui fungitur tali potestate, & quod habeat proprietatẽ in illis rebus. & talis est difficultas de curatis & prælatis ecclesiæ. nam curę pastorali & episcopatui aliquando sunt annexa aliqua bona. Quæritur inter doc. vtrum talia bona quo ad proprietatem sint illius qui habet curam talem pastoralem, ita quòd realiter sint eius. Similiter imperiali dignitati annexa sunt aliqua: vtrum talia quo ad proprietatem proprie propriam sint illius qui de facto fungitur dignitate imperiali? Prima opinio dicit quod non sunt eius, & argumentum huius opinionis est: Quandocunque aliqua quo ad proprietatem sunt alicuius, potest qualitercunque vult & pro libito de illis disponere: & si donat, de facto tenet talis donatio. si prodige exponat: licèt peccet, non tenetur ad restitutionem illorum. sed si Imperator disponat sic prodige de rebus annexis imperio, non solũ non peccat, sed et tenetur de bonis proprijs restituere imperio. ergo talia non sunt eius quãtum ad dominium & proprietatem proprie propriam, talia inquam

annexa dignitati imperiali. Similiter dicunt hoc argumento quòd epiſcopus prodige exponens bona epiſcopatus tenetẽ ad reſtitutionẽ, quia nõ ſunt eius, ſed totius cleri, & eſt vt dicunt ſolum adminiſtrator. Item qui habet ſupremam poteſtatem laicam regalem, regit ad vtilitatem publicam & communem, & ille non regit qui regit pro ſuo priuato bono. ergo annexa tali regimini ſunt communitatis, & nõ dominantis. ideo rex non eſt niſi adminiſtrator. & eſt apparentia pro iſta opinione. Alia eſt opinio quòd habet ꝓprietatem, ita ꝙ illa ſunt eius propria: ita quòd habens imperium, habet proprietatem proprie propriam in aliquibus rebus. & motiuum illius eſt, ille qui habet dignitatem imperialem, debet maxime pollere virtutibus politicis, inter quas magnificentia & liberalitas ſunt maximę, ſed non poteſt illis virtutibus pollere, niſi habeat abundantiam rerum: & niſi ſit proprietariꝰ, non poteſt donare: ergo in talibus habet proprietatem. quando eſt in tali dignitate conſtitutus, aliqui efficiũtur inimici eius, quibus non poteſt facile reſiſtere ſine acquiſitione amicorum, & manutenẽtia & largitione bonorum. ſed ſic eſt quòd non poteſt illa largiri niſi habeat proprietatem in illis. igitur. vtrum ergo Rex vel Imperator habeat proprietatem in illis bonis quæ ſunt à communitate deputata dignitati regiæ vel imperiali, vel vtrum ſit adminiſtrator? nam leuantur tributa & pedagia ſallagia &c. ſimiliter ſunt aliquæ poſſeſſiones & vrbes & caſtra data regi non pro perſona ſua, ſed pro vtilitate regni. Quòd non ſint eius, eſt apparentia, quia Rex non poteſt alienare regnum, neq; præcipuas vrbes regni in alterum transferre.

❡ An Imperator habeat ſuam poteſtatem immediate a deo, vel a papa. Cap.iii.

QVANTVM ad tertium capitulum ſuppoſito quòd rex vel imperator habeat proprietatẽ proprie ꝓpriã, eſt difficultas à quo habet imediate, vel à deo, vel à papa. Prima opinio eſt ꝙ imediate habet à deo, queãdmodũ qñ eligitur ſortes in papã, eo facto quo eſt electꝰ & electioni ꝓbet cõſenſũ, Deꝰ ſibi cõfert imediate authoritatẽ papalẽ ſiue ſpiritualem, & illã nõ habet ab electoribꝰ, quia illã nõ habet:

ita eo facto quo aliqs est electus impator & prębuit cõsensum, habet potestatem temporalem supremã à deo immediate. Istius opinionis est glosa. xcvi. distin. ca. si imperator. Ratio istorum est, quandocunque aliquis eligitur ad potestatem aliquam, et non habet illam ab electoribus, nec à coronante, nec à confirmante: illam habet immediate à deo. sed imperator nõ habet potestatem imperialem ab electoribus quamuis requiratur electio, nec à cõfirmante, ergo habet immediate à deo. Præterea dicunt doct. ꝙ papa habet immediate à deo potestatem, non à confirmante: quia non indiget. & si sit aliquis confirmans, est solum propter pompam, & nõ necessitatem. (sed episcopus requirit de necessitate confirmationem, ideo non habet episcopus immediate potestatem nisi à confirmante, et non habet antequã confirmetur & consecretur) eodem modo dicunt de imperatore quàm cito est electus, antequam confirmetur habet potestatem supremã laicam iurisdictionis: & de facto potest vti illa, & exercere, & exercitium tenet. præterea dicũt ꝙ nec habet à cõfirmatore, nec ab electore, sed immediate ab ipso deo. ¶ Secunda opinio quòd imperator non habet immediate illam à deo, sed immediate à papa, & mediãte papa ab ipso deo. Ista opinio adducit multas rationes. Prima est apparentior. quando est aliquis in aliqua potestate constitutus, & alteri ratione talis potestatis præstat iuramentũ fidelitatis, videtur habere illam ab illo cui prȩstat iuramentum fidelitatis. sed sic est ꝙ imperator præstat iuramẽtum fidelitatis papę: ergo habet illam à papa (in Gallia episcopi præstant iuramentum regi quantum ad temporalia, & papę quantum ad spiritualia). Vnde imperator in coronatione vltima prȩstat iuramentum fidelitatis papę, ergo habet illam potestatem laicam à papa, & nõ immediate à deo. videantur aliæ rationes in doctore. ¶ Visum est vtrum imperator habeat proprietatem proprie propriam in rebus appropriatis dignitati imperiali, quia non est difficultas quin habeat in aliquibus rebus quas habebat antequam esset imperator, & in rebus postea acquisitis propria industria. sed difficultas erat de rebꝰ dignitati imperiali annexis. & sicut dictum est, est eadem difficultas sicut de clericis an habeãt proprietatem rerum annexarum beneficio. et hanc difficultatem querit doct. in secundo tract. secũdę partis dia. lib. ij.

vtrum imperator sit dominus omnium rerum? & apparet quòd sic. Nam imperator est dominus totius mundi, ergo & omnium rerum temporalium. Item imperator est dominus aliorum hominum à se, ergo à fortiori est dominus omnium rerum quę possidentur ab illis hominibus.
¶ Alia apparentia. rex quilibet est dominus omnium quæ sunt in regno suo, ergo imperator mũdi omnium quæ sunt in mundo. Patet antecedens. i. Reg. viij. dicit Samuel ad populũ petentem regẽ: Hoc erit ius regis, filios vestros tollet in curribus, & faciet sibi cẽturiones. hoc erit ius regis. si erit ius regis, ergo poterat hoc iuste facere. p̃terea filias vestras tollet, & faciet vnguentarias, vineas & agros tollet, & dabit seruis suis. Ex illis verbis patet quòd rex habet proprietatem & dominium & personarum & bonorum, quia potest & filios tollere & filias ad seruitium suum, & ad vtilitatem propriã. similiter tollet vineas & agros. ergo vnusquisque rex iure & iuste habet dominium singularum rerum quæ sunt in regno suo. Pro ista quęstione supponendũ dicta supra, ꝙ dominus potest importare dominium proprietatis, vel dominiũ iurisdictiõis, ita quòd sit sensus: vtrũ imperator habeat dominium iuris, hoc est potestatẽ dicendi ius super singula quæ sunt in regno. vel vtrũ habeat proprietatem illarum rerum, ita quòd sit verum dicere, quęlibet res regni est imperatoris vel regis. Secundo supponendum, quãuis ille qui non habet dominium proprietatis, habet tamẽ dominium iurisdictionis, in aliquo casu habet potestatem transferendi inuito domino particulari rem suam in proprietatem alteri⁹: vt sortes qui de facto est verus rex, nihilominus non habet potestatem proprietatis, id est proprietatem in rebus platonis, sed solum potestatem iurisdictionis. Dico quòd sortes rex habet aliquando in casu potestatem transferendi res platonis in Ciceronem, & hoc spectat ad dominium iurisdictionis. Nam Plato potest peccare, ratione cuius peccati res suę erunt fisco applicandę: quo facto ad sortem regem spectabit nõ ratione dominij proprietatis, sed ratione dominij iurisdictionis res platonis in dominium alterius transferre. Isto modo imperatores et reges ꝑ leges vsucap. & pręscrip. quanuis in illis rebus nõ habuissent proprietatem, nihilominus transtulerunt illas authoritate iurisdictionis in præscribentes & vsucapientes.

Notandum vltra quòd dominium iurisdictionis nõ solum se extendit ad res possessas, sed etiam ad personas. Paulus ad Roma.xiij. Non sine causa gladiũ portat, in vindictam malefactorum. Item notandum quòd rerum existentium in regno, quædam sunt immobiles, aliç verò mobiles. Immobiles quæ non possunt transferri, vt ager, domus. mobiles quæ transferri possunt, vt aurum, argentum, lectus, vasa, &c. & istarum vtrçque quædam appropriantur imperatori, sic quòd nulli alteri. Aliç vero appropriãtur quibusdam alteris. exemplũ primi, vt fructus pedagiorũ, talliarũ, salinarum &c. Similiter castra & quædam vrbes sunt appropriatç imperatori vel regi, sic quòd nulli alteri. Istis suppositis vtrum imperator sit dominus omnium rerũ, sit prima propositio. Imperator non est dominus quantum ad proprietatem omnium rerum quæ sunt in mundo: immo non est dominus omnium rerum quæ sunt in imperio suo. & capio imperatorem ac si esset dominus totius mundi. Patet, quilibet qui est dominus alicuius rei, potest illam vẽdere. sed non potest imperator omnem rem vendere. ergo non est dominus quantum ad proprietatem cuiuslibet rei. Ista propositio ponitur in capitulo cos.i.q.i. habetur ibidẽ quòd omnis dominus rem suam vẽdere potest si vult, siue seruum, siue aliquid eorum quæ possidet. sed sic est quòd imperator non potest singulas res imperij vendere si vult. Patet. non potest res meas ad libitũ eius vendere sine peccato, ergo ipse non habet proprietatem in illis rebus. Vnde expresse habetur.xxiij.q.viij. in capi. quæ omnia sunt imperatorum. Dicit expresse glo. non quo ad proprietatem, sed quantum ad iurisdictionem. relinquitur ergo prima propositio vera quòd quanuis esset aliquis imperator totius mundi, non esset dominus omnium rerum, vt ly dominus importat dominium proprietatis. Secundo patet ista propositio. quicunque dat rem, cedit proprietati illius, & transfert illam in alium, et non remanet amplius illius rei proprietarius. immo hoc est donare ꝓprie. sed imperator multa dat & dedit, ergo non remanet amplius illarũ rerum proprietarius. Et ista ꝓpositio est manifesta, videlicet quòd imperator nõ est dominus singularum rerum. Pariformiter rex Franciç non est dominus omnium quæ sunt in regno suo: immo nihil ꝓprietatis habet in agris meis, licet habeat pro-

prietatem iurisdictionis in illis. ¶ Secunda propositio. imperator non est dominus omnium rerum, vt ly dominus importat dominium iurisdictionis, & non proprietatem: patet. primo non est dominus regni Fraciæ, neque illorum qui sunt in illo regno. per capitulũ venerabilẽ. qui filij sunt legitimi. Rex Franciç in temporalibus nullum recognoscit superiorem. Hanc propositionem ponit de maronis in tractatu quem edidit de re ecclesiastica: & deducitur in procemio pragmaticę sanctionis. Apparentia est. multi reges qui nullum recognouerunt superiorem in tẽporalibus, fuerunt optimi viri & canonizati, vt sanctus Ludouicus. & non est verisimile quòd si habuissent superiores in temporalib9, quòd non recognouissent illos. igitur. Et ista est propositio docto. quam credo veram, videlicet quòd imperator quantum ad ea quæ sunt in regno Franciæ, nullam habet potestatem iurisdictionis. Secundo imperator non habet potestatem in viros ecclesiasticos, præcipue in sacerdotes, immo sunt exempti iure diuino, vt dictum est prius, à iurisdictione laica. et hoc expresse habet Innocentius in ca. solitę. de maioritate & obedientia. & cum dicitur: Nõ sine causa gladium portat: hoc est intelligendum quòd solum in eos gladio vtitur, id est iurisdictione temporali, qui sunt illi subiecti, puta in laicos. Huius opinionis est Innocentius iij. quòd sacerdotes & ecclesiastici nullo modo potestati id est iurisdictioni imperiali sunt subditi. & hoc dicit Panor. in ca. solitę. Ergo secunda ꝓpositio vera quòd imperator non habet dominium iurisdictionis in singulis hominibus & rebus mundi. Consequenter apud docto. dicitur ꝙ in rebus mobilib9 appropriatis imperio habet dominium proprietatis. Patet sic, ille habet dominium proprietatis in aliqua re qui potest illam qualitercunq; & ad libitum exponere, quamuis aliquando peccet exponendo: qui tamen non tenetur ad restitutionem. sed imperator qualitercũque exponat prouentus imperij & fructus, id est res mobiles, vt fructus vrbium &c. nullo modo tenetur ad restitutionem quocunque modo exponat. hoc est certissimum. ergo quantum ad istas res mobiles imperator habet dominium proprietatis. Eodem modo dicitur de ecclesiasticis quòd in reb9 mobilibus. i. in fructibus beneficiorum qui proueniunt ex rebus, hoc est agris & possessionib9 annexis beneficio, habẽt pro-

prietatem: & qualitercunque exponant illos fructus, nō teneantur ad restitutionem, vt dicit dominus de gersono. Similiter imperator quantum ad res mobiles sibi prouenientes ratione dignitatis imperialis, habet in illis proprietatē proprie propriam Sed quantū ad res immobiles dicit Ockam in loco pręallegato: Si alienatio illarū rerum immobilium non sit in detrimentum imperij, tunc imperator potest donare & alienare, vt quędam castra, quosdam agros non notabiles. sed si alienatio illarum sit in maximum detrimentum imperij, nullo modo potest alienare pro libito: immo si tentet alienare, alienatio est nulla: & tenetur restituere. ¶Resolutio. Imperator siue rex non habet dominiū proprietatis in singulis rebus regni vel imperij. Secundo non habet dominium iurisdictionis in singulis rebus nec in singulis personis: sed quantum ad res mobiles annexas imperio habet proprietatē & dominiū proprietatis ad libitū eius disponendo. quantum vero ad immobiles, vt est imperium ipsum: vrbes: castra: iura imperialia: ducatus: quorū alienatio esset in detrimentum imperij, nō habet dominiū proprietatis: quia vt dictum est, non potest pro libito alienare vel donando vel vendendo vel commutando. eodem modo dicendum de quolibet rege & suo regno. Vnde filia in regno francię succedit in rebus mobilibus, sed quantum ad immobilia ad regnum spectantia, vt regnum ipsum & cæteras vrbes quę sunt regno annexę, nūquam succedit. Ratio est, quia nunquam fuerunt patri regi appropriata: quia nunquā potuisset pro libito disponere neque vti. ideo quantum ad res mobiles habet proprietatem proprie propriam. Similiter quantum ad res immobiles quę non sunt de annexis vel pprijs regni. His dictis restat soluere authoritatē primi Reg. viij. Hoc erit ius regis &c. filios & vineas tollet &c. Quantum ad hoc dicit Ockam quòd ibi ius nō notat dominium proprietatis, sed iurisdictionis. nam istud ius scilicet sumere filios & agros, erit solum ius illa assumēdi in vtilitatem publicam. Nam rex pro vtilitate & conseruatione reipu. occurrente necessitate potest accipere homines ad hoc, & cuiuscūq; hominis bona licite sumere ad tuitionē reipublicę & regni. & ideo hoc erit ius regis, hoc est hāc habebit potestatem vt pro vtilitate cum fuerit opportunum sumat & filios, & vineas, & agros: sed ex illo textu

nõ intelligitur quòd rex illis vtatur pro vtilitate priuata & propria, sed publica.

¶ Capitulum quartum in quo recitantur tres opiniones variȩ quomodo imperiũ sit a papa.

ABITVM est de duabus opinionibus. Prima erat quòd imperator habet proprietatẽ à deo immediate prȩsupposito aliquo humano: id est electione. Secunda quòd habet à papa. & ista diuiditur in tres opiniones: vt patet in quarto capitulo. Prima quòd papa habet plenam & omnimodã potestatem in rebus temporalibus ita quòd potest absque peccato vnumquemque dominum temporalem remouere. sed hoc fuit impugnatum. Secunda dicit quòd imperator habet illam potestatem à papa, quia Petro commissȩ sunt claues & terreni & spiritualis regni. nam dati sunt Petro duo gladij: scilicet temporalis & spiritualis. sed cũ aliquis est institutus in illa potestate, non potest summus pontifex remouere. Ideo ista secunda opinio dicit quòd potestas imperialis est à papa, & ipse imperator electus nihil habet potestatis quousque cõfirmetur à papa, & papa dat sibi summam potestatem in temporalibus, sed ipso confirmato nõ potest papa ipsum destituere nisi propter duas causas. prima, pro delicto, sicut priuantur vassalli feudo pro admisso in dños suos. Secũda, propter necessitatẽ & vtilitatẽ reipublicȩ, puta si talis efficeretur omnino inidoneus ad imperãdũ. in illis casibus potest imperator destitui à papa. Habet ergo secũdũ hãc opinionem potestatem imperator à papa sicut curat9 ab episcopo: & queadmodum episcopus postquã instituit aliquẽ curatũ in beneficio, non potest illũ priuare beneficio nisi pro certa causa, ita etiã papa nõ potest imperatorẽ postquã est institutus deponere. Tertia opinio est quòd imperator sumit potestatem à papa non iure diuino, sed iure humano: ita quòd tempore Cõstãtini magni ex consensu Romanorũ conuocauit ipse Constantin9 suos satrapas & nobiles: & inito consilio ex consensu communi translatum est ius imperij occidentalis ad papam. Dicit ergo tertia opinio quòd imperator habet potestatem iurisdictionis a papa, sed nõ est iure diuino, puta quòd Christus contulerit papȩ potestatem constituendi imperatorem, sed

iure humano, inquantũ ipse imperator ex cõsensu Romanorum transtulit ius imperij in summum pontificem. Et sic resolutio est ista. Prima opinio dicit ꝙ imperialis potestas est immediate à Christo. Secunda ꝙ est immediate à papa. & ista secunda diuiditur in tres modos dicendi. Primus, ꝙ papa potest pro libito disponere & deponere, secundus, ꝙ papa iure diuino potest deponere & instituere imperatorẽ, sed ipso instituto nõ potest deponere sine causa. tertius, ꝙ talis potestas est immediate à papa, sed solum iure positiuo puta post collationem factam à Constantino, & isti tres modi dicendi ponuntur in quarto capitulo.

¶ Capitulum quintũ. An imperator habeat sibi appropriata immediate a papa, vel a deo.

VISVM EST in præcedentibus de duabus opinionibus, & de subdiuisione secũdę in tres modos dicendi. visum etiam est quomodo imperator est dominus aut quãtũ ad proprietatem aut quãtum ad iurisdictionem. De rebus datis imperio puta de immobilibus nõ habet dominiũ pinguissimum, quia illas nõ potest alienare, quod est ꝓprietas dominij pinguissimi. in ca. eos. prima. q. i. qui potest alienare cum vult, habet dominium pinguissimum. sed quãtum ad fructus perceptos & res mobiles habet dominiũ pinguissimum. Eodem modo dicendum est de ecclesiasticis. nam episcopus non habet dominium pinguissimum ĩ rebus immobilibus concessis episcopatui, scilicet in villis, agris, castellis. illa enim alienare non potest. sed in fructibus perceptis de illis rebus immobilibus. Opinio communior est ꝙ habet dominium pinguissimum: & quamuis peccet male vtendo illis fructibus, nõ tenetur tamẽ restituere: & potest illos donare cuicunque voluerit: & donatio tenet licet aliquando peccet donando. Alij dicunt quòd est solum dispẽsator. ¶ Consequenter in isto capitulo ponitur tertia opinio quam credo solam veram inter cęteras, quę dicit quòd imperator non habet proprietatem sibi vel non habet ea dona quæ sunt appropriata sibi, immediate à deo, nec à papa primo vel secundo modo habendi, sed habet immediate à deo tertio modo habẽdi. Nam vt visum est, habere immediate a deo primo modo, est sic habere a deo quòd a nullo

alio habeatur, nec etiam aliquid aliud præuium præsupponitur vt illud habeatur à deo sicut habuit Moyses ducatum filiorū Israel immediate à deo. sed habere immediate à deo secūdo modo, est habere à solo deo aliquo tamē præsupposito. verū habere tertio mō īmediate à deo, est illud in principio habere ex donatione hominis, sed postquā donatum est, nō tenet quod est donatum, nisi à deo: ita ꝙ in possidēdo illo possessor nullū recognoscit superiorem præter deū. tunc dico ꝙ imperator nō habet illa quę habet immediate à deo primo vel secūdo modis, sed tertio modo. Patet quātum ad primum. nam illa quę habet ratione imperij, nō est dicendum quòd illa habeat immediate à deo nisi cōstet vel per reuelationem vel per scripturam. sed non constat neqꝫ reuelatione neque scriptura sacra imperatorem illa quę habet, habere immediate à deo. ergo non habet immediate à deo primo vel secundo modis habendi. Vnde quādo aliqd potest haberi ab hominibus, nō est dicendū ꝙ immediate habeatur à deo nisi per reuelationem vel per scripturam sacram habeatur notum et constet. sed bona imperatoris possunt haberi ab hominibus. Patet, deus fecit humanū genus dominum cunctarum rerum. Gene. primo. ergo humanum genus potest in alterum transferre aliquarum rerum dominium. ergo illa quę habet imperator, possunt humanitus vel ab hominibus acquiri: & nō constat quòd habeātur immediate à deo, neque per reuelationem. Nam deus nunquam reuelauit alicui vel aliquibus quòd in aliquem trāstulerit imperium, saltem in istum qui nunc est, nec habetur per scripturam. ergo non est dicendum quòd immediate sit à deo. Dices p illud habetur: Quæ sunt cæsaris cæsari. Dico quòd per illa verba non habetur quòd deus dederit aliqua Cæsari quia imperatori, sed habetur solum quòd quę dedistis prius, & ad quę reddenda estis prius obligati ex vestro consensu, reddite. & sic ex illa authoritate nō potest haberi quòd imperium sit immediate à deo. Secūdum dictum. illud est immediate à deo tertio modo. nam postquā sortes factus est imperator: quę sūt data imperio, & nō sunt data intuitu suę personę, in illis nō recognoscit superiorem præter deū. ergo post illam donationē habet illa immediate à deo tertio modo habēdi, scilicet à deo: & nō est vassalus alicuius. ideo quātū ad ea q̄ habet ratione īperij, tenet

illa imediate à solo deo. ideo bene(dicit doctor)factū est ꝙ imperator habeat potestatem in illis. & ad regendū cōmunitatem indiget bonis. ideo sunt assignata quędam quę sunt adiuncta dignitati imperiali, & hoc ab hominibus, licet post adiunctionem non recognoscat imperator illos homines qui talia dederunt, superiores : sed solum in istis habet deum pro superiore : quia amplius nullum recognoscit superiorem, sed quantum ad donationem tenet immediate à cōgregatione populi vel generis humani. & ista opinio est facillima & verior: videlicet quòd imperator non tenet immediate imperium nec à papa, nec à deo primo vel secundo modo tenendi seu habendi, sed tenet immediate à deo tertio modo habendi. Nititur iam soluere argumenta in oppositum pro secūda opinione quę dicit ꝙ immediate imperator habet imperium à papa. Dicit Nicolaus papa ꝙ deus Petro terreni & cœlestis imperij claues contulit siue cōmisit. ergo sicut Petro est commissa spūalis potestas ita vt terrena, ergo imperator tenet illam à papa. Vnde Nicolaus & Innocentius maxime loquuti sunt pro potestate papę. Vnde cōmittere claues cœlestis regni est dare potestatem spūalem, & terreni est dare potestatem laicam. ¶Quantū ad hoc sane exponenda sunt verba Nicolai papę, ne videātur sapere hæresim. Vnde dicit Nico. in eodē capitulo ꝙ Christus imediate fundauit ecclesiā, & supra petram fidei nascentis erexit. hoc nisi sanè intelligatur, est contra decursum sacrę scripturę. Nam Christus non erexit immediate super fidem nascentem ecclesiā Romanam. Patet, quia ecclesia hierosolymitana & antiochiana erant prius erectę q̃ Romana. ergo verba secundum rigorem verborum sapiunt hæresim manifestā. Eodē modo ista duo verba, ꝙ beato Petro claues regni & cœlestis & terreni cōmisit: nisi exponantur sanè, sapiūt hęresim, & maxima incōuenientia sequerētur. Primum ꝙ reges Francorum qui nunquā recognouerūt superiorem. extra qui fi. sunt legi. capitu. per venerabilem. fuissent manifeste hæretici. Patet, quia habuissent assensum firmissimū cōtra articulū fidei: quia si Christus cōmisit Petro ptātē laicam, hoc est articulus fidei ꝙ omnis illā habēs immediate habet ab illo. Sed dico quòd illa verba, Christ9 cōmisit petro curam cœlestis et terreni regni, dupliciter exponūt: vno modo ꝙ

cœlestis regni habeat potestatem, hoc est ecclesiæ triumphantis: & hoc est falsum, quia nõ habet papa potestatem super illos de ecclesia triũphante, sed solum in eos qui sunt in carne mortali. sed per cœleste regnũ intelligit bonos, & per terrenum malos: & in vtrosq; habet potestatem. s. spiritualem, quæ vocatur potestas clauis. Secũda expositio est ꝙ per cœleste regnum intelligit eos quorum cõuersatio est in cœlo: hoc est qui totaliter sunt dati vitę spũali: vt sunt cõtẽplatiui, & qui non curãt tpalia, & p regnũ terrenũ intelligit eos qui se dant vitæ actiuę & terrenis negocĳs. ideo papa intelligit per regnum cœlestę congregationem ecclesiasticorum: & per terrenum, congregationem laicorũ. & data est Petro à Christo super vtrosq; potestas spiritualis. Tertio illa verba possũt sic exponi, commisit Petro claues terreni et cœlestis regni: hoc est dedit ei potestatem sup imperatorem qui habet regnum terrenum, non ꝙ dederit potestatem temporalem, sed spũalem: quæ potesta vocatur clauis spũalis. & quęlibet illarum expositionũ sufficit. Ideo per regnum cœleste non debemus intelligere paradisum: nec per terrenum imperium, sed per cœleste, bonorum: & per terrenum, malorum congregatio intelligitur. & tũc fateor quòd Petro data est vtraque potestas, vt visum est. nã habet potestatem iurisdictionis spiritualem coercitiuam super bonos & malos.

¶ Ad secundã allegationẽ, Secũdo arguitur. ab illo est imperiũ qui est supremus iudex inter mortales, & cunctorũ mortaliũ. sed papa est huiusmodi. ergo. Dico ꝙ minor est falsa. primo papa non est iudex infidelium. in. c. gaudem9. de diuor. Statuta apl'ica non ligant infideles. & prime ad Corin. v. Non est mihi curæ de his quæ foris sunt. Scdo si intelligas quòd sit iudex cũctorum fideliũ, ex hoc nõ infertur quod imperium sit à papa. Nam imperator quia imperator, habet potestatem super infideles qui sunt in terra imperiali, & papa nihil potestatis habet sup illos. ergo imperator non habet suam potestatem laicam à papa, sed dico ꝙ papa est supremus iudex cunctorũ fidelium in spũalibus, sed non in omnibus, puta in temporalibus: imo imperator est iudex papæ in temporalibus. Vnde doctor ponit talem propositionem. Imperator est iudex papæ in temporalibus. Patet. antequã aliquis efficitur papa, imperator est

iudex eius. ergo postquã est effectus papa. Patet consequẽtia ex illo verbo apostoli: Vnusquisq; maneat in eadẽ vocatione in qua vocatus est. si sit seruus, nõ sit ei curę. Tunc arguitur sic. ius diuinum nullũ liberat à seruitute: ergo si fortes sit seru9 imperatoris anteq̃ sit electus in papam, post electionem non liberabitur à seruitute iure diuino. & loquor semper iure diuino. sed si liberatur, hoc est solum iure positiuo. Patet ex apostolo: Vnusquisq; &c. ergo cũ papa subdatur imperatori quãtum ad tẽporalia antequã eligatur: ipso electo saltem ex iure diuino non liberabitur ab illa seruitute & subiectione. ideo imperator quantũ ad temporalia est iudex suprem9 sũmi põtificis. et ista est sẽtẽtia docto. q̃ ecclesiastici nõ sũt exẽpti iure diuino, sed solũ iure hũano si sint.
¶ Ad tertiam allegationẽ. Tertio arguitur ad idẽ. ab omni illo est imperiũ qui potest imperatorẽ deponere. sed papa hoc põt, igitur. maior est certa, quia cuius est constituere, eiusdem est destituere, & ediuerso. sed papa põt cõstituere imperatorẽ, ergo et deponere. Patet in capitulo alius. xv. q. vi. Zacharias papa deposuit regem Francorũ, & instituit Pipinũ prẽm Caroli. Silr̃ Innocẽtius deposuit Federicũ imperatorẽ, ergo papa põt deponere ipsum imperatorem.
¶ Ad primum respondet doctor, transeat maior. & ad minorem notat doctor quòd imperator potest esse dignus depositione dupliciter. Vno modo propter crimẽ spiritua le, vt propter hæresim, quia hæreticus & schismaticus, & vtitur potestate eius in detrimentum Christianitatis.
¶ Alio modo propter crimen ciuile, vtputa negligit administrare iustitiam quam tenetur administrare ex officio: vel vtitur sua potestate in vtilitatem ꝓpriam subtrahẽdo bona à subditis pro suo cõmodo particulari, & nõ communi. Tunc si imperator sit dignus depositiõe ꝓpter crimen primi generis, puta ꝓpter crimẽ spũale, põt deponi à papa, cũ habeat plenã ptãtẽ in puniẽdis pc̃tis spũalibus. Sed si fuerit dign9 depositiõe ꝓpter crimẽ scdi gñis, puta ꝓpter crimẽ ciuile & politicũ, non spectat tunc ad papã imperatorẽ deponere, sed ad eos quos spectat eum ordinare, hoc est ad cõmunitatem ciuilem, vel ad eos qui gerũt vices cõmunitatis ciuilis, in quos scilicet cõmunitas transtulit suã potestatem. ideo ꝓpter crimẽ spũale potest à papa deponi imperator, ꝓpter vero crimen ciuile ab ipsa cõmunitate &c.

❡ Aliter dicit Ioan. de Parisius breuiter quòd propter nullum crimen siue spirituale siue ciuile spectat ad papam imperatorem deponere nisi de per accidens. Vnde notandum quòd ad illum spectat iuridice aliquem deponere ab aliqua potestate qui sententia lata de depositione est depositus: hoc est, qua sententia lata nihil habet amplius potestatis. hoc supposito dicit: qualicunque crimine irretiatur imperator, non potest papa ferre sententiam qua lata ipse imperator sit à potestate pristina depositus, sed per accidens potest: quia pōt excommunicare ipsum ꝓ crimine, & singulos cū eo ꝑticipantes, & sic inhibere subditis ne ꝑticipēt cum illo: & ꝑ illā excōicationē illos cogere ad depositionē ipsius impatoris. ideo nō spectat ad papā (dicit) sentētialiter deponere ipm, licet spectet sentētialiter excōmunicare, & finaliter per censuram excommunicationis eos qui habent authoritatem deponendi cogere vt illum deponāt. & sic de per accidens deponit solūmodo, & non directe. Eodem modo dicit Ioan. de Parisius ꝙ imperator potest papam deponere, puta si papa vtatur sua potestate in detrimentū reipublicę, pōt impator sub pœna cōfiscationis bonorum pure ciuilium quæ tenet ab impatore vel à rege tāquam vassalus: et ꝓpter huiusmodi sententiam latā ab imperatore, illi ad quos spectat cogētur tandem ipm auferre a sua potestate summi pontificatus. sed non pōt ꝑ se qualicunque crimine sit irretit9 deponere. Verūtamē dicit doctor quòd papa pōt imperatorem deponere in duobus casibus. Primus ꝓ crimine pure spūali, vt est hæresis. Secūd9 quando illi ad quos spectat iure ordinario, sunt negligentes ipm deponere. Vnde dicit doctor tertia parte dia. secūdo libro quod vniuersaliter si negligat iudex secularis exercere iurisdictionem laicam ꝓ loco & tpe, deuoluitur potestas exercendi ad iudicem spūalem. ergo vbi ad quos spectat impatoris depositio, nō possunt auferre vel negligūt, deuoluitur potestas auferendi ad sūmū pontificē. ❡ Iā respondēdū est ad capitulum alius. et dico ꝙ sic intelligitur, Zacharias deposuit regem. i. deponentibus consensit. Vnde tunc tpis nō erat adhuc vniuersitas Parhisius, quia tpe Caroli magni fūdata fuit, & sic pauci erant docti in Francia, & habuerunt recursum ad papam, & sic deposuit. i. consuluit vt possent deponere: & sic non deposuit authoritatiue. Quantum ad

aliud de Innocētio qui deposuit Federicum imperatorem, dicit doct. ꝙ Innocentius deposuit in concilio, non quòd habuerit authoritatem deponendi: sed concilium deposuit; & Innocentius tulit sententiam: vel loco concilij à quo acceperat authoritatē deponendi, deposuit. ¶ Resolutio doc. in hoc argumento est cum apparentia, ꝙ nunq̄ potest papa principem secularem (seclusis suis vassalis) deponere, nisi in duobus casibus prætactis.

¶ Ad quartam allegationem.

¶ Papa potest supremum imperium transferre de gēte in gentem. ergo ab ipso dependet potestas imperialis. Patet, papa transtulit imperiū à græcis in Germanos. Dicit doc. ꝙ papa potest transferre imperium: sed hoc est solū casualiter. Vnde papa potest exercere iurisdictionem in pure tēporalibus casualiter, hoc est quando nō est iudex secularis. ita si desit cōgregatio populi, potest papa trāsferre, & hoc casualiter. Secundo potest pro crimine pure spirituali: vt si gens illius imperij efficeretur hęretica, vel transferret se ad aliam sectam dimittēdo sectā Christianam, posset propter hoc papa illam gentem priuare dignitate imperiali, & sic transferre in aliam gentē: sed hoc non est regulariter, sed solum casualiter. Regulariter potest pro crimine hęresis, sed nō pro crimine ciuili: nisi casualiter, puta in defectu alteri⁹ qui potest: vel pro negligentia, vt dictum est. ¶ Contra, ab illo est imperium à quo Imperator examinatur, inungitur & coronatur: sed post electionem Imperator futurus electus examinatur à papa, inūgitur & coronatur. ergo. Nego antecedēs: & ratio est, quia per talem examinationem nihil iuris & potestatis accipit à coronante vel examināte: sed eo facto quo electus est, habet summā potestatē imperialem, sicut papa electus ante cōfirmationē quanuis etiā nō sit sacerdos, habet oīmodā potestatē iurisdictionis in ecclesia. Similiter dicendū de Impatore isto modo. Idē argumentū curreret de rege Francorū, qui inungitur ab archiepiscopo Remensi: & tn̄ nihil ptātis ab illo accipit. nam illud est solū solēnitatis, & non ptātis. Similiter multi fuerūt imperatores q non coronabātur à papa, & erant veri imperatores. nam talis coronatio saltem iure diuino nihil dat ptātis, sed est tn̄modo solēnitas. ¶ Quęrit cōsequēter doc. quare Imperator p̄sentatur examinād⁹ papę postq̄ est ele-

ctus. Dicit, vt corrigat de magnis criminibꝰ à papa ſi cõmiſerit. Scdo & apparentius, vt papa cognoſcat & declaret electionẽ eſſe validã. Vñ qñ rex mittit legatum ad papam, literę prȩſentãtur parlamento: nõ ꝙ parlamentũ aliquid ptãtis exhibeat legato, ſed vt parlamentũ declaret poteſtatem eſſe in tali legato. Similiter poſtq̃ Impator eſt electus, pſentatur papę, vt declaret talem electionẽ fuiſſe legitimã, & authoritatẽ imperialẽ eſſe in electo. & eſt reſolutio doc. quanuis multi textus decretaliũ videant̃ ſonare oppoſitũ. in ca. venerabilẽ. dicit papa ꝙ ad ipſum ſpectat imperatorẽ confirmare, ita ꝙ ante confirmationẽ nihil habet poteſtatis. hanc tribuit ſibi papa ptãtem: ſed oppoſitũ eſt probabilius. & primo dico: ꝙ prȩſentetur electus papę, eſt de iure poſitiuo. Scdo prȩſentatur Impator non vt habeat authoritatem à papa. Tertio pſentatur vt declaretur ꝙ talis electio eſt legitima. Dico ergo ꝙ nihil habet poteſtatis à papa, ſed ab electione: & nõ habet à deo apud doc. et eſt opinio ꝓbabilior: ſed habet à populo, & populus põt dare papę authoritatẽ inſtituendi Impatorem, quia populus illã habet, & põt in alterũ tranſferre. & ſi ſic, hoc eſt ſolũ iure poſitiuo. ſed nõ legit̃ paſſus ex quo trahi poſſit ꝙ populus talẽ poteſtatẽ inſtituendi Imperatorẽ cõtulerit papę. ergo.

¶ Ad argumentũ, Impator tenetur præſtare iuramentũ fidelitatis papę: ſed illud iuramentũ fidelitatis eſt ſignũ vaſſalatus. ergo impator eſt vaſſalꝰ papæ, ergo habet ptãtem à papa. Quantũ ad hoc nego ꝙ teneatur prȩſtare iuramentum papę: immo potius ediuerſo papa habẽs prædia tenetur potius prȩſtare iuramenta fidelitãtis Imperatori ratione prædiorum, & ad tributum ſoluendum. Paulus eñ ad Roma. xiij. vniuerſis præcepit fidelibus: Reddite omnibus debita: cui tributũ, tributũ: cui vectigal, vectigal. & Chriſtus Matth. xxij. Reddite quæ ſunt Cȩſaris Cȩſari. Secũdo fateor ꝙ Imperator pſtat iuramentum papę non ratione imperij, ſed ꝙ tuebitur & defenſabit eccleſiam; ſicut rex iurat in curia parlamẽti ſe defenſurum regnum &c. & nõ accipit poteſtatem regiam ab illa curia. Vnde iure naturali inter dominum & ſubditum eſt mutua obligatio, quia dominus ſiue princeps tenetur ſubditos defendere & tueri, & ipſi tenentur ad tributum ſoluendum principi. Dico ergo quòd non iurat neque pſtat iuramentum papę tan-

quam recognoscens illum superiorem in t̄eporalibus, sed vt dictum est.

¶ Ad septimam rationem.

¶ Visum est de quibusdam rationibus quibus nitebantur aduersę opiniones probare imperiū esse īmediate à papa: & allegatū est capitulū alius.xv.q.vi.sed difficultas est ex capitulis sequētib9: quia dictū est ꝙ papa nō potest deponere regem nisi in duob9 casibus.s.pro crimine ecclesiastico.i.hęresis, quia papa habet plenam ptātem in illis criminibus. Secūdus, qn̄ non sunt alij ad quos spectat ordinarię & iuridice depositio: quia sicut tenet doctor, & habetur de foro competenti, vacante sede impiali, quia non est tūc iudex ordinarius, ius cognoscēdi de causis impialibus deuoluitur ad papam. Sunt apparentię ꝓ opposito. Vn̄ aliquem esse regē nihil aliud est q̄ habere superioritatē erga subditos, & in subditis eē obligationē parēdi regi & sententiæ diffinitiue ipsius quantū ad res quę sunt iurisdictionis. Tunc arguitur sic, papa potest vnūquēq; absoluere à iuramento fidelitatis qđ præstitit regi, ergo papa pōt vnūquēque regem deponere quatū ad illam ptātem regalē & iurisdictionē quam habet erga subditos. Tunc bene sequitur, Isti absoluuntur à iuramento fidelitatis præstito regi, ergo rex nō est ampli9 superior eorū.sed papa pōt facere antecedens.i.ipsos absoluere ab obligatione iuramenti fidelitatis.ergo facere potest etiā cōsequēs.puta ꝙ rex nō habeat amplius superioritatē super ipsos, & quòd nō sint ampli9 vassali & subditi ei9.ergo papa pōt facere q̄ nō sit āplius rex, nō solum casualiter, sed etiam ordinarie. & vltra, ergo potest illum ab illa potestate destituere. Patet antecedens, ad papam ordinarie spectat dispēsatio in votis & iuramētis, ergo papa potestate ordinaria & regulari potest istos absoluere ab obligatione iuramenti & fidelitatis qđ pręstiterunt principi. & ecce ratio præcipua iuristarum ꝓbantiū ex illa quòd potest dominiū t̄eporale auferre ab ipso principe. Secundo arguitur sic, papa pōt excōmunicare dominum t̄eporalem. in ca.nouit. de iudici.vbi se ostēdit habere ptātem excōmunicandi regē Francorū.sed in casu in quo rex esset excōicatus, vassali eius ꝓ tunc nō tenerēt ei pręberē obedientiā, & ꝓ tunc sententia lata à rege nulla esset, quia sententia ab excōicato lata nullius est efficaciæ, ergo

pro tunc deponit papa dominũ temporalem à iurisdictione quam habet. & ista sunt duo apparentiora argumenta pro parte aduersa. Quantum ad primum cõcesso ꝙ papa potest absoluere subditum à iuramento fidelitatis, negatur antecedens: saltem capiendo soluere vt tantũ valet sicut ius relaxare, & non ius declarare. & ad probationem cũ dicitur: papa potest vnũquenqꝫ dispensare à iuramento sicut à voto, cum sit eadem obligatio vtriusque, immo secundum Holcot iuramentũ magis obligat quàm votũ, ergo potest omnes vassalos à iuramento fidelitatis soluere. ¶Dico ꝙ duplex est iuramentũ. Quoddam est qđ fit solum in fauorem Dei. Aliud est quod fit in fauorẽ certę personæ alterius à iurante, vt sortes iurans perpetuo seruare castitatem, hoc iuramentum non fit in vtilitatem alterius personæ à iurante, sed solum in vtilitatem propriam ipsius iurantis, & reuerentiam Dei. Exemplum secũdi, sortes iurat se soluturũ platoni decem aureos, istud iuramentum fit in vtilitatem alterius personæ à iurante: scilicet in vtilitatem platonis. Similiter iuramentum fidelitatis præstitum principi à subditis fit in vtilitatem domini, & non solum propter reuerẽtiam Dei. His suppositis, quantum ad iuramẽta primi generis papa potest dispensare, cum sit vicarius Dei. quantũ vero ad iuramenta secundi generis non potest dispensare hoc est ius relaxare, quia papa non habet potestatem aliquam faciendi contra ea quę sunt in perniciem & damnũ alterius. Nam non potest soluere sortem ab obligatione qua platoni obligatur, vt in casu prædicto. Similiter si papa solueret vassalos à iuramento fidelitatis principis, hoc esset in perniciem & detrimẽtum principis, & libertatem regis. ideo à quocunqꝫ iuramento vel obligatione quæ obligatio est in vtilitatem alterius personæ à persona obligata, non potest papa talem ab alterius obligatione soluere. nam faciendo de obligato non obligatum, hoc esset in iniuriam alterius personæ: & si hoc faceret, teneretur ad restitutionem. Et sic resolutio est, quòd à iuramento præstito in fauorem & vtilitatem alterius personæ a persona quæ iurauit, papa non potest dispensare, neque alterum ab obligatione ex iuramento proueniente soluere. quare non potest papa regulariter soluere vassalum ab obligatione qua obligatur suo superiori.

¶ Ad aliud cum dicitur, papa ordinaria potestate et regulari potest regem & principem excommunicare. Cõcedo, nec potest aliquis eximi à tali iuridica potestate nisi ꝑ concilium, vt dictũ est supra: sed in casu quo temporalis dominus erit excommunicatus, vassali tunc non tenentur ei obedire: ergo tunc non habet potestatẽ iurisdictionis in eos quã prius habebat. ¶ Hoc argumentũ tangit multa satis difficilia. nã habet ex multis textibus & ex practica ꝙ familiares excommunicati possunt participare cum eo ad minus in rebus ciuilibus. ergo cum rege excõmunicato vassali & subiecti possunt participare, cum sint quodãmodo serui eius. nam obedientiam tenentur illi dare et exhibere. Quantum ad hoc dicitur in ca. nemo. & in glo. ꝙ illa obligatio vassali & subditi qui non est seruus domesticus, ꝓ tempore quo dominus est excõmunicatus, est sopita, sed non ablata. ideo ꝓ tempore excommunicationis principis serui locatitij nõ tenentur non cõmunicare secum in rebus ciuilibus, sed alij subditi. dicit glo. absoluuntur ab actu obligationis, sed non ab obligatione, & tenentur ꝓ tali tempore secum non participare, & non obedire: sed ipso absoluto ab excõmunicatione tenent̃ vt pri9. ¶ Circa hoc est alia difficultas, si Sortes sit excõmunicatus, & Plato habet aliquid à Sorte quod accepit furto vel mutuo: vtrum Plato teneatur illi ꝓ tunc restituere? Si sic, ergo tenetur secum participare. Resolutio glo. est ꝙ pro tali tempore est sopita obligatio, ita ꝙ in tali tẽpore si nõ possit restituere aliter nisi participando cũ eo, nõ tenetur neqꝫ potest licite tũc restituere. & sic restitutio aliquãdo ratione excõmunicationis sopitur. Eodẽ modo dicẽdum est in vassalis ꝙ ratione excõmunicationis principis sopitur eorũ obligatio, sed nõ soluitur simpliciter. Opinio doct. simpliciter ꝓbabilior est ꝙ nec per excommunicationem nec alio modo põt papa principem deponere à sua dignitate imperiali & regali. Sed arguit doctor contra hoc in septima ratione, ab illo est imperiũ qui habet vtrũqꝫ gladiũ scilicet tam spiritualem quã temporalem. sed papa est huiusmodi. ergo. Patet antecedens supponendo ꝙ per gladiũ materialem intelligitur potestas regia ad quam spectat vti gladio in malos. ad Ro. xiij. Nõ sine causa gladium portat. sed Petro & successoribus commissus est vterque gladius. Luc. xxij. quæsiuit Christus an essent gladij. respondit Pe-

trus: Ecce duo gladij sunt. & cũ eduxisset Petrus vnum illorum, dixit Christus: Mitte gladium in vaginam. et nõ dixit, Aufer gladium. & per hoc ostẽditur ꝙ ꝓhibuit vsum illius, & non potestatem. & ex illo passu arguunt ꝙ vtraq; potestas est commissa Petro. & ista sententia videtur esse Innocentij quarti, ꝙ in gremio ecclesiæ ambo gladij sunt: et qui extra ecclesiam sunt, nullius habent gladij potestatẽ. Respõdet doct. negando ꝙ vterque gladius sit commissus Petro: & ad ꝓbationem Lucę. xxij. dicit doct. ꝙ duo sunt in sensu literali, hoc est. intelligit de gladijs materialib9. & tempore quo Christus hoc quęsiuit, nõdum erat Petrus papa, sed post resurrectionem factus est, ideo tunc non quęrebat an haberet gladium spiritualem. Bene verum est quòd in sensu mystico potest intelligi per istos duos gladios ista duplex potestas: sed ex sensu mystico nõ potest efficax argumentum ad aliud probãdum sumi, nisi fuerit per alium passum scripturę habitum. ideo per illos duos gladios non potest inferri quòd fuerit Petro & successoribus cõmissa vtraque potestas. Secundo ego dicerem ꝙ quamuis intelligatur in sensu literali, non tamen sequitur quòd fuerit commissa Petro. nam licet in ecclesia sit vtraque potestas, non tamẽ in eadem persona. nam illa potestas quæ significatur per gladiũ materialem, est Petro ꝓhibita. Dixit enim Christus Petro, Mitte gladium in vaginam. Reges gentium dominantur &c. Si vero in sensu literali per vtrunq; gladium vtraque potestas acciperetur, solum potest inferri ꝙ vtraq; potestas est in ecclesia: sed non potest inferri quòd vtraque potestas sit in eccesia in eadem persona. Et ad verba Innocentij si intelligantur quòd extra ecclesiam nullus habeat legitimam potestatẽ qua vtatur gladio materiali, illa sapiũt hæresim. Nam & apud fideles & apud infideles est vera potestas laica. ideo parum curandum est de authoritate Innocentij in proposito.

¶ Ad octauam rationem.

¶ Arguitur sic. ab illo est imperium in ordine ad quem se habet imperator vt discipulus ad magistrum. sed imperator in ordine ad papam est huiusmodi, in capitulo solitę. de maioritate & obe. ergo imperium est à summo pontifice. Item dicitur ꝙ quicquid lucis habet luna, hoc habet à sole. ergo à simili quicq́d potestatis habet imperator, hoc est à

papa. Dico ꝙ tales comparationes imperatoris ad papam non fuerunt propter temporalia, sed solum propter spiritualia quæ suscipit ab ipso papa. Imperator enim est filius papę, non propter temporalia, sed ꝓpter spiritualia. Et sic ex his non potest inferri ꝙ imperium sit à papa.

¶ Ad decimam rationem.

¶ Arguitur sic, ab illo est imperium, qui vacante imperatore habet imperium regere. sed mortuo imperatore imperium habet regi à papa. ergo. Dico quòd cum deest imperator, ex institutione Christi imperium nõ debet regi à papa, immo ab electoribus imperatoris. & de facto ita est ꝙ regitur ab eis. & tamen si papa ex institutione Christi haberet regere imperium, mortuo imperatore malefacerent electores si nõ permitterent eum regere, et in potestatibus malefactum est cedere iuri suo. sed si papa habeat regere, illud est solum ex institutione humana. ideo vacãte imperatore, qui habent illum instituere, debent illud imperium regere. Similiter vacante papa, qui habent alium eligere & instituere, vt sunt cardinales, debent papatum regere. Similiter vacante episcopo, canonici qui habent alium pręficere & eligére, debent episcopatum regere. Et hæc pauca circa secundam quæstionem dicta sufficiant. Accedendum iam ad tertiam sequentem quæstionem.

¶ QVAESTIO TERTIA.

¶ An iurisdictionis temporalis authoritas dependeat a papa & Romana ecclesia. Capi. i.

IN PRAESENTI QVAESTIOne quærebatur an imperator habeat possessiones quas possidet, ratiõe imperij à papa, vel à deo: & tandem resolutio doctoris fuit quòd non habet immediate nec à deo nec à papa: ad illum sensum quòd nec deus nec papa immediate ei cõtulerint tales possessiones: sed habet imediate à popu-

lo,sic quòd sunt collatę ipsi ab ipso populo,et post collatiōnem nullum recognoscit superiorem in illis præter deum. Et sic in isto sensu habet immediate à deo illas possessiones.
¶ Visum est etiam principaliter de duobus punctis. Primum,vtrum bona annexa dignitati imperiali sint imperatoris quantum ad proprietatem: & de hoc fuerūt duę opiniones. Secundo visum est an imperator sit proprietarius omnium rerum imperij,puta an sit proprietarius in bonis Sortis,Guillermi,Ioannis &c. Et satis ad hoc respōsum est secundum mentem docto. ¶ Iam in ista tertia quæstione quæritur, Vtrum papa & Romana ecclesia habeat committere iurisdictionem imperatori & cæteris principibus non recognoscētibus superiorem in temporalibus,ita quòd potestas iudicandi quam habent temporales domini,cuiuscunque conditionis fuerint, non recognoscētes superiorem in temporalibus,sit à papa ex ordinaria sua potestate. Hoc est an papa ex ordinaria potestate habeat committere iurisdictionem dominis temporalibus,ita quòd sine tali commissione inordinate illam iurisdictionem exerceant.
¶ Et antequam aggrediamur quæstionem,primo supponenda sunt aliqua pro intellectu illius. Primo quòd imperator vel rex habet multas potestates iudiciarias. Primo habet potestatem punitiuam in corpus hominum subditorū & in bonis: ita quòd potest illos ad mortem condemnare, ad mutilationem membri, ad carceres perpetuos, & ad bonorum perditionem. & ista vocatur potestas punitiua in corpus subditorum,et auferendi eorum bona & libertates. Præter hanc punitiuam habet aliam potestatem iurisdictionis secūdum quam potest & tenetur adiudicare vnicuique quod suum est. Nam quando est quæstio de possessione,potest rex authoritatiue diffinire cuius sit. & sic iudicando non punit aliquem. nam per hoc quòd iudicat hanc rem esse platonis quam sortes nitebatur vsurpare,nō punit ipsum sortem. ideo illa potestas non est punitiua aut correctiua, est tamen iurisdictionis. Habet enim potestatē diuidendi dominia.in ca.quo iure.viij.dist. Habet etiā potestatē pręceptiuam ad quā spectat leges cōdere, & potestatē imponēdi tallias et tributa ꝓ exigētia boni cōis & reip. regni. Vtrū illas potestates habeat a Papa, vel Romana ecclesia? Quantum ad primā potestatem, scilicet punitiuam

& super corpus & membra & bona subditorum, sunt difficultates. Prima, an liceat imperatori & regi siue domino temporali occidere maleficos. Secũda est, an liceat principi occidere innocentẽ. Tertia, supposito quòd aliquẽ iuste cõdemnare potest ad mortem, an liceat condemnato fugere si possit: similiter se defendere a morte? Et istę sunt tres difficultates pręcipuę circa potestatem punitiuam quãtum ad punitionem mortis. Quãtum ad primam difficultatem arguitur ꝙ nõ. deus enĩ vult eos viuere. Ezechielis. xviij. Nolo mortem peccatoris. ergo cum imperator debeat se conformare voluntati diuinę, non debet aliquem morte punire. Oppositum arguitur Exodi. xxij. Maleficos nõ patieris viuere. ❡Pro solutione huius difficultatis aduertẽdum est duplices esse homines malos in politia. Quidam sunt mali solũ sibiipsis: vt mali malitia cordis & cogitationis, & nõ operis exterioris: qui non progrediuntur ad opus, & malitia eorum non est nota. Similiter quãuis aliquando progrediãtur ad opus exterius, tamen illud opus non est perturbatiuum reipublicę, neque damnum proximo inferens, & prodige exponens sua bona. Alij vero sunt mali & sibi & alijs, vt fures & homicidæ: qui damnum proximo inferũt. Supponendum vlterius quòd quęlibet persona se habet in ordine ad communitatẽ sicut membrum in ordine ad corpus. Nam sicut corpus hominis constituitur ex pluribus membris, sic corpus humanum politicum constituitur ex pluribus personis: & quęlibet particularis in ordine ad totam politiam se habet sicut membrum vnum in ordine ad suum corpus. Tertio supponitur ꝙ principes imperantes debent intendere bonum commune, & non proprium. Et hoc habetur ex Aristotele ponente differentiã inter despotem & regem siue principem: quia despotes intendit bonum proprium, & princeps bonum commune. Nam despotes principatur aliquibus tanquam seruis intẽdendo solum bonum particulare. His suppositis fit prima ꝓpositio:

❡Non licet alicui priuatę personę maleficũ occidere quãtumcunque nociuum communitati, & hoc capiendo priuatam personam quæ non habet potestatem neque commissariam neque ordinariam in repu.

❡Ista propositio est Augustini in primo de ciuitate dicentis, Qui sine authoritate publica maleficum occidit, ab ho-

micidio immunis esse non potest. & ista propositio deducitur etiã ad longũ. xxiij.q.v. per totũ: videlicet quòd non licet cuicunque priuatę personę quęcunque maleficum occidere. Vnde rationem assignat.s.Tho.q.lxiiij. articulo.iij. non est licitum quęquam interficere nisi eius vita fuerit cõmunitati nociua. sicut non est licitum membrum abscindere nisi ꝓpter vtilitatem corporis, ita nec est licitum membrum communitatis remouere nisi propter vtilitatem totius communitatis. ergo solum ad illum spectat interimere maleficum qui habet curam totius cõmunitatis, nec amore vindictæ, nec odio personę: sed solum propter bonũ publicum, & amore iustitię & æquitatis. ideo solum qui habet intendere bonum communitatis, habet hoc facere. sed huiusmodi non est persona priuata, aliâs non esset priuata: sed publica. igitur &c.

¶Secunda propositio responsiua ad quęstionẽ. Licet personæ publicę maleficum occidere communitati nociuum. Hæc patet manifeste, & sunt multę authoritates Augustini in libris de ciuitate ad hoc faciẽtes: et Exodi.xxij. Nõ patieris maleficos viuere. immo est pręceptum. Verũtamen ratio potest haberi ex supradictis. quilibet homo particularis in ordine ad totã cõmunitatẽ est membrum. ergo sicut licet gerẽti curã totius corporis abscindere mẽbrũ pro sanitate totius corporis: similiter licebit gerenti curã cõmunitatis ꝓ vtilitate ipsius reipu. aliquã personã interimere. ideo licet principi regi & habẽtibus curam cõmunitatis maleficos interficere. & ad pręceptũ diuinũ, Nõ occides, dicitur ꝙ ꝓhibetur occidere authoritate priuata, sed nõ publica.

¶Circa primam propositionem est difficultas, & ponitur talis casus. sortes cognoscit quòd plato vult & potest totã rempublicam destruere & incendio dare, nihilominus antequam hoc faciat plato, non potest ipse sortes aliter prouidere reipublicę, qui est priuata persona, nisi platonẽ interficiat. an ĩ tali casu teneatur sortes qui est priuata persona, platonem occidere? & videtur quòd sic, quia magis tenetur tueri totam communitatem quàm vitam propriam siue personam propriam. sed in casu quo Plato inuaderet sortem volendo eum interficere: nisi aliter posset euadere quàm occidendo platonẽ, non male faceret illum occidendo, quia vim vi repellere licet, vt clamant iura: ergo vbi

non potest aliter subuenire reipublicæ nisi interficiendo pla tonem, videtur ꝙ teneatur illum occidere, quia tenetur se morti exponere pro salute communitatis. ergo licet in casu personæ priuatæ maleficum occidere.

¶ Circa secundam propositionem potest esse difficultas. & arguitur sic, persona publica non habet authoritatem nisi à personis priuatis, & præcipue quando fit per electionem: ergo personæ priuatę habent authoritatem quã dant isti: ergo licet priuatis personis maleficum interficere. Vnde certum est quòd vbi rex fit per electionem, nõ habet potestatem nisi à subditis eligentibus: ergo illi habent talẽ potestatem: & per consequens licet eis exequi actum illius potestatis. ergo licet personæ priuatę sicut publicę maleficos occidere. ¶ Quatum ad primũ dicunt aliqui & præcipue Buridanus quòd in tali casu potest occidere platonẽ, & hoc non facit vt persona priuata, sed vt publica gerens vices communitatis. Verũtamen dominus de Gersono in tractatu quem facit super isto præcepto, Nõ occides, dicit quòd quanuis plato sit tyrannus volens totam rempublicam destruere: & sit sortes persona priuata nullam habens authoritatem super platonem neque commissionem ordinariam: nõ licet illi occidere platonẽ. Et ratio sua est, quia non sunt facienda mala vt inde eueniãt bona. licet ergo teneatur sortes destructionem reipublicę impedire pro posse suo, hoc tamen est per media licita. Sed argumentũ est forte in oppositum, & multum apparens, si sortes cognoscat platonem velle ipsum interficere: nisi possit aliter euadere quàm eum occidendo, non peccat illum occidẽdo. ergo à fortiori, cum plus teneatur reipublicę quàm proprię saluti simpliciter. videtur &c.

¶ Quantũ ad hoc argumentũ, licet sorti occidere platonẽ ipsum impetẽtẽ vbi nõ potest aliter euadere. sed est diuersitas inter doctores. Nã tenet de Anchona ꝙ nõ licet occidere inuasorẽ etiã quãuis nõ pateat euasio nisi ꝑ occisionem: immo dicit ꝙ occidendo peccat. Vnde dicit ꝙ tripliciter potest homo occidi. vno modo odio ꝑsonæ, vel amore vindictę, & prohibetur per illud, Nõ occides. Alio modo occiditur amore iustitię, & hoc ꝑ illud precipitur, Maleficos ne patiaris viuere. Tertio modo occiditur necessitate ineuitabili, & hoc ꝑmittitur Exodi. xxij. vbi permittitur quòd

fur nocturnus occidatur. Vnde dicit quòd permissio est de minori malo. & ideo dicit quòd non debemus vim vi repellendo occidere, quanuis nõ possimus aliter euadere. & ratio sua est, plus teneor diligere animam proximi quàm corpus meum: sed occidẽdo istum qui me iniuste & malo animo aggreditur, pdo animã eius, quia ipse peccat mortaliter cũ sit in actu peccati me nitendo occidere. sed si permittam me occidere, solum perdo corpus meum, & non animã. ergo lege charitatis plus obligor permittere quòd interficiat me quàm illum occidere in tali actu peccati: cũ lege charitatis plus tenear diligere animam proximi quã corpus meum. nam corpus meum est vltimum in ordine charitatis quod tenear diligere. Adducit ipse de Anchona authoritates Augustini quæ videntur hoc expresse sonare. Nam dicit in lib. i. de libe. arbi. Homo qui inculpata lege alium aggreditur & occidit, qualiter immunis sit à peccato, videre nequeo: dicit Augustinꝰ. ergo ex authoritate Augustini talis realiter occidens aggressorem peccat. Tamen ista opinio videtur multum dura & difficilis, cũ communis omnium docto. opinio sit in oppositum. Nam secundum illam opinionem sequitur quòd nullus posset licite in bello iusto alterũ occidere. nam si est iustum ex parte mei, tunc ex parte partis aduersę est iniustũ, & ideo scio aduersarium esse in peccato, cum iniuste pugnet contra me. & propter hoc argumentum dicit de Anchona quòd non licet vnquam gerẽti bellum ex parte sui iustum, aduersarios occidere. quod tamẽ videtur absurdum. Propterea ab aliĳs aliter dicitur. Vnde. S. Tho. secunda secũdę. q. lxiiĳ. dicit ꝙ inuasus si intendat inuasorem occidere, ita quòd ex intentione occidat, de facto peccat. sed sĳ intendat se solum defendere, & vitam conseruare, & se defendendo occidat, nullo modo peccat, ita quòd nullo modo intendat occisionem, sed ei displicet talis occisio: immo alius seipsum occidit, inquantum non desistit ab impetitione. & dicere oppositum esset multum durum, & videtur contra æquitatem naturalem permittere se interficere vbi potest euitare.

¶ Ad argumentum quod est fortissimum, licet forti occidere platonẽ pro defensione suæ vitæ ppriæ. Dicó ꝙ verũ est: sed nõ licet intendere volũtarie. Vnde dico duo. primũ, sum certus quòd plato aggrediet me, & nõ adhuc aggre-

ditur. non licet mihi illum occidere: sed quando est in actu aggrediendi, licet occidere si non possim aliter euadere. Similiter dico si plato esset in actu oppugnandi ciuitatem, licet cuilibet de ciuitate illum occidere, quia sunt defensores: sed quando solum constat de ꝓposito, dico ꝙ non licet mihi priuatę ꝑsonæ illũ occidere nunc q̃uis comiet mihi certitudinaliter ꝙ cras euertet ciuitatem. ¶Resolutio est, licet priuatę personæ inuasorē occidere præter intentionem occidendi. Secundo, licet ciuiliter de ciuitate occidere oppugnantem ciuitatem quando est in actu destruendi: sed non licet quando est solum in proposito destruendi.

¶Quantũ ad argumentũ cōtra scđam ꝓpositionē. rex nullam habet ꝑtātem nisi à populo. ergo tota cōitas habet authoritatē occidendi. Dico ꝙ sic, si nullus esset rex. sicut quilibet pōt abscindere membrũ putridum à corpe suo quando nō est ali9 qui abscindat, ita similiter tota cōmunitas potest &c. sed ista ꝑsona singularis vel illa non pōt. Vnde sicut rex potest, ita communitas à qua rex habet authoritatem: sed particularis persona non potest. ideo quantum ad primam potestatem correctionis quilibet imperator & dominus temporalis habet authoritatem auferendi vitam.

¶Quantũ ad secundā quęstionē qua quærebatur an liceat principi occidere innocentē. Nā visum est quomodo licet principi occidere, nō tamen oēs maleficos, puta maleficos malitia interiori, & exteriori quādo talis malitia non ꝑturbat rēpublicā &c. Quęritur ergo an licet principi occidere innocentem? et appet ꝙ sic. licet principi exponere vrbem igni & gladio ꝓ rebellatione: sed in illa sunt aliqui innocentes, vt paruuli: ergo licet principi occidere innocētem. Consequentia est certa, & antecedēs quo ad primam partē videtur practicari sæpe. Oppositum tamen arguitur: Exodi xxiij. Insontem & iustum non occides.

¶Pro solutiōe dupliciter pōt intelligi quæstio, vno modo sic, an liceat principi occidere illũ qui realiter est innocens, est tñ ꝓbatus nocens & malefactor, & princeps vel iudex non habet certitudinem de opposito, puta de eius innocentia. Quantũ ad hoc nulli est dubium quin possit princeps vel iudex talem dānare ad mortem: sed tota difficultas est inter doctores vtrum liceat principi vel iudici qui vt persona priuata habet certitudinem de innocentia istius, sed

non posset illam probare, nihilominus conuincitur nocens per testes omni exceptione maiores, an liceat illum innocentem damnare ad mortem? Circa hoc est multiplex mod9 dicendi. De lira dicit duo sup illo Exodi.xxiij. Insontem & iustũ nõ occides. Primum est: si iudex vel princeps est certus de maleficio platonis, puta ꝙ est homicida, nihilominus plato ꝓbatur innocẽs corã iudice ab illo facto cuius fortes iudex habet certitudinẽ de opposito, non licet forti occidere platonẽ. Hoc dictũ ꝓbatur: si liceat tũc occidere platonem: vel licitũ est ei vt priuatę, vel publicæ ꝑsonæ? Non primũ, quia nulli vt priuatæ ꝑsonæ licet quenquã interficere. Nec pôt dici secundum, quia non habet viam cõuenientem vt occidat vt publica ꝑsona: quia non est ei ordine iuris ꝓbatus nocens vt publicæ ꝑsonæ. ergo in tali casu non licet forti occidere platonẽ. & hoc de necessitate est fatendum. Habetur de consecratione distin.ij. quòd non licet sacerdoti curato expellere à mensa Christi illũ quẽ scit pctõrẽ vt priuata ꝑsona. ergo eodẽ modo hic dicendũ est.

¶ Secundum dictũ ipsius de lira est, si fortes princeps vel iudex sciat platonem innocẽtem, nihilomin9 ꝑ testes omni exceptione maiores ꝓbatus est nocens, vtputa homicida: non licet etiã (dicit de lira) ipm fortem damnare platonem ad mortem vel occidere. & huius sententiæ est Guillermus odonis sup libros Ethicorũ. Et ratio præcipua est ex textu iã allegato Exo. xxiij. Nam si est innocẽs, ergo est indign9 morte. ergo occidẽs & sciens peccat cõtra iustitiam. Et sic resolutio de lira est, ꝙ iudex nõ tenetur iudicare secundum allegata & ꝓbata quãdo habet scientiam particularem de opposito, quãuis non possit repellere testes, neqꝫ ꝓbare innocentiam accusati, immo tenetur nõ iudicare secũdum allegata & ꝓbata. Et ista duo dicta differũt, qa in primo casu non habet viã occidẽdi, & in scdo habet viã non occidẽdi. s. cedendi officio. Primum patet, quia quãuis sciat illũ dignum morte, non habet viam occidendi. nam non habet viã occidendi tunc nisi vt priuata persona. sed non licet ei vt priuata ꝑsona. igitur. Secundum patet puta ꝙ habeat viam nõ occidendi: quia pôt cedere officio &c. Oppositę sententiæ est. s. Tho. ij. ij. q. lxvij. arti. ij. Et idẽ dicit Altissio. & Richardus, et glo. de cõsec. dis. ij. et idẽ habetur. iij. q. vij. ca. iudicet. i glo. Tenẽt oẽs cũ. s. Tho. Vnde i tali casu dicit

sanctus Tho. aut fortes est supremus iudex puta impator vel rex non recognoscēs superiorem in tali potestate iuridica: aut non est supremus iudex. Si non sit iudex supremus, vel pōt remittere ad superiorē, vel nō. si non, puta quia vel superior præcipit ei vt cognoscat de causa: dicit ꝙ ꝓpter hoc tenetur renūciare. Si non pōt: tūc vel pōt sine scandalo iustitiæ ipm liberare, vel non. Nam aliqui sunt casus ita enormes ꝙ etiā supremꝰ iudex non pōt dare vitā sine scandalo iustitię. In tali casu non pōt non occidere, imo tenetur condēnare. Resolutio Tho. est. q. allegata arti. ij. quòd iudex potest cognoscere aliqua dupliciter. vno modo vt priuata ꝑsona. alio modo vt publica. si vt priuata, nec licet cōdēnare, nec absoluere, quia secundū talem cognitionem nullā habet potestatem. Sed vt ꝑsona publica aliquid potest cognoscere dupliciter. vno modo in communi. alio modo in particulari. In communi per legem naturalem, diuinā, aut humanā: hoc est per leges publicas, diuinas, aut humanas: contra quas nullas probationes admittere debet. Vnde in communi cognoscit quòd omnis malefactor est occidendꝰ quando malefactor est perturbatiuus reipublicę. Alio modo potest cognoscere in facto particulari vt persona publica, puta ꝑ instrumēta & testes & alia huiusmodi legitima documenta quæ debet sequi in iudicando magis quàm id quod ipse nouit tanquā priuata ꝑsona. Dicit ergo ꝙ in casu in quo fortes iudex scit platonē innocentē, nihilominus ꝓbatur nocens, et fecit omnem indaginem ad refellendum testes, & non potest illum liberare sine scandalo iustitię, in tali casu licet forti iudici platonem innocentem damnare ad mortem. & istam opinionem dicit Pręposi. probabiliorem. & hoc intellige sane, puta supponēdo quòd non tenetur cedere ex officio, contra id quod dicit de lira: & nō potest remittere ad alterum: & si nō cedat officio, tenetur cōdemnare. Ratio mea fortissima ꝓ ista opinione est ista: capio fortem episcopum corā quo agitatur materia de matrimonio inter fortē & bertā. nam fortes ꝓbat bertam; esse suam vxorem: nihilominus episcopus scit oppositum, sed non pōt ꝓbare, & plato ꝓbat per testes omni exceptione maiores quòd berta sit vxor eius, quia eam desponsauit in facię ecclesiæ: tunc episcopus tenetur adiudicare illam adhęrere, forti & ei reddere debitum. & potest casus poni di-

strictius, puta quòd causa agitetur coram papa, qui nō potest cedere papatui nisi ex cōsensu cardinalium & ecclesię, & ratione insufficientiæ. & supposito quòd nō pōt cedere: ergo oportet de necessitate quod iudicet. & nō potest iudicare quòd non sit vxor eius. Patet, ꝑ opinātem oppositum non pōt iudicare de aliquo nisi sciat vt ꝑsona publica, quia scientia vt persona particularis non sufficit ad ferendum iudicium. ergo saltem in casu iudex tenetur iudicare contra scientiam quam habet vt persona priuata siue particularis. Eodem modo iudex laicus debet facere. Nam si probauerim hāc rem esse meam, quæ de facto non est mea, et iudex certo scit quòd non est mea, tenetur adiudicare illam rem mihi. similiter tenetur condemnare innocētem probatum nocētem, quāuis vt persona priuata sciat oppositum: & hoc seruato ordine iuris quem tenetur obseruare. Quid ergo ad argumentum Exodi. xxiij? Exponūt insontem, id est quem cognoscis insontem & iustum vt persona talis, id est vt persona publica, non debes condemnare. sed in casu iudex non cognoscit istum insontem vt iudex, immo habet ea quæ sufficiunt ad oppositum vt persona publica: ideo in tali casu potest illum adiudicare morti. Dices, nunquam licet alicui facere contra conscientiam. sed iste occidendo facit contra conscientiam: ergo non licet istum occidere. verum est quòd nunquam licet alicui facere contra conscientiam. sed nego quòd iste faciat contra conscientiam. Contra. iudicat istum esse innocētem, neque dignum pœna & morte, & iudicat eum non esse occidendum. dico quòd iudicat eum esse occidendum, si recte iudicat. Vnde ista consequentia nihil valet, iste est innocens: ergo non est dignus morte. Vnde dico quòd ex parte iudicis iuste occiditur, & istud iudicium esset erroneum in iudice, iste non est iudicandus à me. immo istud iudicium est verum, iste est iudicandus à me. & non tenetur illud deponere. Contra, ergo faciet contra conscientiam: nego, & dico quòd facere contra conscientiam est facere contra dictamen practicum de aliquo faciendo vel non faciendo. quanuis ergo iudicat iudex quòd est innocens & vere, tamen iudicat recte ꝙ est occidendus. Eodem modo dicendum est de lictore qui cognoscit certitudinaliter condemnatum ad mortem per iudicem, esse innocentē: debet eum suspendere, quanuis sciat

illum esse indignū morte postq̄ habet mandatum à iudice iuste præcipiente & iuste condemnante. & ista opinio videtur probabilior, quòd postquam non potest ad alterum remittere, neq; absoluere sine scandalo, & concesso ꝙ non tenetur cedere (nam esset valde difficile quòd rex teneretur cedere regno propter istum casum particularem) ꝙ ipse iudex debet talem innocentem condemnare. His prælibatis circa materiam tertię quæstionis accedendum est ad illam tertiam quęstionem qua quęrebatur vtrum talem potestatem coercitiuam habeat Imperator vel dominus temporalis à papa & Romana ecclesia. Prima opinio est quòd ex institutione Christi habuit talē à papa. Cuius opinionis sunt qui dicebant in præcedentibus quæstionibus quòd papa habet plenitudinem potestatis tam in temporalibus q̄ in spiritualibus, & quòd in vtrisque potest facere sine peccato omne illud quod non est contra legem naturæ aut diuinam. sed papam committere talem iurisdictionem non est contra legem naturæ aut diuinam siue euangelicam. Item qui exercet illam sine commissione summi pontificis, iniuste exercet. patet. nisi papa committeret, negligenter faceret opus sibi commissum: & nō potest papa per se exercere. nam data est ei potestas, & prohibitum est ei ne illam exerceat: ergo oportet quòd alteri cōmittat: & nisi alteri committeret, negligeret opus sibi commissum. Q d' autem exercens sine commissione papę iniuste exerceat, patet. quicunq; assumit honorem: nisi ad illum sit vocatus tanquam Aaron, etiam loquendo de honore tam in spiritualibus quàm in tēporalibus, prę sumptuose assumit, & talis est notandus de ambitione, & non intrat per ostiū. vnde ad prælatum spectat iuridice & ordinarie prouidere de beneficijs particularibus. ergo eodem modo cum ad papam ordinarie spectet istam iurisdictionem committere etiam ex institutione Christi, si aliquis assumat libero suo arbitrio, ambitiose assumit. Et iste est primus mod9 dicendi, scilicet ꝙ omnes exercentes iurisdictionem temporalē habent illam potestatem exercēdi à papa. Vltra dicit doc. ꝙ eiusdem sententiæ debent esse qui tenent ꝙ licet papa non habeat illam plenitudinē potestatis de qua dictum est q. i. ca. i. tamen habet plenitudinem potestatis quantū ad omnia quæ necessaria sunt pro communitate fidelium gu-

bernanda. sed ad debitum regimen fidelium necesse est ꝙ sint aliqui exercentes vsum gladij. ergo si papa habet plenitudinem potestatis, ita quòd potest quicquid non est cõtra legem naturę aut euangelicã, siue dicatur ꝙ habet plenitudinem potestatis, ꝙ teneatur ꝓuidere de regimine fidelium: tenetur cõmittere istas iurisdictiones tẽporales.

¶Tertia quæstio proposita in principio huius tertiæ quæstionis erat. an cõdemnato à principe ad mortem liceat fugere si pateat ei locus fugę. Et apparet quòd non, per illud quod scribitur ad Ro. xiij. Qui potestati resistit, ordinatiõi Dei resistit. & loquor de potestate principum. sed nõ licet resistere ordinationi Dei. ergo nõ licet resistere principi seculari. si igitur damnatus ad mortem aufugeret, resisteret huiusmodi potestati. ergo non licite faceret, & per consequens peccaret & iniuste ageret. Oppositũ tamen arguit, quilibet naturaliter inclinatur ad seruandum vitam suam, ergo licet seruare quando hoc fieri potest sine iactura alterius, puta sine percussione vel læsione alterius vel damno, vtputa si aliquis haberet dãnatum custodire sub aliqua pœna, non liceret ei aufugere. Pro ista quęstione aduertẽdum est ꝙ aliud est loqui de iniuste damnato, & de iuste dãnato. & iterum de iuste damnato potest intelligi dupliciter vel de illo qui est iuste damnatus ex parte iudicis, & nõ ex parte sui. ex parte iudicis, puta quia iudex seruauit ordinẽ iuris iudicando illum secundũ allegata & ꝓbata: & tamẽ ipse de facto est innocens. Aut de iuste damnato & ex parte iudicis & ex parte sui, quia videlicet seruatus est ordo iuris in damnando ipsum, & realiter merebatur dãnari, quia nocens erat & malefactor. His suppositis sit prima ꝓpositio. Iniuste damnatus ad mortẽ ex parte iudicis, puta quia non seruauit ordinem iuris, vel nõ habuit probationes sufficiẽtes ad damnandũ ipsum, potest immo tenetur fugere si ei pateat locus fugę. patet sic ꝙ teneatur fugere. nam iure naturali quilibet tenetur seruare vitam ꝓpriam quantũ potest medio licito, ergo sortes qui est iniuste damnatꝰ ex parte iudicis, si pateat ei locꝰ fugę, & nõ fugiat, peccat cõtra legem naturalem qua tenetur seruare vitã suam quantum potest. ergo cũ istud mediũ, puta fugere, sit sorti licitum ad seruandũ vitã, immo est ei licitum queadmodum esset ei licitũ fugere contra hostes cũ iniuste aggredientes

& persequētes, tenetur iure naturali fugere. Alia ratio adducitur ab aliquo doct. quę talis est. ille iudex adiudicando illum morti peccauit. ergo dando sententiā executioni peccabit. & sortes qua lege. s. diuina teneť diligere ꝓximū, teneť etiā vitare peccatū in ꝓximo. ergo cū teneatur vitare in proximo peccatū, etiam tenetur fugere si ei patet locus fugę. Dices, ergo martyres obligabantur fugere, cū multis patebat locus fugę, & erant iniuste damnati ad mortē. Dico ꝙ qñ ex fuga imminebat scandalū in fide, non tenebantur fugere. immo oportet ꝙ iniuste dānatus maneat præcipue si ex fuga illius immineret periculum in fide.

¶ Secunda ꝓpositio. Licet dānato iniuste, isto modo impetere principē, & rebellare si possit, ita ꝙ posset vincere vi sua. patet. vnicuiqꝫ vim vi repellere licet, & hoc quādo infertur vis iniuste. sed in illo casu infertur vis iniuste. ergo in illo casu licet vim vi repellere, & occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. & hoc expresse hř Prouerb. xxiiij. Erue eos q ducunť ad mortē: & qui trahuntur ad interitū, liberare non cesses. & loquitur de illis qui ducuntur iniuste ad interitum. & arguitur sic. Quilibet tenetur se magis diligere & liberare quā quantumcunqꝫ ꝓximum. sed sic est quòd quando ꝓximus iniuste ducitur ad mortem, quilibet tenetur liberare si possit, etiam per violentiam. ergo à fortiori si possit, ipse illam vim repellere debet: immo ad hoc tenetur.

¶ Tertia ꝓpositio. Iuste damnatus ex parte iudicis, tamen iniuste ex parte sui, licite potest aufugere si pateat ei locus fugę, quia est realiter innocens. patet apud omnes doc. si a possessio sit mea, nihilominꝰ plato ꝓbat eam suam, & per iudicem adiudicatur platoni: si possum sine periculo corporis & famę eam occupare & capere, bene facio. dicitur notanter sine periculo famę, quia si eam capiendo reputarer fur & latro, non debeo eam capere. nam bona fama ꝑstantior est bonis fortunæ. dicitur notanter etiam sine periculo corporis, quia corpus magis est diligendum quàm fama, & fama q̄ bona externa: & super omnia ista, vita magis est diligenda. ergo à simili si sortes sit iuste damnatus ex parte iudicis, & iuste ex parte sui, adhuc corpus suum remanet eius: ergo potest fugere etiam cū periculo famę, quia corpus magis est diligendum quàm fama.

¶Quarta ꝓpositio in qua est difficultas inter doct. Si sortes sit iuste damnatus ad mortem ex parte iudicis & sui, & pateat ei loc⁹ fuge, an teneatur aufugere? dico ꝙ potest licite aufugere, & sine peccato. & in hoc maior pars doct. cõuenit. hoc tenet de Gandauo quodlibeto nouo. quamuis oppositũ imputetur sancto Thome, tamẽ non legi in ipso, sed dicit ꝙ potest licite aufugere: vt patet. q. lxix. in vltimo articulo in solutione secundi argumenti. dicit ꝙ nullus condemnatur ad manendum in loco vnde ducatur ad mortẽ. tenetur tñ non resistere agenti quin patiatur quod iustũ est eum pati: sicut etiam si aliquis sit cõdemnat⁹ vt fame moriatur, nõ peccat si cibum sibi occulte ministratum sumat, quia non sumere esset seipsum occidere. patet sic. vnusquisque tenetur seruare vitam suam iure naturali indispensabili, dummodo possit hoc medio licito, & sine iactura alterius. sed in tali casu sortes potest conseruare vitã suam. Primo iudex non patitur iacturam ex eius fuga, neque custos, supposito quòd non seruet eũ sub pœna. ergo. Holcot in tertio adducit multas rationes ad istam propositionem. nam sortes põt postea maius bonum cõmunitati facere q̃ mors eius fuisset cõmunitati bona, quia non licet interficere nisi ꝓpter bonum cõmune. similiter potest pœnitere, & multa alia bona facere. ergo in tali casu sorti ꝓponenti illa bona facere, licet aufugere. & hoc satis suadet sanct⁹ Tho. in loco preallegato de condemnato vt fame pereat, potest comedere si ministretur ei cibus, quia nullus potest condemnari vt seipsum interficiat. immo dicit de Gandauo, si posset violenter à custode carceris vel quouis alio panem subtrahere, licite potest, quia in tali casu cũ sit in extrema necessitate, omnia sunt ei cõmunia. Diceret aliquis, & est apparentia maior quæ possit haberi pro parte opposita, si sortes esset cõdemnatus ad perditionem bonorum, post illam condemnationem non potest illis bonis vti, neque retinere, immo committeret furtum: quia non sunt amplius eius. similiter si sortes iusto iudicio condemnetur in seruitutem alicuius, nõ potest post sententiam latam aufugere ab eo, immo tenetur parere ei cuius est seruus: immo si fugiat, tenetur de damno domino suo, & eum recompẽsare de iniuria facta. ergo à simili si sortes sit iuste dãnatus ad mortem, corpus eius & vita nõ videtur esse ipsius, sed

reipublicę. ergo si fugiat, iniuriam facit communitati cui vita adiudicata est: & per cōsequens ipse peccat. & ista est maior apparentia quæ haberi potest pro opposito. & hoc assumunt alij docto. tenentes oppositam partem. ¶ Quātum ad hoc optime respondet de Gandauo dicens quod dupliciter contingit habere dominium in aliqua re. vno modo quantum ad substantiam rei. alio modo quātum ad exercitium operationum aliquarum circa illam rem. primo modo ille habet dominium qui substantiam rei alienare potest. Secūdo modo qui locauit equum vel domum, habet dominium isto secundo modo. Hoc supposito dicit vlterius quòd nullus potest habere dominium in corpore alterius quantum ad substantiam præter animam informantem tale corpus: vt sit sortes quantūcunque seruus dānatus ad mortem: nullus habet dominium quantum ad substantiā corporis eius & vitam pręter animam ipsius, adeò quod quantum ad substantiam semper remanet corpus animę eius. ergo anima tenetur regere ipsum, nutrire et conseruare in esse quantum potest. sed quantum ad aliquas operationes exercendas circa corpus iudex habet dominium, vtputa citare eum, prouocare, incarcerare, mortē inferre. & sic malefactoris corpus quantum ad substantiam semper remanet animę eius, sed quantum ad aliquas operationes exercēdas dominium est apud iudicem. propterea dicit idem de Gādauo, & consequenter .s. Tho. quod si sortes sit vinculatus, non licet ei frangere vincula & carcerem, quia non habet dominium sui corporis quantum ad hoc, neque rebellare. nam si rebellaret, licet principi illum inuadere. bellum enim est iniustū ex parte sortis: ergo illicite rebellat. et est argumentū efficax: quia si rebellat, et princeps aggrediatur, bellum est iustū ex parte principis: ergo iniustum ex parte alterius. ergo propositū. Resolutio igitur istius materię est quod quanuis sortes sit iuste condēnatus, & non vinculatus neque clausus in carcere, neque datus alteri in custodiā sub pœna, ita quòd non immineat alicui personę detrimentum ex eius fuga: licet ipsi fugere. Sed est difficultas vtrum teneatur fugere in tali casu, vel solum sit consilium. Dicit de Gandauo quòd satis elici potest quod tenetur fugere. immo si non fugiat, est homicida sui. nihilominus dicit Ioan. de Gersono in tractatu quem fecit de esu carnium, quod potest licite expectare mortem pro

suis demeritis, & satisfacere pro peccatis. videtur tamen mihi ꝙ si sit ei licitum fugere, quòd pro tunc etiam tenetur fugere, quia iure naturali tenetur seruare vitam corporis. & quia patet ei medium licitum ad illam seruandam: ergo tenetur. & hoc dicit de gandauo & Tho: de illo qui est dānatus vt pereat fame, qa tenet̄ comedere si habeat pan̄e, quia illud est medium licitum ad seruandam vitam eius. Vnde de gandauo ponit differentiam inter istos quatuor terminos, necessitas, fas, ius, & licitum. vnde non solum in tali casu est ius, fas, aut licitum, sed necessitatis est fugere. & ista opinio videtur probabilior, videlicet ꝙ teneatur fugere.

¶ Pro ista opinione potest sic argui. Habita sunt tria dicta. primum; ꝙ papa habet potestatem committendi iurisdictionem laicam & temporalem. secūdum, ꝙ tenetur illam committere, quia aliàs negligeret onus sibi cōmissum. tertium, ꝙ quilibet qui assumit iurisdictionem illam sine commissione papę, est arguēdus de ambitione: quia assumit honorem non vocatus, & intrat non per ostium. Prima ratio huius opinionis est, necessarium est in omni communitate habere supremum à quo cunctorum iurisdictiones dependeāt. sed tota cōmunitas christianorū est cōmunitas volentiū adinuicē cōicare: ergo oportet esse supremū in illa communitate &c. sed nullus alius pōt assignari p̄ter papā. ergo ab ipso dependet iurisdictio omniū aliorū. populus enim si est bene ordinatꝰ, vni gubernatori et nō pluribus debet esse subiectus. Prouer. xi. Vbi non est gubernator, populus corruet. loquitur enim in singulari, & non plurali, cum inquit gubernator, & nō gubernatores. ergo videtur īnuere quòd vni populo vnus supremus debet esse gubernator, & non plures: & cum totum genus humanum vnus populus sit qui optima constitutione & institutione volentium adinuicē viuere et cōmunicare regi debeat, necesse est esse principē supremū à quo cęteri dependeāt, & illi supremo in oībus pareant. Pręcipua ratio inter cęteras est ista. si nō sit supremus aliquis à quo cęterorū iurisdictio dependeat, poterunt esse aliquæ in aliqua communitate non subordinatę quarum quilibet illas exercens erit supremus, & nulli alteri subiectus: ergo poterunt esse plures superiores nō habentes superiorem. sed hoc optimo modo regendi obuiare videtur, quia si sint plures superiorem non habētes, quorum

neuter est alteri subiectus: vel præsunt eidem populo, vel diuersis. Si eidem populo, ergo non poterit populus exhibere quod est exhibendum superiori: quia si ambo simul contraria præcipiant, non poterũt subditi suis superioribus parere: ergo necesse erit vt sint alteri inobedientes, & ad impossibile obligati. quod est impossibile. ergo in communitate bene ordinata non possunt esse duo principes nõ subordinati. Si autem illi duo superiorem non habentes præsint diuersis populis: ergo illę communitates non erunt bene ordinatę. patet. inter illos populos possunt esse dissensiones, cum natura humana est prona ad dissentiendum. & inter diuersos superiorem non habentes leuiter poterit oriri discordia quę per superiorem sedari non poterit. discordia autem inter maiores superiorem non habentes periculosa est secundum Aristotelem. vi. politico. cap. ix. ergo si non sit aliquis superior ad vtrunque illorum populorum, & ad vtrunque istorum qui præsit istis duobus populis: tales communitates nõ sunt bene ordinatę. ergo dicit doctor, oportet confiteri quòd sit vnus alijs omnibus superior à quo cunctorum potestates & iurisdictiones dependeant. & non videtur alius à summo pontifice. ergo si iurisdictio omnium aliorum dependet à summo pontifice, tunc nec imperator nec alius princeps debet iurisdictionem temporalem exercere nisi sibi à summo pontifice cõmittatur. & hæc est summa huius opinionis, scilicet quòd omnis iurisdictionis authoritas dependet à summo pontifice.

ℭ Capi. ii. Alia est opinio.

VISVM est de iurisdictione principum secularium ad quos spectat maleficos & in corpore & in bonis punire. & illa est prima iurisdictio quæ vocatur coercitiua, & authoritas publica maleficos damnandi contrahitur à populo. & in primo capitulo fuerũt allegatę opiniones. vna quòd nullus princeps tẽporalis potest iuste actum iurisdictionis exercere nisi ex commissione papę & Roma. ecclesię. nunc in isto. ij. capitu. ponitur secunda opinio quæ diuiditur in tres modos dicendi partiales. & vniuersaliter ista opinio dicit quòd principes seculares absque commissione papę & Romanæ ecclesię possunt iurisdictiones seculares licite exerce-

re, ita quòd nec papa nec ecclesia habent ex institutione Christi quòd debeāt illas iurisdictiones illis principibus secularibus committere. Marcilius de Padua circa hanc materiam ponit tria dicta. Primum, quòd papa nullam habet potestatem coercitiuam siue coactiuā ex institutione Christi, & quòd nullus habet potestatem excommunicandi nisi ex beneplacito populi aut principis. & nititur hoc deducere ex authoritate Pauli qui excommunicauit fornicatorem conuocato populo. Secundo dicit quòd papa non est exemptus ab habente potestatem coactiuam, immo ipse subiectus est principi seculari habenti potestatem coactiuam. Tertium dictum, si delinquat vel in spiritualibus vel in temporalibus, à principe venit coercendus. Sed ista opinio quantum ad multa est damnata & scandalosa: quod patet per vsum contrarium. nam excommunicare potest papa & quotidie facit sine consensu populi. ergo &c. Secundus modus dicendi est quòd papa quantum ad spiritualia habet potestatē coactiuam per censuras spirituales puta per excōmunicationem, vt in peccatis contra sacramenta & contra euangelium. sed in temporalibus nec habet regulariter nec casualiter potestatem coactiuam ex in institutione Christi: sed si habeat, hoc est à principe vel populo. Tertius modus dicendi est: papa habet potestatem coactiuam per censuras spirituales in spiritualibus, sed in temporalibus non habet illam regulariter, sed solum casualiter. & videtur difficultas ex varietate textuum, an videlicet papa ex institutiōe Christi in causis pure laicis habeat potestatem discernendi, iudicandi, & cogendi. Opinio iuristarum quantum ad hoc est quòd summus pontifex non habet regulariter, sed casualiter. regulariter, hoc est non debet exercere illa quę sunt potestatis pure laicę. ideo dicunt illum illā habere in habitu, sed nō in actu, quia casualiter potest et debet, puta in duobus casib9. Primus, qñ deest princeps secularis. Secundus, si princeps secularis non possit vel negligat illam exercere. in talibus casibus potest immo tenetur papa administrare iustitiā in rebus tēporalibus. ideo casualiter orta quęstione de possessione aliqua, ecclesiastici possunt se intromittere, non tamen regulariter, sed in duobus casibus tantū prius tactis. Quātum ad primū, extra in ca. licet. de foro cōpetenti. ꝙ vacante imperio potest papa

ſe intromittere de negocijs temporalibus. Quātum ad ſecūdum, in capi. ex tenore. eodem titulo. Nam ſi imperator nult cauſam terminare, papa debet ex inſtitutione Chriſti illam terminare. propterea ex inſtitutione Chriſti habet iuriſdictionem laicam in habitu: ſed non in actu: datur ſimile: ſi duces ſubiecti regi nollent iuriſdictionem adminiſtrare, tunc debet rex illam adminiſtrare: & illam habet in habitu. Similiter dicendum eſt de ſummo pōtifice. Doctor arguit pro iſta opinione, & non arguit particulariter pro aliquo iſtorum trium modorum, ſed vniuerſaliter pro tota opinione. ille non habet ſuam iuriſdictionem ab illo cuius eſt dominus: quia nunquam dominus habet iuriſdictionem à ſeruo. ſed imperator eſt dominus papæ in temporalibus. nam habetur textus. xi. q. i. capitulo ſacerdotib9. vbi papa vocat imperatorem dominum ſuum: ergo eſt dominus eius. Secundo ad idem ratione arguitur quòd papa ſit ſubiectus imperatori: in qua fundāt ſe doctores: quę videtur eis peremptoria. Quælibet res quæ tranſit de nouo in dominium alterius, trāſit cum onere ſuo, niſi ſuper hoc habeatur ſpeciale priuilegiū. ſed prędia quæ tranſierunt de nouo in dominium papæ, puta per collationem principū, vt Conſtātini & regis Frāciæ, puta in Auinione, illa erāt imperatori & principib9 ſubiecta. ergo tranſierunt cum tali onere, niſi ſuper hoc habeatur ſpeciale priuilegium. ergo papa quātum ad illa eſt imperatori & regib9 ſubditus. vnde dictum eſt quòd principes non ſolum habent poteſtatem in res, ſed etiam in perſonas: quia poſſunt incarcerare & occidere. Dico tamen ꝙ quantum ad iſtam poteſtatem quæ reſpicit perſonas, eſt apparentia quòd papa ſit exemptus, ita quòd imperator non poteſt incarcerare nec occidere eum quanuis commiſerit crimen tali pœna dignum. ſed quātum ad ipſas res ꝙ iure diuino ſit exemptus, nulla eſt apparentia. ergo dicit doct. ad minus habetur quòd ratione prędiorum quæ tranſierunt cum onere ſuo in dominiū papæ, quæ antequam tranſirent erant ſubiecta principi quantum ad iuriſdictionem, ratione illorum habens dominiū illorum efficitur ſubiectus alteri habenti iuriſdictionem ſuper illa. de foro competenti capi. vltimo. patet hoc. perſona dupliciter efficitur ſubiecta. vno modo ratione criminis. alio modo ratione poſſeſſionis.

¶ Resolutio est, quantum ad primũ modum dicendi Marcilij de padua, erroneum est ꝙ papa non habeat potestatẽ coactiuam in nullis rebus. Item vterque duorum secundorum modorum est probabilis, videlicet ꝙ papa in rebus pure ciuilibus nullam iurisdictionẽ nec regulariter nec casualiter habeat iure diuino & ex institutione diuina, vel ꝙ habeat non regulariter sed casualiter, puta in duobus casibus tantum supra numeratis, scilicet si nullus sit iudex tẽporalis. & si nõ potest exercere vel negligat, ꝓbabile est quòd casualiter in illis duobus casibus habeat iurisdictionẽ temporalem administrandi in temporalibus.

¶ Cap. iii. His opinionibus

IAM nititur soluere vnam rationem opinionis & resolutio docto. est ꝙ papa non habet committere principibus secularibus suã iurisdictionẽ, sed illã habent à populo. sed arguitur ꝓ parte opposita sic. Cõitas volentiũ adinuicẽ viuere et in actib9 ciuilib9 cõuersari, inter quos põt oriri discordia, non est bene ordinata nisi sit aliquis superior q possit illorũ causas & discordãtias termĩare: aliâs sequerẽt bella et multa alia incõuenientia. sed tota cõitas oĩm est cõmunitas volentiũ &c. ergo non est bene ordinata nisi sit vnus superior. sed non potest dari talis superior nisi papa, ergo est omnium superior. sed inferiores nõ habent iurisdictionem nisi à superiore, ergo omnes habent suas iurisdictiones ex commissione papæ. Quantũ ad hoc argumentum concessa maiore negatur minor, puta quòd talis suprem9 non potest esse alius præter papam: immo secũdum vnum modũ dicendi est aliquis alter à summo pontifice ex electione populi & consensu maioris partis aut sanioris, cui etiam papa est subiect9 saltem in temporalibus, scilicet imperator. & ista est prima solutio. hoc etiã dicit Marcilius de padua.

¶ Secunda solutio tangitur à doctore ibi, aliter respondetur. & ista secunda solutio est melior, & dico ꝙ oĩm Christianorũ est vnus superior qui potest causas terminare spirituales, vt papa: & alter qui potest causas ciuiles, vt imperator. Sed quid dicendum si reges non sunt subditi imperatori? Dico quòd sufficit quòd sint duo vel plures superiores vnus vni parti præsidens, & alter alteri, vt fortes gallus, &

plato hispanus, nullus est amborum superior: sed quilibet habet suum superiorem: & orta discordia inter illos actor sequatur forum rei, vt gallus conueniat hispanum coram suo iudice & principe hispano, & hispanus gallū etiā corā suo. Ideo nō requiritur quòd vtriusq; sit vnus superior, sed ꝙ quilibet habeat suū superiorē. & dūmodo isti supiores sint prudentes, poterunt suas cōmunitates optime regere.

¶ Quartum cap. Porro quia ista.

VIDENDA sunt pertinentia ad bonum princi patum: Primum igitur est quòd sit ordinatus in bonum commune, et nō in vtilitatem alicuius personę priuatę. vnde Aristoteles nō solum ponit differentiā boni principat⁹ à tyrāno, sed etiā à despotico licito: q̄a principat⁹ est ordinatus ad cōmunem vtilitatem. Isto modo Christus instituit principatum sacerdotalem propter vtilitatem communem, & nō propter bonum priuatū Petri & successorum. talis autē principatus papalis & episcopalis est ex ordinatione Christi, quod insinuatum est à Christo cum petrum fecit papā dicēdo, Pasce oues meas: quasi dicat, super oues meas te pricipē cōstituo, vt non tollas ab eis lac & lanam nisi pro necessitatibus tuis: iuxta illud. i. ad Corinthios. ix. Quis pascit gregem: & de lacte eius non manducat? Ecclesiastici enim habēt titulū petendi & exigēdi tēporalia ꝓ spūalib⁹: vt patet ex illa authoritate Pauli. Principat⁹ ergo apl'icus est ordinatus nō ꝓpter bonū principatus, sed ꝓpter bonū cōmune subiectorum ad obtinendum regnum celorum. & ideò Petrus dicit alijs pastoribus: Pascite qui est in vobis gregē dei. Ex istis authoritatibus habetur manifeste ꝙ principatus apostolicus est institutus propter bonum commune: propterea si Petrus aliquid instituisset contra libertatem alicuius particularis personæ vbi nō fuisset necessitas aut magna vtilitas, illa institutio siue præceptio non obligasset: nam quæ fiunt à iudice, & non in illa materia in qua habet potestatem iudicandi, nullius sunt efficacię. vnde non fuit data Petro potestas nisi in vtilitatem subditorum. quare si papa ferat sententiam excommunicationis & nō pro causa vera vel apparente, non est timenda.

¶ Cap. v. Secūdo ad optimum principatum.

ISVM EST an principes seculares habeant suas iurisdictiones a papa: & est opinio cōmunis inter docto. parisienses ꝙ nō. im mo anteꝙ esset aliquis summus pontifex, erant principes seculares habentes suas iurisdictiones. & ille modus est tripartitꝰ, vt visum est. nā dicebat Marcilius ꝙ papa nullā habet potestatē coactiuā. Alij ꝙ habet in spūalibus coactiuā, sed nō in tēporalibꝰ nec regulariter, nec casualitre. Alij quòd in temporalibus non regulariter, sed casualiter. & est opinio iuristarū ca. licet. & cap. ex tenore. de foro cōpetēti. Itē dictū est quòd ad optimū principatū requiritur ꝙ vnus principetur ꝑpter vtilitatē cōmunem. & hoc fuit deductū in. iiij. ca. In isto. v. ca doct. assumit secūdū q̄d cōuenit optimo principatui, ꝙ principās sit vnus sicut principatus est vnus, ita ꝙ ad optimū principatū de necessitate requiritur ꝙ vnus principetur qui sit superior cęteris omnibus. Pro isto potest multipliciter argui ex mente Aristotelis in tertio politicorū: nihilominus doct. adducit pręcipuā rationē Aristotelis quā facit loco pręallegato volens probare ꝙ principatus regalis in quo principans est vnus, sit melior principatu aristocratico in quo pauci principantur, & democratico in quo multi principātur. & sub regali principatu cōprehēditur omnis principatus in quo vnus solus dominat, siue sit dux, comes, vel balliuus. Et arguitur sic: ille principatus est melior qui cōseruat subiectos in amicitia, pace, charitate, & concordia, prohibēdo & impediēdo discordias, rixas, & tumultꝰ inter subditos. sed principatu regali ista maxime vitātur, ergo est principalis inter cęteros & optimus. & ista propositio est manifesta, quia oīs principatus est ordinatus ad conseruandam charitatem & pacem inter subditos, & ad vitādum dissensiones & rixas inter illos. ergo ille est optimus quo maxime seruantur illa, & maxime vitant ista, cuiusmodi est regalis. igitur. Quòd talis sit optimus qui talia facit, patet ꝑ multas authoritates scripturæ. Vnde & princeps pacis Christus, super cuius humerū factus est optimus principatus, corpaliter ab apostolis & cęteris fidelibus recessurus, ipsis dilectionē & amicitiā singulariter imponebat dicēs, Hoc est præceptū meū, vt inuicē diligatis. & Ioannis. xiiij. Pacē relinquo vobis, pacē meā do vobis. &. xvi. ait, In me pacē habeatis. & Mat-

thei.x.dicit apl'is, Intrãtes domũ salutate eam dicẽtes, pax huic domui. Finis ergo principalis principat9 cuiuslibet est cõseruatio pacis subditorũ, & vitatio discordiarũ. sed hoc maxime fuit per principatũ regalẽ. Pro cuius declaratione notandum quòd dissensio proueniens in regno non potest nisi tripliciter prouenire. Vel ꝑuenit inter subditos: puta cum subditi dissentiunt inter se. Secundo vel est dissensio subditorum ad principem: vel principis ad subditos. & isti duo vltimi modi coincidunt. Sed in principatu aristocratico vel democratico potest prouenire dissensio & subditorum ad subditos, & subditorũ ad principãtes, & vnius partis principantium ad alteram partem principantium. sed per principatum regalem facilius conseruatur pax subditorum, & vitatur discordia inter ipsos. ergo. Insuper dicit doctor, quando dissentiunt subditi inter se, illa dissensio facile sedari potest per principantẽ. sed si oriretur dissensio principantium ad principantes, etiam ad omnes alios faciliter se diffũdet, vt testatur Aristoteles politicorũ quinto capi.ix. Ideo difficile esset illam sedare, propterea quia subditorum pars adhęret vni parti, & altera alteri: & sequitur dissensio in populo. ergo dissensio ꝑueniens in principatu aristocratico vel democratico est multo grauior & perniciosior quàm illa quæ prouenire potest in principatu regali. Resolutio doctoris post Aristotelem, & cõmuniter omnium doctorum est; quòd ad optimum principatum requiritur quòd sit vnus principãs. Ratio præcipua Aristotelis est, quia quando est vnus principans, in dissensionibus facilior est recursus ad principantẽ, quàm quando sunt plures principantes. ergo regalis est melior. Dices, dicit sapiens Prouerbiorum vndecimo: Salus vbi consilia multa. Sed in principatu aristocratico & democratico sunt multa consilia & plura quàm in regali, ergo est præstantior regali. Nam princeps ad hoc est ordinat9 vt præuideat pericula imminentia, & illis obsistat. sed hoc melius prouidẽt plures sapientes quàm vnus solus. plura enim vident oculi quàm oculus. quod vn9 nõ videt, alter videt. & hoc de necessitate requiritur, puta præuisio periculorum imminentium, & eorum quæ possunt ducere rempublicã ad interitũ & ruinam. ergo melior est principat9 aristocraticus vel democraticus quàm regalis. & hoc est præcipuum argumen

tum partis aduersę tenentis oppositum. Ad hoc respondet sanctus Thomas in libro de regimine principum, & post eum Aegidius de Roma: supposito quòd omnes homines essent boni non quærentes nisi quod iustum est, & homini & reipublicæ melior esset principatus aristocraticus vel democraticus quàm regalis. nam duo aut tres quærentes bonum commune melius prouident quàm vnus: sed supposita conditiõe & peruersitate quæ iam reperitur inter homines: quia vnusquisq; saltem pro maiori parte quærit quod suum est, et nõ bonum commune. supposita ergo tali peruersitate hominum pro maiori parte, & etiam quia stultorum infinitus est numerus: ex multis principãtibus quilibet niteretur acquirere sibi maiores diuitias & honores, & ex hoc facile oriretur dissensio inter principãtes in perniciem boni communis. ideo supposita cõditione hominum nunc viuentium præstantior est principatus regalis.

¶Restat ergo inquirere. Visum est quomodo duo requiruntur ad optimum principatum. Primum, quod instituitur propter bonũ commune. Secundum, quòd sit vnus principans. Videndũ est quæ sunt incompossibilia illi principatui optimo, & quæ sunt impertinentia. Primo est incompossibile illi principatui inquantum huiusmodi habere seruos proprie dictos, nõ dico locatitios, imo necesse est illos locatitios habere. Ratio est, nullus est in seruitutẽ redigendus nisi propter eius culpam. ergo de ratione optimi principatus repugnat illi habere seruos proprie dictos, puta quod necessario sint serui tali principanti. & est præcipua ratio quæ maiorem habet apparentiam. Nam secundum Aristotelem primo politicorum melior est principatus liberorum quàm seruorũ, quia melior est principatus qui est meliorum subditorum, sicut melior est principatus hominum quàm bestiarum. liberi autẽ sunt meliores quàm serui. quare principatus seruorum non est optimus iudicandus. melius est enim principari bonis quàm malis. ergo iste principatus qui est super oĩmode liberos, hoc est qui non sunt serui emptitij, est melior. & hunc vocat Aristoteles regalem. Vnde in plerisq; locis habentur tales serui emptitij & abiecti: sed hoc repugnat optimo principatui: puta quòd de ratione illius sint tales serui abiecti & addicti principãti, siue sint boni siue mali. Vltra repugnat optimo principatui ple

nitudo potestatis in temporalibus. Patet, illud repugnat quod est in damnum & perniciem subditorum: sed illa plenitudo potestatis in temporalib9 est huiusmodi. nam est in perniciem reipublicæ quod princeps possit res cuiuscunque priuatæ personę in dominium alterius transferre pro libito suo: & hoc posset si haberet illam plenitudinem potestatis de qua dictum est prima quæstione capitulo secundo.

¶ Capitulum sextum.

CONSEQVENTER restat inquirere quę possunt adesse & abesse optimo pricipatui. Et breuiter dicitur quòd ad optimum principatum spectat vnicuique quod suum est reddere, hoc est iustitiam administrare, leges condere, iudices inferiores & alios officiales deligere et cōstituere, operationes quarumcunque virtutum pręcipere. quilibet princeps ex officio ad ista tenetur: sed tamen ad hoc videtur esse principalissime constitutus vt corrigat & puniat delinquentes. Patet, primæ ad Timo. i. Lex iusto non est posita: sed iniustis & non subditis. præcipuum igitur quod pertinet ad principem, est peccatorum correctio. Patet, principes ad hoc maxime sunt creati propter mutuam & pacificam tranquillamque cōuersationem subditorum fouendā, & discordias dissidiaque sedanda. & nihil aliud vult dicere in isto sexto capitulo quàm quod princeps inter cętera magis debet intendere punitioni malorum, ita quòd actus principalis propter quem princeps est institutus, est delinquentium punitio & correctio. ¶ Ex his patet quæ sunt optimo principatui necessaria annexa, & quę incompossibilia, & quæ impertinentia. & dictum est quòd ad optimum principatum necesse est quòd sit propter bonum commune, et quod principans principetur liberis & non seruis, & quòd sit vnus principans & nō plures. Item repugnat optimo principatui habere plenitudinē potestatis: puta quòd possit ad placitum eius transferre rem meam in alterū sine quocunque meo peccato vel causa, & facere quicquid non repugnat iuri naturę et diuino. & visum est etiā quomodo pręcipuus actus principatis est malorum punitioni intendere. ¶ Iā doctor infert aliqua correlaria, ibi, His visis dicit. Primum, non repugnat optimo principatui supremo optime ordinato aliquam potestatē iuridicā esse alicui9 vel aliquo-

rum ex istis de communitate illa à supremo principe eiusdem communitatis quæ nullo modo ab ipso supremo principante dependeat, nec sit ab ipso instituta, hoc est ꝙ non depēdeat ab ipso nec quo ad institutionem nec quo ad destitutionem saltem regulariter. Patet. dictū est ꝙ optimus principat9 est institutus propter bonum cōmune, & malorum correctionē. ergo si non impediat malorum coerctio, ita ꝙ nullus delinquens in illa communitate iustā & debitam effugiat vltionem, non repugnat supremo principatui esse aliquem talem iurisdictionē quæ nullo modo depēdet ab ipso supremo nec quo ad institutionem nec quo ad destitutionem. Nec etiam talis iurisdictio bono cōmuni repugnat. Patet sic, vndecūq; coerceantur malefactores, dūmodo coerceantur per potestatem aliquam, vndecunq; sit talis potestas, vel à supremo, vel ab altero, non est impertinens bono communi si puniantur per potestatem publicā et coercitiuam. ergo correlariū verum. Hinc est quòd in aliquib9 regnis, vt fertur in regno Aragoniæ, rex non habet instituere iurisdictiones: immo est aliqua potestas iuridica quę habetur ex successione parentū, ita ꝙ post patres filij sunt iudices, et filij filiorū erūt iudices, nec illos rex pōt destituere, imo sunt supra regē quātū ad illam iurisdictionē.

¶ Secundum correlarium. Non repugnat optimo principatui aliquam personam politię esse regulariter exemptā ab eius iurisdictiōe, dummodo sit casualiter subiecta, puta ratione criminis ab ea cōmissi. Dicitur regulariter: quia vt patet in primo correlario, nō repugnat optimo principatui aliquam personam habere iurisdictionē quæ nullo modo depēdet à supremo principante. ergo illa nō regulariter est subiecta, sed bene casualiter, puta si peccat talis psona ī rēpublicā, ad supremum principantem spectat illam punire.

¶ Tertium correlarium. Non repugnat optimo principatui & supremo correctionem illius personæ sic regulariter exemptę ad aliquem alterum vel ad alios spectare quàm ad supremū principantē. Patet sic. quicquid non repugnat bono cōmuni, est compossibile optimo principatui & supremo. sed ꝙ ista persona sic exempta puniatur ab alijs q̄ à supremo principante, non est repugnans bono communi, & punitioni malorum. ergo. Vnde ponit ista doc. volēs dicere quòd papa non est supremus principans in politia.

sed Imperator si foret aliquis ex vniuersali consensu totius populi. Vltra dicit ꝙ nõ obstante ꝙ ipse Imperator sit supremus principans, non tamẽ repugnat quin papa habeat potestatem coercitiuã, puta excõmunicandi. Similiter papa est regulariter exemptus à principe, quia non potest eũ Imperator pro qualicũq; crimine punire: & dato ꝙ papa cõmitteret crimen qđ scandalizaret totam ecclesiam: adhuc regulariter non spectat ad supremũ principantem eũ punire: sed ad cõcilium generale. ¶Resolutio ergo talis est. Non repugnat optimo principatui & supremo esse potestatem in politia quæ non dependet ab eo neq; quo ad institutionem, neq; quo ad destitutionem. Prȩterea non repugnat esse personam exemptam à tali principante quantũ ad correctionẽ quin possit per alias fieri quàm per supremum principantem.

¶ Capitulum. vii. Sane licet.

IN HOC septimo capite vult dicere doctor quòd quanuis supradicta de optimo principatu sint vera tam de principatu vniuersali q̃ particulari: regulariter nihilominus ille principatus regalis in casu nõ esset optimus, immo mutandus in aristocraticum vel democraticum. Patet in casu quo principans esset tyrannus, vel quando plures aspirarẽt ad principandũ, & melius seruaretur bonum cõmune per plures principantes. ideo casualiter alius principatus potest esse melior q̃ regius, dummodo semper seruetur prima conditio necessario requisita ad bonum principatum, puta ꝙ sit propter bonum cõmune. Et secunda conditio, puta ꝙ vnus principetur, casualiter potest esse falsa, puta si ille vnicus ad tyrannizandum aspiraret & declinaret, tunc optimus principatus nõ esset simpliciter omnibus optimus, immo multis esset nociuus, quẽadmodum declarat doctor in prȩsenti capite. reliqua autẽ quȩ dicit, clara sunt. quare transeo ad aliud in quo soluũtur rationes ꝓbantes ꝙ debet esse vnꝰ supmus principãs &c.

¶ Capitulum. viii. Per scripta.

IN HOC capitulo soluuntur rationes probantes ꝙ debet esse vnus supremus principans. Arguitur sic. In omni communitate aliquorum volentium cõmunionẽ habere adinuicem, & habere contractus

ratione quorum possunt oriri dissensiões & discordiæ:necesse est habere supremũ in illa cõmunitate, à quo cæteræ potestates & iurisdictiones dependeant.sed tota cõmunitas mortalium est congregatio &c.ergo oportet ꝙ sit vnꝰ supremus à quo &c.sed nullus potest esse nisi papa,quia potestas eius non dependet nisi à deo,& nõ à principe vel regibus.¶Ad hoc argumentum negatur maior,quia non repugnat optimo principatui esse aliquam iurisdictionem quæ non dependeat ab illo,vt dictum est in primo correlario.sufficit quòd casualiter dependeat,& non regulariter. Alia ratio præcipua. Si sint duo præcipientes non subordinati,& ambo vocent eandem personam iuridice:talis persona erit perplexa. Exemplum,vt si Imperator vocet fortè pro re ciuili,& papa eodem tempore vocet eundem ꝓ re ecclesiastica.si istæ potestates sic se haberent ꝙ nulla ab altera depẽderet,iam fortes esset perplexus.nam si vadat ad papam, cõtemnit Imperatorem,& peccat quando res est licita.& econtra si vadat ad imperatorem, contemnit papam.ergo politia non erit optime ordinata si sint duæ potestates coercitiuæ in cõmunitate,& nulla dependeat ab altera.¶Doctor respondet negando ꝙ sequatur personam in aliq̃ casu esse perplexã:quia vel in vocatione ãbo explicãt cãm quare vocant,vel nõ. Si explicãt cãm,vadat ad eũ qui vrgẽtiorem explicat causam: vt rex vocat fortè vt defendat ciuitatẽ, quia imminet periculũ. similiter papa vocat illum ꝓ causa non tam vrgenti.debet tũc obedire regi. ideo debet ire ad illum qui causam vrgentiorem explicat secundũ ꝙ vir prudens iudicabit in illis exercitatꝰ. Si vero nullus explicat causam,dico quòd necessarium est ire ad supremum principantem,vt si papa & rex vocãt me,apparentia est quòd debeo ire ad regem. Nam rex habet maius dominium in corpora nostra q̃ papa,quia non dominatur corporibus. Contra,potestas papæ à nullo dependet nisi à Deo:sed potestas regalis ab alio dependet,puta à populo. ergo papa habet potestatem immediate à Deo,& per cõsequens maiorẽ.¶Respõdetur ꝙ dupliciter intelligitur potestatem aliquam dependere à Deo.vno modo quòd nullus præter Deum illam instituit.& sic potestas papalis dependet à Deo. Alio modo quòd deus illam conferat nullo requisito creato.& sic potestas papalis nunc non sic depẽ-

det à Deo, quia prærequiritur electio: sed illa quæ fuit in Petro, à solo Deo depēdebat. Tertio modo ꝙ à solo Deo dependeat quantum ad destitutionē. & sic ptās papalis non à solo deo dependet, quia conciliū generale pōt destituere ipsum papā. ¶Dico ergo tria. Primū, potestas papalis dependet à solo Deo quantū ad institutionē. Secundū, nō dependet à solo deo quantū ad nouam collationē, quia requiritur electio. Tertium, neqꝫ dependet à solo deo quantū ad destitutionē. Dico vltra ꝙ potestas regalis nō dependet à solo Deo quantū ad illa tria supradicta. Vnde argumentū bene probat ꝙ ptās papalis est dignior q̄ regalis, sed non probat ꝙ ipsa sit supra potestatē regiam quantū ad institutionē & destitutionē. ¶Resolutio ergo huius quęstionis tertiæ est, potestas iurisdictionis principū secularīū nō dependet nec à papa, nec à Romana ecclesia: immo papa illam iurisdictionē laicam nō habet nisi ex collatione imperatorum & principū, aut ex prescriptione. Opinio vero Iuristatum est cōmunis ꝙ summꝰ pontifex habet eam saltē in habitu: hoc est, si talis princeps qui habet eam regulariter, negligat illam exercere, vel non possit: ad papam spectat illam exercere. & hoc est habere in habitu. in ca. nouit. de iudicijs.

¶QVAESTIO QVARTA.

N PRAECEDENTI QVAEstione visū est vtrū pricipes seculares habeant suas iurisdictiones à summo pōtifice vel ab ecclesia Romana. Resolutio fuit ꝙ non. & doctor in quęstione nihil aliud inquisiuit nisi quæ requirūtur ad optimū principatum, & quæ sunt illi repugnantia, & quæ cōpossibilia, & quę impertinētia. & presupponebat summū principatū non esse in sūmo pontifice: sed supremū principantē si aliquis esset in toto orbe, esse laicum &c. Cōsequenter in ista quarta quęstione quęrit vtrū electio alicuius in regem Romanorū, eoipso quo est electus, habeat in terris imperialibus iurisdictionem & plenitudinē administrationis, vel eoipso quo est vnctus & coronatus per summū pontificē, & hęc materia ampliꝰ tra

ctabitur in octaua quæstione huius. ¶ Duo sunt modi dicendi. & primo supponendum est quòd postquã Constantinus cessit imperio occidentali, & transtulit imperium in potestatem papę: primus qui imperauit ab illo tempore in partibus occidentalibus, fuit Carolus magnus filius Pipini qui substitutus fuit loco Childerici ab ipso Zacharia papa depositi. in capitulo alius. xv. quæstione sexta.

¶ Secundo supponendum quòd antequã Carolus magnꝰ imperaret, erat rex Francorũ iure hæreditario prouenien te à patre suo Pipino. Item supponitur quòd antequam ipse Carolus magnus esset imperator, vi belli iusti multas terras & regiones acquisiuerat, scilicet maiorem partẽ Italiæ & Alemaniæ, & Vasconiam. nam qui ibidem regnabant, vel erant infideles, vel inimici ecclesiæ: & sic iusto bello acquisiuerat. ideo antequam esset imperator, in multis regnis erat princeps. ¶ Istis suppositis dicit prima opinio ꝙ rex Romanorum antequam sit coronatus, habet iurisdictionem in rebus & prouincijs in quibus Carolus magnus iuste dominabatur antequam esset imperator, ita ꝙ ista prima opinio dicit duo. Primum, ꝙ rex Romanorum eo ipso quo rex Romanorum, antequã confirmetur & coronetur, in rebus in quibus Carolus magnus habebat potestatem principatiuam antequã esset imperator, habet etiam antequam sit imperator. Secundum dictum, In rebus occidentalibus in quibus nihil administrationis habebat Carolus magnus antequam esset rex Romanorum, nihil habet iuris. ¶ Secunda opinio quam tenet communitas principũ Germanię, est ꝙ eadẽ est iurisdictio penitus & administratio regis Romanorum, & imperatorum, ita ꝙ solum est acquisitio noui nominis in consecratione & coronatione, & non alicuius noui iuris, ita ꝙ quamcunqꝫ administrationem habet imꝑator, eandẽ habet rex Romanorũ, & in quibuscũqꝫ terris & regnis, ita ꝙ confirmatio vel coronatio quæ fit per summum pontificem vel legatum eius, non dat electo nouam administrationem, sed solummodo nouum nomẽ, quia vocatur imperator tunc, & non prius vocabatur. Vnde ista opinio opinatur & supponit ꝙ antequam esset aliquis papa institutus, erat imperator, & vocabatur rex Romanorum. Tũc arguitur sic, rex Romanorum qui nõdum est coronatus, est successor & hæres illo-

tum imperatorum qui erant ante papam. sed quilibet successor in re succedit in tanta potestate quãtam habebat ille cui succedit, per regulã iuris si quis.lib.vi.ergo iste qui nũc est rex Romanorum, quanuis nõ sit coronatus, succedit in tanta potestate quantam habebant prędecessores eius qui fuerunt antequam vnquã esset papa. ergo eoipso quo rex Romanorum, habet tantã administrationem & potestatẽ quantam habuerunt illi qui precesserũt papam. Doctor in tertio capitulo nititur ponere differentiam inter has duas opiniones. Prima dicit ꝙ nullus est legitimꝰ rex Romanorum & imperator inter illos qui fuerũt post Carolum magnum, ita quòd nihil iuris habent in regno & imperio nisi inquantum sunt eiusdem Caroli magni successores, eius scilicet successores non solum inquantum fuit imperator, sed etiam inquantum fuit Francorum rex hęreditate succedens Pipino patri suo, qui deposito Childerico rex Francorũ subrogatus fuit, vt ad longum patet in historijs. & inquantum idem Carolus magnus per bella iusta & licita sibi multas terras acquisiuit, & regno Francorum adiunxit.

¶ Secũda opinio. Vt aliquis sit rex Roma. & ĩperator, nõ oportet ꝙ succedat Carolo vt regi Gallorum, sed sufficit ꝙ succedat Carolo imperatori, immo succedũt et sunt successores principaliter primorum imperatorum & regum Romanorum quorum nonnulli fuerunt temporibus Christi & apostolorum. ideo non sunt successores Caroli nisi inquantum ipse fuit successor primorum imperatorum. Patet. nam est magis apparens quòd Cæsar Augustus fuit imperator quàm Carolus magnus. Est enim approbatum ex sacris literis & ex verbo Christi quòd fuit verus imperator ipsę Cæsar Augustus. Dixit eñ Christus, Reddite quę sunt cæsaris cęsari. & nõ dicit, Reddite quę Cęsar dicit esse sua: sed quæ de facto sunt cæsaris. Ex illo passu habetur certitudo quòd Cæsar erat verus imperator. Similiter Actuũ.xx. Paulus appellauit ad Cæsarem. ergo testatur Paulus quòd habebat potestatem iudicãdi ipsum. ergo in Iudęa habebat Cęsar verum dominium iurisdictionis. ergo ex sacris literis satis habetur ꝙ fuit verus principans. ergo si aliquis sit verus rex Romanorum & princeps, est magis successione illorum qui erant tempore Christi. ergo imperator qui nũc est, est magis successor illorum qui fuerunt tempore illo.

vnde non est nobis certum de Carolo magno nisi per quasdam historias & decreta pontificum. sed est articulus fidei quòd alij tempore Christi fuerunt veri imperatores. Prima opinio dicit quòd nullus est verus rex Ro. nisi vt succedit Carolo filio Pipini et regis Gallorum. Secunda opinio dicit quòd sufficit quòd succedat Carolo magno vt imperatori: sed verius succedit vt Augusto, & vocantur imperatores Augusti. Vltra dicit secũda opinio, ĩ quo iacet difficultas, ꝙ nunquã fuit aliquis legitimus rex Francorũ ante Carolũ magnũ, ita ꝙ Pipinus & Childericus nõ fuerũt veri reges Francorũ. ergo Carolus magnus non fuit verus rex Fracorũ nisi postquã imperator factus est. Patet sic. nã si aliquis fuerit legitimus rex Francorum antequã Carolus magnus esset imperator, vel fuit eoipso quo pater eius erat verus rex Francorũ, vel fuit cum consensu populi, vel ex eo quòd papa illam potestatem sibi contulit. sed nullum istorum est dicendum. & supponitur quòd Romani aliquando verum principatum habuerunt in regno Francorum. hoc supposito Galli post illud ius rebellauerunt imperatori, et sibi regẽ constituerũt. Hoc supposito vult probare doctor quòd antequam Carolus magn⁹ esset verus imperator, fuit aliquis verus rex Francorum. Patet. si ante: vel fuit per hæreditariã successionem, vel per consensum populi, id est electionem veram vel interpretatiuam, vel alio modo. sed nullum istorum est dicendum. igitur. Vnde primus rex Francorum tyrannice regnum occupauit si erat verus principatus regni Frãcorum apud Romanos, sicut nullus potest modo intrare in regnum Francorum & illud occupare nisi ex consensu regis vel Gallorum, nisi intret tyrannice. ergo principiũ principatus eius nullius fuit efficacię: ergo nec successio. forte diceret aliquis quòd successu temporis præscripserunt. Contra, ad pręscriptionẽ requiritur bona fides. ergo si fuit mala fides, non potuerunt præscribere. Item contra supremum principantem non currit pręscriptio, quia non subijcitur legi. ergo si regnum Francorum primo spectabat ad imperatorem, non potuit currere pręscriptio. ergo cum prima introductio in regnum Francorum fuerit post principatum Romanorum legitime acquisitum, non potuit aliquis contradicente Romano imperatore intrare nisi tyrannice. Dico quòd incepit esse legitimus rex in Gallia ex con-

sensu populi, quia consensit populus in aliquem vt regeret. Contra. quanuis populus qui non habet regem, per cōsensum suum posset libere aliquem regem facere: populus tamen qui habet regem, rege non peccante non potest alterū facere regem. ergo si contradixerit imperator qui habebat legitimum principatum in Gallos, nullus cōsensus illorum potuit facere quòd ille qui intrauit tyrānice, esset verus rex Galliç. Vnde non potest populus Galliæ facere regem nouum absque demerito illius qui nūc est, et non cedente: sed si nō haberet regem, posset instituere. Dicit Chrysostomus super hoc, Soluite & adducite mihi. quòd populus qui elegit regem, non potest amplius illum destituere nisi ꝓpter peccatum. Si ergo populus consenserit in nouum regem altero contradicēte, nihil iuris habuit. ergo non potuit esse rex per talem consensum. Nec potuit fieri per donum papę, quia non potest alterum in damnum alterius constituere. ergo si principatus fuit apud regem Romanorum, papa non potuit transferre sine peccato aut consensu. & ista opinio dicit quòd antequam Carolus magnus esset imperator, nullus fuit verus rex Gallorum. Sed non est apparētia, quia Clodoueus fuit sanctus, & allata sunt illi insignia Gallorum. ¶ Ad rationes. dico quòd imperator intrauit tyrannice in Galliā, & contradicebat populus: & quāuis fuerit victor, nihilominus tyrannice occupauit Galliam, & nō regulariter. Contra. postea populus consensit. Dico quòd nō constat de consensu populi. Secundo dico quòd licet cōsenserit populus, ille consensus fuit exactus per metum cadentem in constantem virum. ergo non dabat potestatem &c. Nam si aliquis populus esset absque rege, & cōsentiat per metum cadentem in constantem virum, talis in quem consentit, nō est verus rex, cū talis consensus non det potestatem plenariā. hóc igit̄ dato ꝙ postea cōsensissent Galli, non sequitur ꝙ imperator habuerit super Gallos potestatem, quia talis cōsensus fuit per metum, qui non dat potestatem. Dico ergo, & credo ita esse, quia Galli non fuerūt longo tempore sine rebellione, ergo signum est ꝙ non consenserunt. & sic argumentum non habet magnam apparētiam. ¶ Resolutio secundæ opinionis quæ est conformior practicæ modernę, est ꝙ rex Romanorum nō succedit Carolo magno inquantum erat rex Francorum: quia aliquam

do fuit Carolus magnus rex Francorum, & nondum erat rex Romanorum, sed longo post tempore effectus est rex Romanorū & imperator. igitur rex Romanorū nō succedit Carolo vt regi Frācorū, sed vt īperatori. Vltra dicit ꝙ rex Romanorū postquam a principibus Germanię est electus: antequā coronetur, habet oēm administrationē in tēporalibus quā habet post coronationē. Et hāc opinionē tenēt iuristę multi, & habēt tenere qui ponūt imperatorē nō esse in temporalibus papę subiectum. quod patet. nam bene sequitur. iste in temporalibus nullum habet recognoscere superiorem. ergo quātū ad istam administrationem quę respicit tēporalia, à nulla singulari persona accipit authoritatem. Nam si ab ista singulari persona acciperet authoritatem, ergo illa singularis persona haberet vniuersalem potestatem quam alius qui ab ea accipit, & eius potestas acciperetur ab illa. Vnde rex Francorum nullam administrationem sumit ab archiepiscopo Remensi quanuis inungat ipsum: sed illud est solennitatis solum. Dico similiter quòd postquam rex Romanorum est rite electus, illa coronatio post electionem est solum solennitatis, sicut concordant iuristę & theologi quòd papa postquā electus est, habet supremam administrationem in spiritualibus & omnimodam iurisdictionem: & per hoc quòd coronatur ad altare sancti Ioannis Lateranēsis, nihil potestatis de nouo accipit, cum nulla singularis persona potestatem spiritualem huic conferre possit. Similiter est de rege Romanorum: cum nullum recognoscat in temporalibus superiorem, nullus potest illam illi conferre: sed quòd confirmetur et coronetur à papa, hoc est solennitatis, & non necessitatis.

¶Dices. practica videtur in oppositum. nam imperator iste Maximilianus fuit electus antequam moreretur vltimus, & tamen post electionem non habuit administrationem in temporalibus & imperialem: ergo imperator aliunde sumit istam potestatem quàm ab electione, & nō potest dici nisi à confirmatione & coronatione: ergo ab illa sumit illam potestatem imperialem. Si dicas quòd electus habeat administrationem antequā præcedens moriatur, tunc duo haberent administrationem ex ęquo, & sic imperium non esset regale: quod non est dicendum. Vnde eligitᷣ vt eo mortuo succedat priori in tali dignitate & po-

testate quam habuit præcedens. Nam qui habent prouidere imperio, possunt pro rationabili causa eligere illum qui debet succedere, ita quòd priore mortuo electus realiter immediate post mortem consequetur actualem authoritatem quã habebat prius in potentia: sicut rege mortuo proximus masculus consequitur potestatem regiam in regno Franciȩ. Similiter possent qui habent prouidere imperio, determinare certam personam que habeat talem potestatem, & ex rationabili causa faciunt ante mortem ad euitanda iurgia et bella. Fateor igitur quòd antequã moriatur imperator, ille qui iam electus est in regem Romanorum, non habet illam potestatem imperatoriã. Dices, à quo sumit postea? Dico quòd ab electione prȩcedente priore mortuo constituunt electum in tali potestate: quemadmodum filius est hȩres patre mortuo. ¶ Resolutio doctoris, & opinio quæ videtur probabilior inter duas opiniones, & communis practica. Sed doctor mouet difficultatem de Carolo Magno. nam sicut dictum est, fuit ver9 hȩres Pipini: sed mortuo Pipino acquisiuit Carolus Magnus multas terras: in quibus ante acquisitionem nihil iuris aut potestatis regalis habebat, vt in Tholoza, Alemania, Vasconia, & Hispania. Et post acquisitionem habebat in illis potestatem non vt hræes Pipini. Doctor supponit tanquam certum ex historiĳs, quòd Carolus magnus fuit verus rex Gallorum ex successione Pipini. Sed quo iure possidebat illas terras in quibus prius nihil habuit? Dicit doctor, quanuis ante acquisitionem nihil iuris in illis habuerit, forte diceretur quòd iure belli: nam qui in bello iusto aliquid acquirit, illud efficitur suum. & ȩstimandum quòd Carolus magnus iusto bello acquisiuit multa. Et dicit doctor duo, quòd quanuis ante acquisitionem nihil iuris in illis habuisset, nihilomin9 aliqui tyrannice regebant illas in perniciem subditorum, & in contumeliam dei & fidei. ideo quilibet potens, vt Carolus magnus, potuit iuste mouere bellum contra eos, & illos terris illis & prouincĳs spoliare: in quibus terris & prouincĳs Carolus habuit regiam potestatem illo iure quo alĳ reges in regnis suis; qui potestate regia decorantur: in illis tamẽ terris, vt nõnullis apparet, Carolus antequam esset imperator, non habuit regiam potestatem.

¶ Consequenter ponit aliquos casus in quibus quæ capi-

untur in bello, nõ efficiuntur capientis & detinẽtis. Primus quando bellum est de rebus repetundis in bello iusto, & tãtum acceptũ est ab hostibus quòd secundum sanã conscientiã est sibi satisfactũ de omni dãno dato & labore & operibus tam suis quàm suorum. si capiatur aliquid vltra, quãuis bellum sit iustum, illud non efficitur capientis. ergo nõ semp in bello iustoquod capitur ab hoste, efficitur alterius qui capit. Secundus casus est quando ille contra quem geritur bellum iustũ, offert ius, & vult satisfacere. Alius est casus quando ille qui gerit bellum iustum, non habet iurisdictionem super illos quibus facit bellum iustum, sed tãtummodo pugnat, & alij eum inuadũt. tunc enim nec licet bona nec personam aduersam capere, nec inuasorem detinere: sed potest ille qui iuste pugnat & repellit iniuriam, res quibus spoliatus est vendicare & recuperare. Alius casus, quando habens iustum bellum capit rem alterius ab hoste iniuste detentam. Res enim vel seruus innocẽtis, aut etiam innocens homo si detinetur ab hoste, & post capiatur à iuste pugnante: nõ transit in dominium capiẽtis. Item si subditi & vassali alicuius domini authoritate sui domini pugnant cõtra inuasores & detentores rerum domini: si illas capiant & recuperent, non efficiuntur detinentium & occupantium. nõ propter hoc enim quòd bello iusto illas res capiunt, dominus illarum perdit dominium. patent igitur casus quibus gerentes bella iusta non efficiuntur domini rerum quas in illis bellis iustis occupant. His suppositis dicit doct. quòd licet Carol9 per bella iusta occupauerit multas prouincias & terras, non potuit tamẽ per huiuscemodi bella iusta facere eas suas, quia pertinebant ad dominium & ius imperatoris: & forte aliquæ illarum ad ius & dominiũ aliorum qui non poterãt per Carolum priuari iure quod habebant in eis: veruntamen Carolus poterat illas terras licite occupare, & fruct9 accipere quousque sibi satisfactum esset de laboribus & expensis & operibus suis & suorum, pręsertim si veri domini illarum terrarum ipsas modo debito minime repetebant. Sicut autem per huiusmodi occupationem non potuit illorum dominium acquirere saltem principale, ita nec per eam in eis potuit dignitatem regiã adipisci. Sed postquam fuit imperator, nactus fuit in eis imperialem & regiam potestatem. quamobrem quia impe-

ratores ſucceſſores Caroli non ſuccedebant Carolo inquantum erat rex Francorum,nec inquãtum per bella iuſta terras aliquas occupauit:aliquas aſſignauit imperio,vt imperator ſucceſſor ſuus omnes illas eodem iure poſſideret. Aliquas aũt attulit cuidã filio ſuo aut nepoti. Ideo imperatores Romanorũ ſeu ſucceſſores Caroli ſibi ſubiectas eodem iure vel diuerſo poſſident oẽs terras quo poſſidebat Carolus inquãtũ imperator erat, & quas poſſidere debẽt inquã tum reges ſeu imperatores Romanorum. Vt autẽ ſciatur quare dicitur eodem iure vel diuerſo,notat doct.quòd Carolus & quidã alius imperator non habent omnino idẽ ius ſeu poteſtatem in omnibus terris ſibi ſubiectis.nam imperator vel rex aliquib9 terris & vrbibus pręeſt immediate, alĳs vero mediate.Dicitur pręeſſe immediate quãdo nullũ alium recognoſcũt dominum pręter illum.Dicitur pręeſſe mediate quando alter dominus pręeſt immediate,qui habet immediatum dominium,quauis talis ſit regi vel imperatori ſubditus. Concludit doct.in fine huius capituli tertĳ quòd Carolus antequam eſſet imperator, nõ habuit regularem in Italia poteſtatem : & ideo Italia nũquã fuit à dominio regni Germanię,regnum quaſi acceſſorium principali,pręſertim ſi Italia cõpręhendit etiã Romã, quę eſt caput imperĳ.ſed aliquo tempore tã Italia quàm Germania fuit pręduictis cauſis imperio deputata ad onera imperĳ ſufferẽda. ¶ Et hec ſunt amãtiſſime lector quę ego ipſo legente excepi. nec alias quęſtiones legit , tũ quia faciles,tũ legitimo impedimento irretitus ceſſauit. poterit ſtudioſus lector quod reſidui eſt pcurrere, & errata corrigere,et nobis veniam dare.

FINIS.

